

Turun yliopisto
University of Turku

KORONA-AIKA PERUSKOULUISSA SYRJÄYTYMISEN NÄKÖKULMASTA

Opettajien kokemus syrjäytymisen indikaattoreiden näkyvyydestä ja koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana

Anni Rytkölä
Pro gradu -tutkielma
Luokanopettajakoulutus
Kasvatustieteiden tiedekunta
Turun yliopisto

TURUN YLIOPISTO
Opettajankoulutuslaitos

RYTKÖLÄ, ANNI: Korona-aika peruskouluissa syrjäytymisen näkökulmasta

Opettajien kokemus syrjäytymisen indikaattoreiden näkyvyydestä ja koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana

Tutkielma, 105 s., 28 liites.
Kasvatustiede
Maaliskuu 2023

Selvitin tässä tutkimuksessa syrjäytymisen ilmiön riskitekijöiden ilmenemistä korona-aikana. Tutkimuksen keskiössä ovat opettajien tekemät havainnot oppilaista sekä kouluarjesta. Kartoitin myös opettajien kokemusta koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona- ja poikkeusaikana. Lasten ja nuorten hyvinvointi on aikuisväestöön verrattuna riippuvaisempaa yhteiskunnan julkisista palveluista ja päätöksenteosta, joka koskee yhteiskunnan voimavaroja. Päätökset yhteiskunnan toimintojen sulkemisesta ja rajoittamisesta vaikuttivatkin merkittäväällä tavalla lasten ja nuorten arkeen sekä heidän oikeuksiensa toteutumiseen.

Syrjäytymisprosessin vaiheiden mukaan täydellistä syrjäytymistä ja yhteiskunnasta eristäytymistä edeltävät vaikeudet perheessä ja koulussa, koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen sekä näin ollen huono työmarkkina-asema. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä, ja sen yhtenä valtakunnallisena tavoitteena on ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen.

Haastattelin yhteensä viittä varsinaissuomalaista peruskoulun opettajaa. Suoritin tutkimuksen laadullisiin aineistonkeruumenetelmiin kuuluvalla teemahaastattelulla. Rakensin teemat syrjäytymisprosessin vaiheiden mukaan. Aineiston analyysimetodina käytin teemoittamista sekä teoriasidonnaista sisällönanalyysia. Tulosten mukaan peruskoulun opettajat puhuivat syrjäytymisen ilmiöstä kolmella tasolla: Oppilaan taso, perheen taso ja kantavat tekijät. Näistä perheen taso nousi keskeisimmäksi opettajien kokemuksissa. Koulun roolin toteutumiseen syrjäytymisen ehkäisijänä näytti vaikuttavan suuresti, oliko kyseessä etäopetus- vai lähiopetusjakso. Opettajat kuvasivat havaitsemiaan haasteita koulun roolin toteutumisessa sekä myös asioita, joissa koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä oli onnistunut toteutumaan haasteista huolimatta.

Asiasanat

Syrjäytyminen, syrjäytymisprosessi, korona-aika, etäopetu, kouluallergia, perusopetus, teemahaastattelu

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	7
1.2 Syrjäytyminen ja syrjäytymisriski	8
1.3 Koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä	11
1.4 Kouluyhteisö korona-ajan poikkeusoloissa.....	13
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
3 MENETELMÄ	16
3.1 Tutkittavat	16
3.2 Teemahaastattelu ja teemojen muodostaminen	17
3.2.2 Teemojen muodostaminen ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä	18
3.2.3 Teemojen muodostaminen toisesta tutkimuskysymyksestä.....	29
3.3 Aineiston käsittely teemoittamalla	21
3.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	23
4 OPPILAIDEN KORONA-AJAN TILANNE SYRJÄYTYMISEN RISKITEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA	26
4.1 Syrjäytymisen riskitekijät oppilaan tasolla	27
4.1.2 Kouluaallergia	27
4.1.3 Oppilaiden eriarvoisuus.....	29
4.1.4 Oppimisen haasteet.....	31
4.1.5 Koulunkäynnin uudet haasteet	34
4.2 Syrjäytymisen riskitekijät perheen tasolla	36
4.2.2 Perheiden uudet haasteet	37
4.2.3 Perheiden kouluaallergia	39
4.3 Kantavat tekijät	42
4.2.2 Koulunkäyntiä tukevat tekijät	42
5 KOULUN ROOLIN TOTEUTUMINEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISIJÄNÄ KORONA-AIKANA	47
5.1 Koulun rooli etäopetuksessa	47
5.2 Koulun rooli korona-arjessa.....	51
5.3 Koulun roolin haasteet	56
5.4 Koulun roolin tähtihetket	61
6 POHDINTA	64
6.1 Oppilaiden eriarvoisuus ja kouluaallergia	64

6.2 Koulun roolin kulmakivenä yhdessä oleminen ja tekeminen.....	66
6.3 Tutkimusmetodin perustelu ja luotettavuusarvio.....	68
6.4 Tutkimusetiikka.....	70
6.5 Jatkotutkimusehdotukset.....	71
6.6 Lopuksi.....	72

7 LÄHTEET	73
------------------------	-----------

8 LIITTEET.....	77
------------------------	-----------

Liite 1 Teemat ja käsitteet haastatteluun.....	77
Liite 2 Henkilötietojen käsittelyn lupakirje	78
Liite 3 Haastattelupohja	79
Liite 4 Teemoittamalla saadut tulokset käsitekarttoina.....	81
Liite 5 Klusterointitaulukot ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti.....	89
Liite 6 Klusterointitaulukot toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti.....	96

Kuviot

Kuvio 1: Tutkittavat.....	17
Kuvio 2: Ilmiön pääluokat ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä.....	19
Kuvio 3: Teema-alueiden muodostaminen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen...19	
Kuvio 4: Ilmiön pääluokat toiseen tutkimuskysymykseen.....	20
Kuvio 5: Teema-alueiden muodostaminen toiseen tutkimuskysymykseen.....	21
Kuvio 6: Litteroidun aineiston teemoittaminen.....	22
Kuvio 7: Teemoittaminen käsitekartan avulla.....	23
Kuvio 8: Aineiston redusointi ensimmäisen tutkimuskysymyksen sisältöjen ja teemojen mukaan.....	25
Kuvio 9: Aineiston redusointi toisen tutkimuskysymyksen sisältöjen ja teemojen mukaan.....	26
Kuvio 10: Tutkittavien esiin nostamat syrjäytymisen ilmiön tasot.....	27
Kuvio 11: Syrjäytymisen riskitekijät oppilaan tasolla.....	28
Kuvio 12: Syrjäytymisen riskitekijät perheen tasolla.....	37
Kuvio 13: Oppilaita kannattelevat tekijät.....	43
Kuvio 14: Koulun roolin ja sen toteutumisen eri tasot syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana.....	48

Taulukot

Taulukko 1: ”Kouluallergia” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen...	28
Taulukko 2: ”Oppilaiden eriarvoisuus” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	31
Taulukko 3: ”Oppimistaitojen haasteet” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	33
Taulukko 4: ”Koulunkäynnin uudet haasteet” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	35
Taulukko 5: Perheiden uudet haasteet -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	38
Taulukko 6: ”Perheiden kouluallergia” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	41
Taulukko 7: ”Koulunkäyntiä tukevat tekijät” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen.....	44
Taulukko 8: Alaluokan ”Opettajan rooli etäopetuksessa” luokkayksiköt.....	49
Taulukko 9: Alaluokan ”Etäopetus ja sosiaalinen osallittomuus” luokkayksiköt.....	51
Taulukko 10: Alaluokan ”Oppilaiden etäyhteisöt” luokkayksiköt.....	52
Taulukko 11: Alaluokan ”Opettajan rooli lähiopetuksessa” luokkayksiköt.....	53
Taulukko 12: Alaluokan ”Kouluyhteisön rooli” luokkayksiköt.....	54
Taulukko 13: Alaluokan ”Oppilashuollon tarpeet” luokkayksiköt.....	56
Taulukko 14: Alaluokan ”Wilma – kouluviestinnän kulmakivi” luokkayksiköt.....	56
Taulukko 15: Alaluokan ”Opettajan roolin haasteet” luokkayksiköt.....	57
Taulukko 16: Alaluokan ”Oppilaiden asioiden ajamisen haasteet” luokkayksiköt.....	58
Taulukko 17: Alaluokan ”Haasteita oppilashuollossa” luokkayksiköt.....	59
Taulukko 18: Alaluokan ”Kouluyhteisön haasteet korona-aikana” luokkayksiköt.....	60
Taulukko 19: Alaluokan ”Oppilashuollon onnistumiset” luokkayksiköt.....	62
Taulukko 20: Alaluokan ”Yhteisön voima korona-arjessa” luokkayksiköt.....	63

1 JOHDANTO

”Koulujen tilat suljetaan 13.4.2020 saakka ja lähiopetus niissä keskeytetään. Opetus ja ohjaus järjestetään poikkeuksellisin opetusjärjestelyin. Kouluissa tehdään tarvittavat päätökset oppilaskohtaisista erityisjärjestelyistä. Poikkeuksena kouluissa järjestetään kuitenkin esiopetus sekä perusopetuksen 1 - 3 luokkien lähiopetus niiden vanhempien lapsille, jotka työskentelevät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla. Lisäksi poikkeuksena järjestetään erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden lähiopetus sitä tarvitseville. Valtioneuvosto kuitenkin suosittaa, että lasta hoidetaan kotona, jos siihen on mahdollisuus. Järjestelyt tulevat voimaan keskiviikkona 18.3.2020.”

(Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 16.3.2020.)

Yllä oleva lainaus palauttaa meidät vuoden 2020 kevääseen, jolloin maailma koki rajun muutoksen. Koronapandemian levitessä maailmalla ja saavuttua myös Suomeen, tiedotivat opetus- ja kulttuuriministeriö koulujen tilojen sulkemisesta sekä etäopetuksen aloittamisesta. Lapset ja nuoret eivät siis enää päässeet fyysisesti paikalle heitä yhteiskuntaan osallistavan instituution tiloihin.

Selvitin tässä tutkimuksessa syrjäytymisen ilmiön riskitekijöiden ilmenemistä korona-aikana. Tutkimuksen keskiössä ovat opettajien tekemät havainnot oppilaista sekä kouluarjesta. Kartoitin myös opettajien kokemusta koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona- ja poikkeusaikana. Tarkoitukseni oli perehtyä syvällisesti laajaan ja monimuotoiseen syrjäytymisen ilmiöön. Halusin tutkimuksellani tuoda opetusalan ammattilasten ja asiantuntijoiden tietoon ilmiöön liittyviä riskitekijöitä, joita oppilailta voi ilmetä.

Lasten ja nuorten hyvinvointi on aikuisväestöön verrattuna riippuvaisempaa yhteiskunnan julkisista palveluista ja päätöksenteosta, joka koskee yhteiskunnan voimavaroja. Päätökset yhteiskunnan toimintojen sulkemisesta ja rajoittamisesta vaikuttivatkin merkittävällä tavalla lasten ja nuorten arkeen sekä heidän oikeuksiensa toteutumiseen. Mitä pidempään rajoitukset olivat voimassa ja mitä voimakkaampia ne olivat, sitä suurempia olivat niiden vaikutukset lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämään. (Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä 2021, 14–16.)

Lapset ja nuoret eivät kuitenkaan muodosta yhtä yhdenmukaista ryhmää. Koronakriisi vaikutti eri lapsiin ja nuoriin eri tavoilla, ja etenkin jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olleiden lasten ja nuorten tilanne vaatii erityistä huomiota. Lasten ja nuorten

psykkinen kehitys joutui esimerkiksi koronakriisin aikana koetukselle, ja tilanne oli erityisen vaikea etenkin niille lapsille ja nuorille, joilla oli jo ennestään psyykkistä oireilua ja haurautta. Lasten ja nuorten muu suotuisa kehitys vaarantui myös koronapandemian aikana, ja kriisi loikin lapsille ja nuorille turvattomuutta, epävarmuutta ja ahdistusta. Monet lapsille, nuorille ja perheille tarjottavat palvelut olivat tauolla tai supistettuina kriisin aikana, ja moni normaalisti kasvokkain toteutettavista palveluista siirrettiin etäyhteyksin toteutettavaksi. (Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä 2021, 15-16.) Koronapandemia ei ole nykypäivän ainoa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä elämään vaikuttava tekijä. Lapsistrategian koronatyöryhmän mukaan koronakriisin jälkihoito on lasten ja nuorten tulevaisuuden kannalta erityisen tärkeää, sillä seuraava kriisi on jo täällä. Ilmastonmuutos esimerkiksi vaikuttaa kansainvälisesti suoraan miljoonien lasten elämään. (Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä 2021, 111.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä. Opettajien tehtäviin kuuluvat muun muassa oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin seuraaminen sekä edistäminen. (POPS 2014, 18, 34.) Uskoisin opettajilla olevan työnsä puolesta eturivin paikka havainnoida oppilaita sekä koulun toimintaa. Koulun tärkeän roolin vuoksi uskon, että opettajien kokemuksia ja havaintoja on syytä kuunnella koronan jälkihoitoa suunnitellessa ja toteuttaessa.

Ensin on kuitenkin selvitettävä, mitä syrjäytyminen tarkoittaa tämän tutkimuksen ja koulumaailman näkökulmasta. Seuraavaksi määrittelen syrjäytymisen ilmiön käsitteenä. Esittelen myös siihen liittyviä riskitekijöitä sekä niiden merkityksen tutkimukselleni.

1.2 Syrjäytyminen ja syrjäytymisriski

Kun henkilö ei puutteellisen koulutuksen, työttömyyden tai erilaisten elämänhallinnan ongelmien vuoksi osallistu yhteiskunnan toimintaan, voidaan puhua syrjäytymisestä (Reivinen & Vähäkylä 2013, 23). Epäsuotuisten kasvuolojen tuottamilla pitkäaikaisvaikutuksilla on syrjäytymistä toteuttava luonne (Laine & Neitola 2002, 18). Perushoiva ja psykososiaalinen hyvinvointi voivat vaikuttaa lapsen aikuistumisen sekä kansalaistumisen mahdollisuuksiin ja edellytyksiin. Lasten syrjäytymisriski voi siis ilmetä näiden edellytysten ja mahdollisuuksien rajautumisena tai puuttumisena kokonaan. (Järventie 2000, 137.) Kyseessä on dynaaminen ja pitkäkestoinen muutosprosessi, jossa ihminen ajautuu

erilleen valtavirran elämästä erilaisten sosiaalisten ongelmien seurauksena (Laine & Neitola 2002, 18). Syrjäytymisprosessin voidaan nähdä etenevän seuraavien vaiheiden kautta (Taskinen 2001, 7–8):

1. Vaikeudet kotona, koulussa tai sosiaalisessa toimintaympäristössä
2. Koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen (ns. kouluallergia)
3. Huono työmarkkina-asema
4. Täydellinen syrjäytyminen (työn vieroksunta, kriminalisoituminen, sosiaaliavustuksilla toimeentulo, alkoholisoituminen tai muu vastaava marginalisoituminen)
5. Laitostuminen tai eristyminen yhteiskunnasta

Syrjäytymisprosessin vaiheiden mukaan täydellistä syrjäytymistä ja yhteiskunnasta eristäytymistä edeltävät vaikeudet perheessä ja koulussa, koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen sekä näin ollen huono työmarkkina-asema. Näitä syrjäytymisprosessin mahdollisia eri vaiheita tukee myös muu syrjäytymiseen liittyvä käsitteistö ja tutkimus. Turun kaupungin asiantuntijat esimerkiksi ovat koonneet syrjäytymisen ilmiön seurantamallin. Seurantamallissa ilmiötä valotetaan usealla osa-alueella, kuten nuoret ja perheet sekä koulutus. Kaupungin asiantuntijat ovat koonneet jokaisesta osa-alueesta lyhyen tiivistelmän, joka kertoo turkulaisten nuorten syrjäytymisestä mallissa käytettyjen mittareiden valossa. Koulutuksen tiivistelmässä asiantuntijat kertovat muun muassa oppimisvaikeuksista ja luvattomista poissaoloista. (Nuorten syrjäytyminen - ilmiön mittarit. 25.10.2021.)

Syrjäytymisprosessin toinen vaihe on koulun keskeyttäminen tai alisuoriutuminen eli niin kutsuttu kouluallergia. Takala (1992) esittelee termiä väitöskirjassaan ”Kouluallergia – Yksilön ja yhteiskunnan ongelma”. Hänen väitöskirjansa oli ainoa tähän tutkimukseen löytämäni työ, joka kuvaili kouluallergiaa. Takalan mukaan kouluallergia on oire nuoren vieraantumisen ja syrjäytymisen koulusta, sen normeista ja tavoitteista. Vaikka kouluallergikko käsite on hyvin kuvaava ja opettajien sekä työvoimaviranomaisien tunnistettavissa, niin Takala myöntää teoreettisesti käsitteen olevan hyvin hatara. Takala myöntää käsitteen myös aiheuttavan helposti vääristyneen käsityksen siitä, että kyseessä on yksilön puutteellisesta moraalista johtuva ongelma. Hän kuitenkin perustelee sen käyttöä sillä, että se on alan ammattilaisten lisäksi myös ns. maallikkojen hahmotettavissa. Kouluallergiaa voitaisiin kutsua myös koulukielteisyudeksi, ja voimakas koulu- ja koulutuskielteisyys onkin ominaista koulussa syrjäytyneille. Kouluallergian piirteitä voivat olla myös flegmaattisuus, passiivinen tai häiriköivä vastarinta, tietämättömyys

omista haluista ja kyvyistä sekä haluttomuus mihinkään. Syrjäytymisprosessin edetessä pidemmälle henkilön työllistyminen ei onnistu tai hänelle kasaantuu runsaasti negatiivisia työkokemuksia. (Takala 1992, 33-37.)

Kolmas vaihe syrjäytymisprosessissa on huono työmarkkina-asema. Työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria esimerkiksi kutsutaan yleisesti NEET-nuoriksi (Not in Education, Employment or Training). Pitkittyessään NEET-vaihe voi vaikeuttaa töihin ja koulutukseen pääsemistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2021) muistuttaa, että vaikka ongelmat voivat alkaa kasautua jo lapsuuden perheessä, eivät ne suoraan ennusta syrjäytymistä. Moni vaikeataustainen nuori pärjää hyvin, ja toisaalta syrjäytymisvaarassa oleva nuori voi tulla myös pintapuolin ongelmattomasta perheestä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 29.06.2021.)

Neljäs syrjäytymisprosessin vaihe on täydellinen syrjäytyminen, joka voi näkyä eri tavoin marginalisoitumisena, kuten työn vieroksuntana ja kriminalisoitumisena. Viides ja viimeinen syrjäytymisprosessin vaihe on laitostuminen ja eristäytyminen yhteiskunnasta. Äärelä (2012) on tehnyt tutkimusta syrjäytymisprosessin viimeisessä vaiheessa olevien nuorten vankien parissa haastatellen heitä heidän peruskoulukokemuksistaan. Haastattelujen perusteella Äärelä kertoo nuorten vankien ongelmien ilmenneen poikkeuksesta varhaisessa vaiheessa. Joidenkin kohdalla ongelmia ilmeni jo päiväkodissa ulospäin-suuntautuneena käytöksenä, toisilla taas alakoulussa enimmäkseen sisäisenä kamppailuna itsensä kanssa. Peruskoulusta putoaminen on vankien kertomuksissa prosessi, jossa kouluvuosien edetessä erilaiset vaikeudet lisääntyvät, kasvavat ja ruokkivat lisävaikeuksia. Äärelä on kuitenkin myös sitä mieltä, ettei syrjäytymisprosessi etene deterministisesti. Äärelän haastattelut todentavat karusti nuorten vankien äänellä varhaisen huomaamisen ja puuttumisen merkitystä. (Äärelä 2012, 257–258.) Olen valinnut edellä mainitut syrjäytymisen eri vaiheet tutkimukseni keskiöön niiden selkeyden ja johdonmukaisuuden vuoksi. Kuitenkin pyydän ohessa mainittujen lähteiden tapaan lukijaa muistamaan, että kyseessä on vain mahdollinen tapahtumien kulku, joka voidaan varhaisen huomaamisen ja puuttumisen myötä pysäyttää.

Syrjäytymistä käsitteenä sekä ilmiöön puuttumista voidaan selventää myös syrjäytymisen vastakohtana eli sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta. Sosiaalipoliittisesta näkökulmasta sen ymmärretään tarkoittavan valtion velvollisuutta mahdollistaa ja tukea kansalaistensa osallistumista yhteiskuntaan. Keskeistä käsitteessä on yhteiskunnan reunoilla tai ulkopuolella elävien tuominen lähemmäksi yhteiskunnan eri toimintoja erilais-

ten prosessien ja tukitoimintojen avulla. Julkisen vallan on turvattava ihmisten yhdenvertaiset mahdollisuudet, oikeudet ja resurssit osallistua yhteiskunnan toimintaan. Sosiaalinen osallisuus ilmeneekin usein sosiaaliturvan takaamisella tai pääsyllä sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä työmarkkinoille. Kotimainen kirjallisuus puolestaan käsittelee sosiaalista osallisuutta lähinnä henkilökohtaisena ja tunneperäisenä osallisuuden kokemuksena. Sosiaalinen osallisuus subjektiivisena ilmiönä syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, ja sille keskeistä on kuulumisen tunne johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan. Siihen vaikuttavat myös yksilön kokemukset vaikutusmahdollisuuksistaan omaan elämäänsä. Tätä tunneperäistä kokemusta ei voi määrätä ulkoapäin, mutta sitä voidaan edistää. (Leemann, Kuusio, & Hämäläinen 2015, 1-3, 5.)

Syrjäytymisvaarassa olevat eli koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneet nuoret ovat yksi keskeinen sosiaalisen osallistamisen kohderyhmä. Kohderyhmien lisäksi puhutaan riskiryhmistä, joita ovat erilaisten syiden vuoksi esimerkiksi lapset, nuoret ja lapsiperheet. Euroopan komission yhteinen raportti listaa toimenpiteitä sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi. Näistä koulunkäynnin varhaisen lopettamisen estäminen mainitaan yhtenä sosiaalista osallisuutta edistävänä toimenpiteenä. (Leemann, Kuusio, & Hämäläinen 2015, 7.) Syrjäytymisen ehkäisy on osallisena pitämistä, ja näin ollen siis koulusta syrjäytymisen ehkäisy on koulussa osallisena pitämistä. (Äärelä 2021, 240.) Perusopetuksen tulisi edistää osallisuutta sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi. (Opetushallitus 2016, 18–19.)

1.3 Koulun rooli syrjäytymisen ehkäisyssä

Koulu tavoittaa lapsista käytännössä katsoen koko ikäluokan, ja se on siksi keskeinen lapsia kohtaava instituutio (Taskinen 2001, 8). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä, ja sen yhtenä valtakunnallisena tavoitteena on ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen. (POPS 2016, 18–19.) Koulun tärkeää roolia kuvaa muun muassa se, että suurin osa syrjäytyneistä on joko selvinnyt koulussa huonosti tai jättänyt opinnot kesken keskiasteella tai jopa jo peruskoulussa. Koulussa pärjäämistä ja koulun keskeyttämistä voivat selittää erilaiset taustatekijät, kuten huono itsetunto, heikot akateemiset taidot ja moninaiset sosiaaliset ongelmat. (Taskinen 2001, 8.) Peruskoulun ”pudokkaisiin” tulisikin kiinnittää huomiota jo alakoulusta lähtien. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi yleisen ilmapiirin on tuettava paremmin säännöllistä koulunkäyntiä. (Blomberg 2008.)

Mikäli oppilaalle kasaantuu runsaasti negatiivisia koulukokemuksia, saattaa hän vieraantua koulujärjestelmästä kokonaan. Tämä yhdistettynä muihin riskitekijöihin saattaa puolestaan aiheuttaa haavoittuvassa asemassa olevalle nuorelle koulupoissaoloja sekä koulupudokkuutta. Kouluilla on kuitenkin ainutlaatuinen tilaisuus pysäyttää tämä negatiivisen kehityksen kulku varhaisella huomaamisella ja puuttumisella. (Sutherland 2011.) Opettajat näkevät oppilaitaan lähes päivittäin. He yleensä huomaavat ensimmäisenä, mikäli oppilas osoittaa ikätasonsa kehitykseen nähden haitallista käytöstä. (Williams & Pritchard 2006.) Opettajan tehtävä on osaltaan huolehtia siitä, että oppilaan oikeudet koulukäynnin suhteen toteutuvat. Opettajan tehtäviin kuuluu myös seurata oppilaiden oppimista, työskentelyä ja hyvinvointia sekä tunnistaa mahdolliset ongelmat varhain. (Opetushallitus 2016, 34.) Ideaalitulanteessa koulu toimii yhteisössään palveluiden ja resursien äärelle ohjaavana toimijana. (Williams & Pritchard 2006.)

Tärkeää on siis havaita ongelmat ajoissa ja ennaltaehkäistä niitä. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen, ohjaukseen, oppilashuoltoon ja tukeen kaikkina koulupäivinä (POPS 2016, 34). Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetyn oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Sitä toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Lisäksi oppilaalla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon, jolla laissa tarkoitetaan muun muassa yksittäiselle oppilaalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluiden avulla esimerkiksi tunnistetaan oppilaiden varhaisen tuen tarpeet, järjestetään tarvittava tuki sekä ohjataan heidät eteenpäin hoitoon ja tutkimuksiin. Kouluterveydenhuollossa myös tuetaan huoltajien hyvinvointia ja kasvatustyötä. Psykologi- ja kuraattoripalveluiden avulla taas muun muassa tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Lain mukaan jokaisella oppilaitoksella tulee olla käytettävissään kuraattoripalveluja sekä psykologinpalveluja. (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 2013/1287.)

1.4 Kouluyhteisö korona-ajan poikkeusoloissa

Decin & Ryanin (2017) mukaan yhteenkuuluvuus, kyvykkyys ja autonomia ovat perustarpeita, jotka täytyessään mahdollistavat optimaalisen hyvinvoinnin. Näiden tarpeiden

tyytyttymisen epäonnistuminen puolestaan voidaan linkittää pahoinvointiin. (Deci & Ryan 2017, 241–243.) Yksilöä ympäröivä taloudellinen, poliittinen tai kulttuurinen konteksti voivat vaikuttaa psykologisten tarpeiden tyydyttymiseen. Yleensä näiden kontekstien vaikutukset ovat melko epäsuoria ja näkymättömiä. Joskus kuitenkin nämä kontekstit voivat vaikuttaa suoraan ihmisen käytökseen ja tarpeiden tyydyttymiseen rajaamalla ihmisen toimintaa. Valtio ja erilaiset auktoriteetit voivat esimerkiksi vaikuttaa ja rajata ihmisten käyttäytymistä ja toimintaa. (Deci & Ryan. 2017, 562.) Tästä ääriesimerkkinä voidaan nähdä juurikin korona-ajan rajoitukset ja säännöt. Koronaviruksen levitessä Suomeen totesi valtioneuvosto yhteistyössä presidentti Sauli Niinistön kanssa 16.3.2020 Suomen olevan poikkeustilassa, ja päätyivät ottamaan valmiuslain käyttöön (Eduskunta 12.10.2020).

Opetushallitus vastaa nettisivuillaan usein kysytyihin kysymyksiin esimerkiksi koronaviruksesta. Nettisivujen mukaan tartuntatautiviranomaisten tartuntatautilain nojalla antaman päätöksen jälkeen opetuksen järjestäjät ovat voineet itse päättää siirtymisestä poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin. Päätös poikkeuksellisiin opetusjärjestelyihin siirtymisestä voi koskea esimerkiksi vain yksittäistä koulua tai kaikkia opetuksen järjestäjän kouluja tai toimipisteitä. Tuona aikana opetusta voidaan järjestää etäyhteyksin tai etä- ja lähiopetusta yhdistelemällä Etäopetusjakson tulisi kuitenkin olla mahdollisimman lyhyt, ja oppilaiden tulisi saada ensisijaisesti lähiopetusta. Kuitenkin esimerkiksi tehostetun tuen oppilaiden, joustavaan perusopetukseen osallistuvien oppilaiden ja niiden oppilaiden kohdalla, joilla on havaittu lastensuojelun tarve, opetuksen järjestäjä harkitsee lähiopetuksen tarvetta yksilökohtaisesti. Näin ollen myös oppilaat, jotka ovat vaarassa syrjäytyä opetuksesta, voivat olla lähiopetuksessa poikkeusjärjestelyjen ajan. (Opetushallitus 2021.)

Etäopetuksen tyypillinen ominaisuus on etäisyys opettajan ja oppilaan välillä usein niin, että oppiminen tapahtuu oppilaan kotona. Tämän etäisyyden haittapuoli on, että tietyt emotionaaliset ulottuvuudet ja vuorovaikutteisen ohjeistuksen sävyt jäävät opetuksesta pois. Etäopetus terminä synnyttääkin paljon ristiriitaisia tunteita, sillä se voidaan käsittää pelkkänä korvausvaihtoehtona ”oikealle” eli kasvokkain tapahtuvalle opetukselle. (Keith et al. 1993, 16-17.) Vaikka keväällä 2020 järjestetyllä yleisellä etäopetuksella oli myös positiivisia vaikutuksia oppilaiden koulunkäyntikokemuksiin, kuten kiusaamisen väheneminen, aiheuttivat etäopetuksen aikana kasautuvat pulmat oppilaille kasvavaa avuntarvetta. Oppimistavoitteet jäivät osalla oppilaista saavuttamatta, mikä aiheutti oppilaille stressiä ja oireilua. Etäopetus vaati oppilailta paljon itseohjautuvuutta, jonka

tasoa vaihtelee suuresti oppilaiden välillä. Osalla lapsista ja nuorista on muun muassa oppimisen, keskittymisen ja muistamisen ongelmia, ja he jäivät etäopetuksen aikana suurelta osin vaille tarvitsemaansa tukea. Monissa kunnissa lomautettiin koulunkäynninohjaajia, joissain kunnissa siirrettiin terveydenhoitajia ja koululääkäreitä epidemian ajaksi muihin tehtäviin, ja jopa mielenterveydenongelmien hoito on saattanut viivästyä. Vähäiset kontaktit koulun aikuisiin tuottivat osalle oppilaista oppimisen haasteita, ja lisäksi ongelmia tuottivat tarvittavien teknisten opiskeluvälineiden puute sekä vanhempien heikot edellytykset tukea lapsensa opiskelua. (Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä 2020, 63.)

Opetusalan Ammattijärjestö eli OAJ teetti huhtikuussa 2020 kyselyn peruskoulujen, lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, korkeakoulujen sekä vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten opettajille poikkeusolojen opetusjärjestelystä. Kyselyyn vastasi yli 5500 opettajaa, rehtoria ja esimiestä. Opettajien mukaan opetusjärjestelyt sujuivat koronakevään aikana pääosin hyvin, ja tavoittaneensa valtaosan oppilaista poikkeusoloista huolimatta. Vaikka opettajat kertoivat käyttävänsä paljon aikaa yksittäisten oppilaiden tavoittamiseen, 70% perusopetuksen ja toisen asteen opettajista raportoi oppilasta, joita ei etäväläinein tavoitettu ollenkaan tai vain epäsäännöllisesti. Perusopetuksen opettajista 69% raportoi yksittäisistä tavoittamattomista tai heikosti tavoitetuista oppilasta. (OAJ 2020).

2 TUTKIMUKYSYMYKSET

1. Millaisena oppilaiden korona-ajan tilanne on välittynyt opettajille syrjäytymisen riskitekijöiden näkökulmasta?

Halusin kuulla opettajien kuvauksia siitä, millaisena he ovat nähneet oppilaiden tilanteen korona-aikana syrjäytymisen riskitekijöiden näkökulmasta. Tätä tutkimusta varten tulkitin johdannossa esittämäni syrjäytymisprosessin vaiheet mahdollisiksi syrjäytymisen riskitekijöiksi tai merkiksi prosessin alkamisen riskistä. Tarkoituksenani oli kuulla opettajien kuvauksia perheiden sekä oppilaiden koulunkäynnin tilanteesta korona-aikana. Tarkoitukseni ei siis ole keskustella opettajien kanssa jo syrjäytyneistä oppilaista, vaan syrjäytymisprosessin ja sen riskitekijöiden näkymisestä oppilaiden kohdalla korona-aikana. Koin alan tulevana ammattilaisena tärkeäksi kuvata opetusalan ammattilaisille syrjäytymisprosessin vaiheita ja riskitekijöitä, jotka saattavat koulussa näkyä. Kun riskitekijät ja vaiheet tunnistetaan, uskon varhaisen intervention olevan mahdollista ennen täydellistä syrjäytymistä.

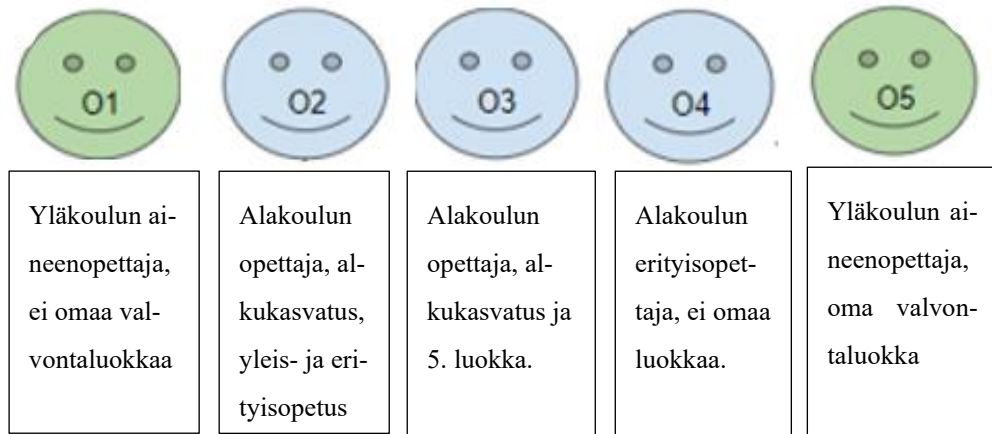
2. Mikä on opettajien kokemus koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana?

Koronapandemian aikaisia koulunkäynnin poikkeusjärjestelyitä emme toivottavasti joudu enää koskaan toteuttamaan. Poikkeusjärjestelyt tarjosivat kuitenkin oivan tilaisuuden tarkastella peruskoulun roolia syrjäytymisen ehkäisijänä. Mitä tapahtuu, kun yhteiskuntaan osallistavaan instituutioon ei fyysisesti päästä? Koronapandemian aiheuttamien hyvinvoinnin vajeiden jälkihoidossa ja sen suunnittelussa on tärkeää tarkastella oppilaiden tuen onnistumista myös tästä näkökulmasta. Jos joudumme kaikesta huolimatta vastaavanlaisia poikkeusjärjestelyitä tulevaisuudessa toteuttamaan, on tärkeää tarkastella koulun roolin toteutumisen risuja ja ruusuja koulun toiminnan kehittämiseksi vastaavanlaisen tilanteen varalta.

3 MENETELMÄ

3.1 Tutkittavat

Haastattelin yhteensä viittä varsinaissuomalaista peruskoulun opettajaa, joista kaksi oli toiminut myös erityisopettajina.

Kuvio 1: Tutkittavat

Opettaja 1 (O1) ja opettaja 5 (O5) olivat toimineet useamman vuoden aineopettajina peruskoulun yläkoulussa. Opettaja 2 (O2) ja opettaja 3 (O3) olivat ehtineet olla noin vuoden tai alle vuoden työelämässä ennen koronapandemian alkua. O2 oli opettanut alakoulun alempia luokkia sekä yleisopetuksen että erityisopetuksen puolella. O3 oli myös opettanut alkukasvatuksessa, mutta lisäksi alakoulun viidesluokkalaisia. O4 toimi alakoulun erityisopettajana, eikä hänellä siis ollut omaa opetettavaa luokkaa. Etsin haastateltavia Varsinais-Suomen alueelta, jotta tutkimustulokset olisivat alueellisesti yhtenäisiä. Halusin myös tutkimustuloksillani täydentää Turun kaupungin asiantuntijoiden laatimaa nuorten syrjäytymisen seurantamallia (Nuorten syrjäytyminen - ilmiön mittarit. 25.10.2021). Rekrytoin kaksi haastatelluista Varsinais-Suomen alueen kouluille lähettämieni sähköpostien avulla, ja kolme haastateltavaa rekrytoin viime vuosien aikana kerryttämäni ammatillisen verkoston avulla.

3.2 Teemahaastattelu ja teemojen muodostaminen

Suoritin tutkimuksen laadullisiin aineistonkeruumenetelmiin kuuluvalla teemahaastattelulla. Teemahaastattelu valikoitui aineistonkeruunetodiksi, sillä perinteisesti sitä suorittaessaan tutkija on pääsääntöisesti kiinnostunut tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja –ominaisuuksista (Hirsijärvi & Hurme 1980, 54–55). Haastatteluiden aikana toivoin kullekni opettajien kuvauksia omasta toiminnastaan sekä kuvauksia koko koulun toiminnasta. Aineiston avulla toivoin voivani tehdä päätelmiä siitä, miten ja millaisena syrjäytymisen riskitekijät ilmenevät koulumaailmassa, ja miltä koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä on näyttänyt korona-aikana. Teemahaastattelu sopi siis ilmiön kuvailemiseen pyrkivään tutkimukseeni erinomaisesti.

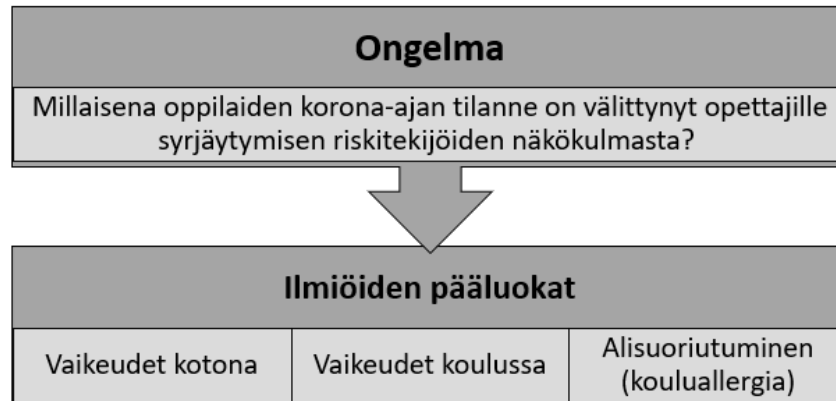
Haastattelut kestivät keskimäärin 45 minuuttia ja pisimmillään tunnin. Kaikki haastattelut yhtä lukuun ottamatta suoritettiin lähihaastatteluna eli fyysisesti samassa tilassa tutkittavan kanssa. O4:n haastattelu suoritettiin etähaastatteluna videopuhelun välityksellä tutkittavan pyynnöstä. Jokaiselle haastateltavalle lähetin haastattelun teemat ja teemoihin liittyvät kysymykset etukäteen sähköpostilla. Lähetin heille lisäksi etukäteen luettavaksi teemoihin liittyvät käsitteet sekä niiden määritelmät.

Teemahaastattelun suunnittelussa tärkeimmät elementit ovat haastatteluteemat ja niiden suunnittelu, ja tämä olikin seuraava työvaiheeni. Teemahaastattelussa ei ole siis käytössä yksityiskohtaista kysymysluettelo, vaan käytössä on teoriaosuuden pääkäsitteistä nousseista spesifioiduista alakäsitteistä ja –luokista koostuva teema-alueuettelo. (Hirsijärvi & Hurme 1980, 55.) Tutkiessani lasten ja nuorten syrjäytymiseen liittyvää teoriaa ja kirjallisuutta seä koulun roolia syrjäytymisen ehkäisijänä etsin tutkimukselleni joukon pääkäsitteitä ja määrittelin ne johdannossa. Käytin näitä pääkäsitteitä myös tutkimani ilmiön pääluokkina, joista rakensin haastatteluni teema-alueet (Kts. Hirsijärvi & Hurme 1980, 55–57):

1. Perheet
2. Oppimistaidot ja oppimisvaikeudet
3. Arvosanat ja koulukäymättömyys
4. Huomaaminen ja puuttuminen
5. Palvelujen saatavuus
6. Kouluyhteisö, osallistuminen ja vuorovaikutus

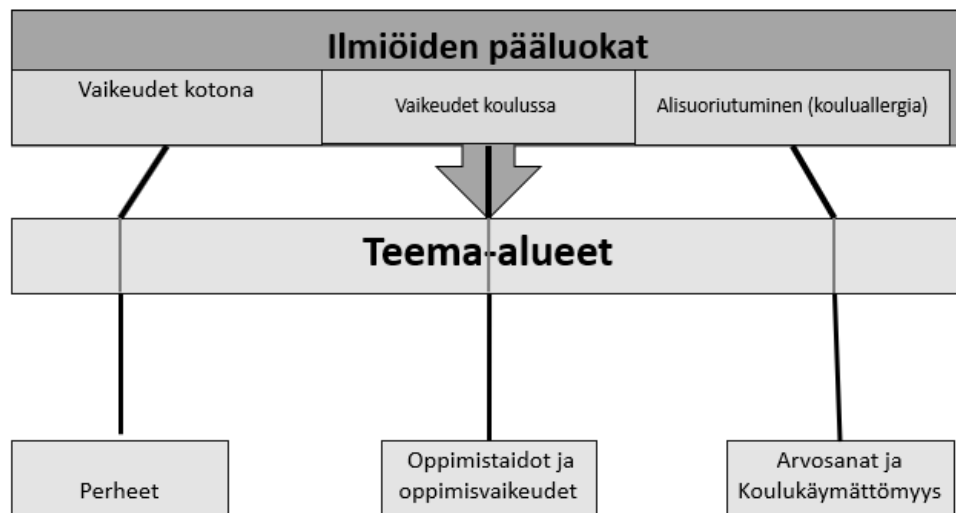
3.2.2 Teemojen muodostaminen ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä

Alla olevassa kuviossa kuvaan ilmiön pääluokkien muodostamista ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä:

Kuvio 2: Ilmiön pääluokat ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä

Ilmiön pääluokiksi tulkitsin aiemmin esittelemäni syrjäytymisprosessin vaiheista kaksi ensimmäistä vaihetta. Tutkin koulumaailmaa, joten en kokenut työmarkkina-asemaa, täydellistä syrjäytymistä tai laitostumista olennaisiksi vaiheiksi tähän tutkimukseen. Koska syrjäytyminen on dynaaminen prosessi ja muodostuu ajan kuluessa kasaantuneista ongelmista, tulkitsin vaiheiden toimivan erinomaisina kasaantuvien ongelmien luokittelijoina. Vaiheet myös havainnollistavat niitä syrjäytymisprosessissa kasaantuvia ongelmia, jotka ovat näkyvissä peruskoulussa. Tulkintaani tuki myös se, että vastaavanlaisesti Turun kaupungin julkaisemasta syrjäytymisen seurantamallista löytyvät nämä syrjäytymisen ilmiön osa-alueet: nuoret ja perheet, sosiaaliset yhteydet ja suhteet sekä koulutus (Nuorten syrjäytyminen - ilmiön mittarit. 25.10.2021). Tämän jälkeen teema-alueet oli helppo muodostaa yhdistelemällä kunkin ilmiön pääluokan alle sopivia kirjallisuudessa mainittuja syrjäytymisriskiin vaikuttavia tekijöitä. Seuraavassa kuviossa havainnollistan teema-alueiden muodostamista ilmiön pääluokista:

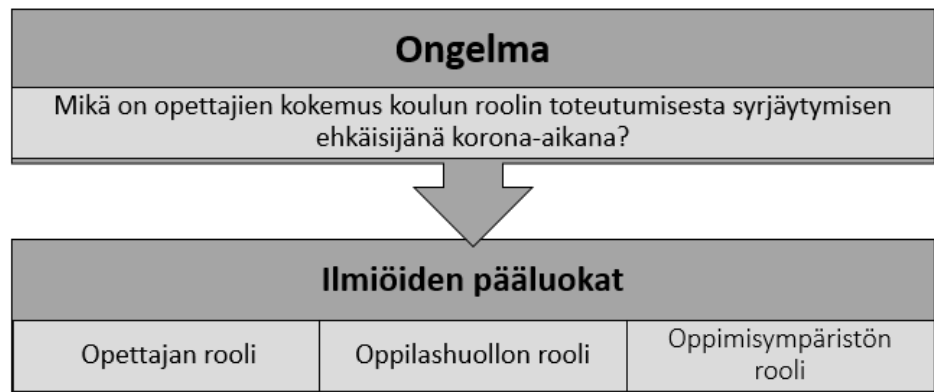

Kuvio 3: Teema-alueiden muodostaminen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen

Pääluokan “vaikeudet kotona” alle esimerkiksi muodostin teema-alueen perhe. Perheen yleinen tilanne vaikuttaa myös suuresti lasten ja nuorten hyvinvointiin, ja mikäli perheellä on arjessaan paljon kuormittavia tekijöitä, voivat ne heijastua myös lapsen tai nuoren elämään. Tällaisia kuormittavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi pitkäaikaiset mielenterveysongelmat, toimeentulovaikeudet tai muutokset perheolosuhteissa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 29.06.2021.) Pääluokkaa “vaikeudet koulussa” lähestyin oppimistaitojen ja oppimisvaikeuksien kautta. Valtaosan syrjäytyvistä nuorista on havaittu selviytyneen heikosti koulussa, ja taustalla on arveltu olevan muun muassa heikot akateemiset taidot. Oppimisvaikeudet varsinkin yhdessä muiden ongelmien kanssa ovat riskitekijöitä, jotka vaikeuttavat koulunkäyntiä ja lisäävät syrjäytymisen riskiä. (Taskinen 2001, 8–11.) Pääluokan alisuoriutumisen ja kouluallergian katsoin puolestaan näkyvän opettajille arvosanoissa ja koulukäymättömyydessä. Myös Turun kaupungin nuorten syrjäytymisen ilmiön mittari puhui arvosanoista ja koulukäymättömyydestä listatessaan koulutuksessa ilmeneviä syrjäytymisen riskitekijöitä (Nuorten syrjäytyminen - ilmiön mittarit. 25.10.2021).

3.2.3 Teemojen muodostaminen toisesta tutkimuskysymyksestä

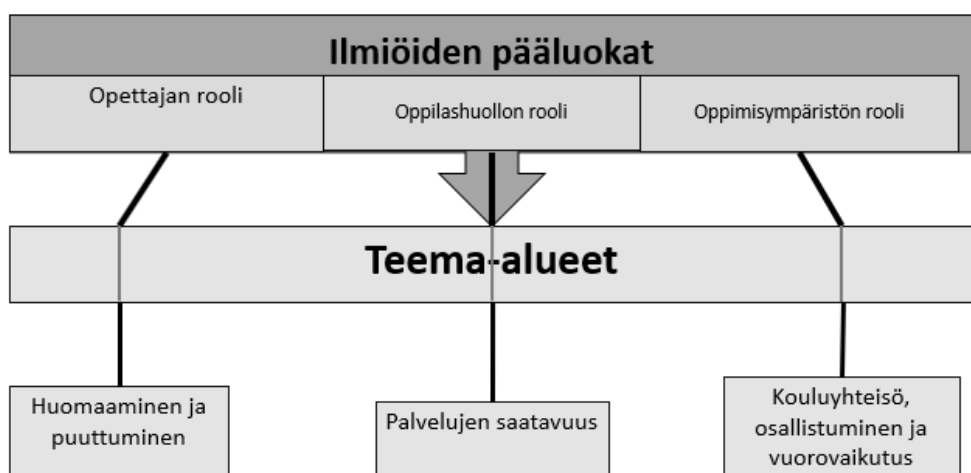
Seuraavaksi lähdin purkamaan toista tutkimusongelmaani ilmiön pääluokkiin. Koulun tehtävää syrjäytymisen ehkäisijänä määritellään peruskoulun opetussuunnitelmassa. Koulun tehtävää tarkastellessani onnistuin erottelemaan seuraavassa kuviossa kuvatut syrjäytymisen ehkäisemiseen vaikuttavat roolit:

Kuvio 4: Ilmiön pääluokat toiseen tutkimuskysymykseen

Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen. Opettajan tehtävä on myös tunnistaa varhain mahdolliset vaikeudet sekä ohjata ja tukea oppilasta. (POPS 2014, 34.) Oppilashuollolla puolestaan tarkoitetaan opetussuunnitelmassa muun muassa oppilaan hyvän oppimisen sekä hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden edistämistä ja ylläpitämistä, sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä (POPS 2014, 77). Oppimisympäristön roolista olin kiinnostunut yhteisön ja sen toimintamallien roolista syrjäytymisen ehkäisijänä. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen tulisi kartuttaa oppilaan sosiaalista pääomaa, joka koostuu ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta (POPS 2014, 18).

Lähdin muodostamaan teema-alueita ilmiön pääluokista etsimällä roolien keskeisen tehtävän. Teema-alueet ovat kuvattuina seuraavassa kuviossa:

Kuvio 5: Teema-alueiden muodostaminen toiseen tutkimuskysymykseen

Koska opettajan rooliin kuuluu mahdollisten ongelmien huomaaminen ja niihin puuttuminen, muodostin pääluokan ”opettajan rooli” alle teema-alueen huomaaminen ja puuttuminen. Mikäli oppilaalla ilmenee oppimiseen tai psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen liittyviä ongelmia, tulisi hänen olla oikeutettu oppilashuollon palveluihin. Minua kiinnostikin oppilashuollon roolissa tämän oikeuden toteutuminen poikkeusaikoina, joten muodostin pääluokan ”oppilashuollon palvelut” alle teema-alueen palvelujen saatavuus. Oppimisympäristön sosiaalista pääomaa kasvattava tehtävä oli mielestäni mielenkiintoinen tarkastelun kohde syrjäytymisen ehkäisyyn nähden. Niinpä muodostin perusopetuksen opetussuunnitelmaa mukailleen pääluokan alle teema-alueen kouluyhteisö, osallistuminen ja vuorovaikutus.

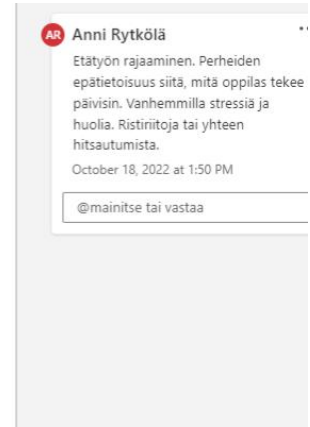
3.3 Aineistonkäsittely teemoittamalla

Aineistonkeruun jälkeen litteroin jokaisen haastattelun eli muutin ne puheesta tekstiksi jokaisen omalle Word-dokumentilleen. Litteroin tutkimusaineiston mahdollisimman sanatarkasti, mutta en kokenut tarpeelliseksi kirjoittaa ylös havaintoja esimerkiksi haastateltavien äänensävyistä tai ilmeistä. Minua kiinnosti tutkimuksessani se, mitä haastateltavat sanoivat. Litteroinnin jälkeen aloitin tutkimusaineiston analysoinnin.

Päädyn teemoittamaan tutkimusaineistoni haastattelukysymysten mukaan. Tutkimusaineiston teemoittamisessa etsitään aineistoa pelkistämällä siitä kaikkein olennaisimmat asiat. Teemojen avulla etsitään haastateltavien puheesta sisällön merkityksen ydin, ja tutkimuskysymyksestä riippuen tutkija voi lähestyä aineistoa kokonaisuutena tai etsiä siitä tiettyihin asioihin liittyviä teemoja. Toisin sanoen tutkija voi siis etsiä aineistolähtöisesti haastateltavien vastauksista teemoja, tai teemoittaa vastaukset esimerkiksi omien haastattelukysymystensä avulla. (Moilanen & Räihä 2010, 55.)

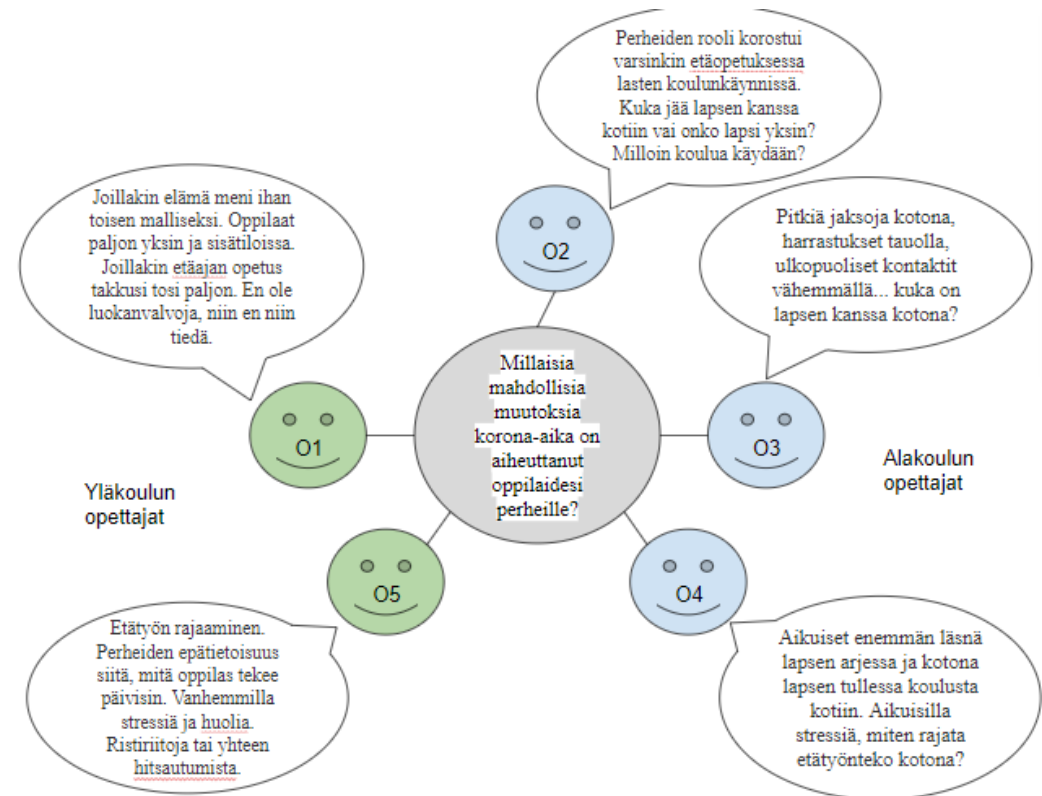
T: No seuraava kysymys. Millaisia mahdollisia muutoksia korona-aika on aiheuttanut oppilaiden perheille?

O5: Varmasti on ollut hankala... hankala niinku kotona laittaa sitten silleen, että missä kukin on siihen aikaan, ja... ja tota vaikea... vaikea joissakin perheissä varmaan vaan saada sellaista tilaa, missä oppilas pystyisi olemaan... olemaan tunnilla. Ja sitten tota noin niin... sitten osalla on ollut varmaan silleen, että vanhemmat ei ole enää tienny, mitä ne oppilaat tekee päivällä. Johtuen siitä, että kun ne on täällä jos tota paikalla, niin me tiedetään mitä ne tekee. Jos ne on kotona... jos mä en saa siihen yhteyttä siihen oppilaaseen... tai vaikka saisin yhteyden korona-aikaan niin teamsillä... se voi tehdä ihan mitä huvittaa. Ei mulla ole kamera yhteys sinne... ei ole kameraa auki sinne kotiin tietenkään. En mä näe mitä se tekee. Sehän voi välillä vaan sanoo, että joo, ja samaan aikaan pelaa, jos ei ole ketään muuta kotona kun oppilas. Elikkä elikkä tota epätietoisuus perheille, mitä lapsi tekee, jolleivat itse ole etänä sitten kotona. Ja

Kuvio 6: Litteroidun aineiston teemoittaminen

Itse koin jälkimmäisen menettelytavan mielekkäämmäksi. Niinpä lähdin teemoittamaan aineistoani haastattelukysymysten avulla. Sukelsin ensin litterointiaineistooni, ja kirjoitin Word-dokumentin kommenttikenttään kunkin vastauksen kohdalle tulkintani mukaan olennaisimman asian, jonka tutkittava halusi minulle vastauksellaan välittää. Tämän jälkeen halusin tuoda opettajien vastausten keskeisimmät sisällöt saman kysymyksen äärelle. Kirjallisuudesta löytämäni suosituksen mukaan lähdin tekemään tätä käsitekartan avulla (Moilanen & Rähä 2010, 56). Jotta saisin rakentamani käsitekartat salasanan taakse, käytin käsitekarttojen piirtämiseen Google-tilini Google Drawings –sovellusta.

Kuvio 7: Teemoittaminen käsitekartan avulla

Keskelle käsitekarttaa laitoin aina yhden haastattelukysymykseni, ja sen ympärille laitoin hymynaama –kuviot edustamaan haastattelemiani opettajia siten, että yläkoulun opettajien kuviot olivat vasemmalla ja alakoulun opettajien kuviot oikealla. Merkitsin kuviot opettajien mukaan esimerkiksi O1 tai O5. Annoin jokaiselle kuviolle puhekuplan, johon kirjoitin kunkin opettajan vastauksen tulkintani mukaan keskeisimmän sisällön.

Teemoittamalla sain tutkimusaineistoani kuvaavia tuloksia. Koin kuitenkin, että pelkästään teemoittamalla tutkimusaineistoani en saisi siitä kaikkea mahdollista irti tutkimuskysymyksiäni varten. Haastattelumetodi sekä tutkimusasetelma aiheuttivat sen, että opettajien vastaukset olivat hyvin pohdiskelevia. Hermeneuttisen kehän pyörteissä näin tutkimusaineistosta “nousevan” esille hyvin keskeisiä käsitteitä, jotka auttaisivat minua kuvaamaan syrjäytymisen ilmiötä ja koulun roolia sen ehkäisijänä korona-aikana. Niinpä lähdin analysoimaan aineistoani vielä teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla.

3.5 Teoriasidonnainen sisällönanalyysi

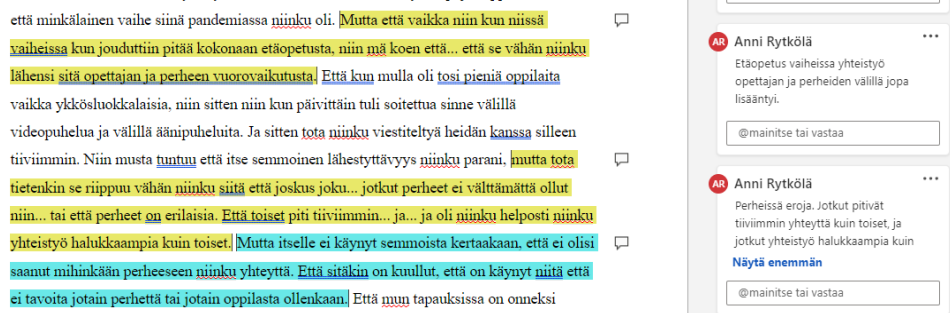
Teoriasidonnainen sisällönanalyysi on ikään kuin aineistolähtöisen ja teorialähtöisen sisällönanalyysin välimuoto. Teoriasidonnaisuus tarkoittaa, että analyysi ei suoraan nouse teoriasta tai pohjautu teoriaan, mutta siinä on teoreettisia kytkeitä. (Eskola 2010, 182.) Käytin avukseni sisällönanalyysin käytännön rakentamisessa Eskolan (2010) sekä Tuomen ja Sarajärven (2013) teoksia. Heidän esimerkkiensä ja ohjeidensa avulla lähdin ensimmäiseksi redusoimaan eli pelkistämään aineistoani etsimällä sieltä vain ja ainoastaan tutkimuskysymyksilleni olennaista informaatiota. (Eskola 2010, 182; Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–110.)

Tässä kohtaa teoriasidonnaisuus astuu kuvaan. Pitkin tutkimusta niin johdannossa kuin menetelmäosiossakin olen hahmottanut syrjäytymisen ilmiötä itselleni kirjallisuudessa esitettyjen syrjäytymisen vaiheiden kautta. Teemahaastattelua rakentaessani johdin ensimmäisestä tutkimuskysymyksestäni näiden vaiheiden mukaiset sisällöt ja teemat (Kts. s. 19). Jotta laajan ilmiön hahmottaminen tutkimusaineistosta onnistuisi, koin järkeväksi

etsiä informaatiota aineistostani teoriasta muodostettujen teemojen ja sisältöjen avulla. Näin toivoin löytäväni informaatiota ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni: Millaisena oppilaiden korona-ajan tilanne on välittynyt opettajille syrjäytymisen riskitekijöiden näkökulmasta? Kirjallisuudesta löytämäni neuvon turvin alleviivasin aineistostani sisältöihin ja teemoihin vastaavat kohdat värikoodein:

1. Vaikeudet perheessä – perhe (Keltainen)
2. Vaikeudet koulussa – oppimistaidot ja oppimisvaikeudet (Vihreä)
3. Alisuoriutuminen (kouluallergia) - koulukäymättömyys ja arvosanat (Sininen)

Kirjoitin kustakin alleviivatusta kohdasta tiivistetyn version kommenttikenttään eli tiivistin ne analyysiyksiköiksi. Siirsin analyysiyksiköt erilliselle dokumentille, ja listasin ne peräkkäin taulukkoon (Liite 5).

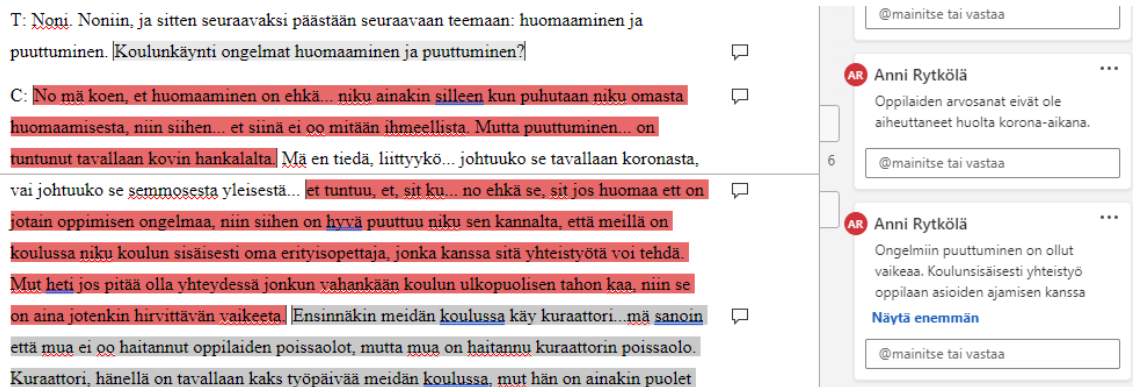
Kuvio 8: Aineiston redusointi ensimmäisen tutkimuskysymyksen sisältöjen ja teemojen mukaan

Tämän jälkeen aloitin analyysiyksiköiden klusteroinnin. Etsin pelkistetyistä analyysiyksiköistä samankaltaisuuksia, ja nimesin samankaltaiset yksiköt samalla luokkanimikkeellä. Muodostin luokat siten, että ne kuvaisivat syrjäytymisen ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.) Siksi käytin apunani jälleen kerran aineistonkeruuta varten muodostamiani sisältöjä ja teemoja. Yhdistettyäni luokat, aloitin aineistoni abstrahoinnin eli käsitteellistämisen. Samankaltaiset luokat yhdistelemällä sain luotua aineistoani kuvaavat alaluokat eli käsitteet. Koin mielekkääksi ja aineiston esittelyn selkeyden kannalta järkeväksi yhdistää alaluokat vielä yläluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.)

Tämän jälkeen toistin edellä mainitut työvaiheet löytääkseni vastauksen toiseen tutkimuskysymykseeni. Tällä kertaa sukelsin takaisin aineiston pariin löytääkseni vastauksen kysymykseen: Mikä on opettajien kokemus koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana? Jälleen kerran käytin ohjenuoranani tutkimuskysymyksestä

johtamiani teemoja ja sisältöjä. Näiden muodostamiseksi olin hahmottanut koulun roolia syrjäytymisen ehkäisijänä perusopetuksen opetussuunnitelman avulla (Kts s. 20-21). Alleviivasin teemat ja sisällöt aineistosta seuraavasti:

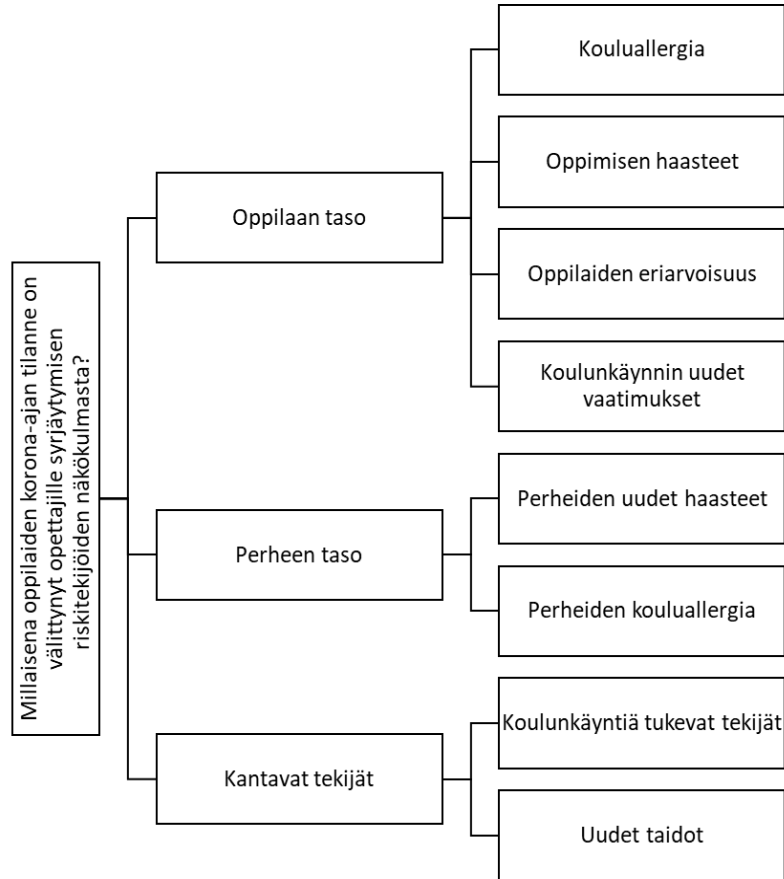
1. Opettajan rooli – Huomaaminen ja puuttuminen (Punainen)
2. Oppilashuollon rooli – Palvelujen saatavuus (Harmaa)
3. Oppimisympäristön rooli – Kouluyhteisö, osallistuminen ja vuorovaikutus (Violetti)

Kuvio 9: Aineiston redusointi toisen tutkimuskysymyksen sisältöjen ja teemojen mukaan

Teoriasidonnaisella sisällönanalyysillä sain tutkimusaineistoani käsitteellistäviä tuloksia. Tulosten havainnollistamisen optimoimiseksi tein muodostamistani käsitteistä kuviot, joiden avulla esittelen tutkimuksen tuloksia seuraavana vuorossa olevassa tulososiossa.

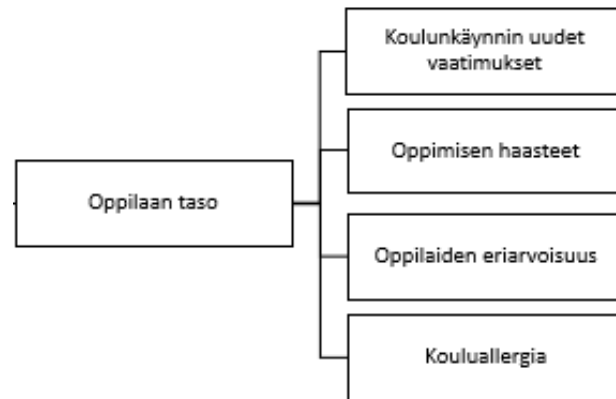
4 OPPILAIKEN KORONA-AJAN TILANNE SYRJÄYTYMI- SEN RISKITEKIJÖIDEN NÄKÖKULMASTA

Kuvio 10: Tutkittavien esiin nostamat syrjäytymisen ilmiön tasot

Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä sain osoitettua, että peruskoulun opettajat puhuivat syrjäytymisen ilmiöstä kolmella tasolla: Oppilaan taso, perheen taso ja kantavat tekijät. Seuraavaksi esittelen nämä tasot yksitellen, ja täydennän tulosten kuvausta teemoittamalla saamieni kuvaavien tulosten avulla.

4.1 Syrjäytymisen riskitekijät oppilaan tasolla

Kuvio 11: Syrjäytymisen riskitekijät oppilaan tasolla

Ensimmäinen taso, jolla opettajat puhuivat syrjäytymisestä, oli oppilaan taso. Opettajat puhuivat erilaisista oppilaaseen läheisesti vaikuttavista haasteista, jotka voivat olla riskitekijöitä syrjäytymiselle. Opettajat puhuivat korona-ajan koulunkäynnin uusista vaatimuksista oppilailla sekä oppilaiden eri syistä johtuvasta eriarvoisuudesta. Opettajat puhuivat myös oppimisen haasteista sekä kouluallergiaksi luokiteltavissa olevasta käytöksestä ja oireilusta.

4.1.1 Kouluallergia

Muodostin alaluokan kouluallergia seuraavista aineistosta nousseista luokkayksiköistä:

1. Koulukäymättömyys
2. Itseohjautuvuuden haasteet
3. Koulutyön vältteleminen etäopetuksessa
4. Koulupudokkaat

<p>O1: Keskimääräistä enemmän poissaoloja verrattuna normaaliin aikaan. Tosin ei pitkäaikaisia. Omaehtoisia karanteeneja.</p> <p>O3: Oppilailla ollut yksittäisiä poissaoloja, ja poissaolot lisääntyneet korona-aikana.</p> <p>O5: Oppilailla on ollut paljon poissaoloja. Nykyään on esimerkiksi enemmän oppilaita, jotka eivät ahdistuksensa vuoksi pysty tulemaan kouluun.</p>	<p>Koulukäymättömyys</p>
<p>O1: Etäopiskelu oli osalle todella takkuavaa. "Minä en jaksa yksinäni".</p>	<p>Itseohjautuvuuden haasteet</p>

<p>O5: Etäopetuksessa oli paljon itsenäistä hommaa, mikä ei osalle sopinut.</p>	
<p>O1: Oppilaat eivät tehneet loppujen lopuksi hirveästi töitä koulun eteen etäaikana. Ennen etäaikaa tapahtunut opiskelu kannatteli koulu-suoriutumista. Etäajan opetusta ei jaksettu seurata. Ei jaksettu opiskella. Oppilaat vain odottivat etäaikana, että koulu loppuisi. Opettajat pyrkivät optimaalistamaan etäopetuksen, että oppilaat eivät pääse liian alta riman. Luultavasti äidinkielellä ollut hankalaa, sillä opiskelussa tulee olla sinnikäs.</p> <p>O5: Etäopetuksessa oppilas ei välttämättä ole oikeasti opetuksessa mukana, vaan tekee jotain muuta. Etäopetuksessa oppilaat yrittivät päästä alta riman esimerkiksi plagioimalla aineita. Oppilaat eivät aina jaksaneet tehdä työtä, mikä vaaditaan opiskeluun.</p>	<p>Koulutyön välttelyminen etäopetuksessa</p>
<p>O5: Osa oppilasta putosi ihan täysin pois. Ne, joille se liikaa itsenäisyys ei sopinut, putosivat kelkasta. Etäopetuksen aikaan oli oppilaita, jotka eivät tehneet yhtään mitään eikä heihin saatu yhteyttä.</p>	<p>Koulupudokkaat</p>

Taulukko 1: "Kouluallergia" -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O4 raportoi ainoana, että hänen oppilaillaan ei ole ollut normaalia enempää poissaoloja. Hän sanoi korona-ajan poissaolojen olleen lähinnä lyhytaikaisia "varmuuden vuoksi" poissaoloja, ja tasoittaneen normaaliaikojen pidempiä sairauspoissaoloja. Hän kuitenkin mainitsi nyt arjen normalisoituessa ja ihmisten lähtiessä liikkeelle myös pöpöjen liikkuvan entistä enemmän ihmisten välillä. Muut opettajat raportoivat poissaoloja olleen heidän oppilaillaan normaalia enemmän. O1 tosin mietti, etteivät poissaolot ole välttämättä olleet kovinkaan pitkiä. O2 kertoi samaa, mutta sanoi myös joutuneensa tekemään runsaiden poissaolojen vuoksi jopa lastensuojeluilmoituksia:

"Että niitä saattoi kyllä tulla niitä poissaoloja niinku joillekin yksittäisille yllättävän paljon verrattuna niinku sitä koko porukkaa ajatellen... on mielessä semmoisia yksittäisiä oppilaita, joiden koteihin on... on... on ollut niinku pitänyt olla yhteydessä siitä, että nyt on tullut tosi paljon poissaoloja -- Ja sitten on... on joutunut tekemään ihan niinku lastensuojeluilmoituksia sitten siitä, että on paljon poissaoloja."

O5 kertoi myös Wilman "huutaneen punaista" koko ajan eli olleen täynnä selvittämättömien poissaolojen merkintöjä. Hän kertoi oppilaista, joihin ei saatu ollenkaan yhteyttä

etäopetuksessa. O5 puhui myös siitä, miten nykyajan lapsilla ja nuorilla on hyvin paljon ahdistumisen aiheita elämässään. Nykypäivän suuret maailmanlaajuiset ongelmat painavat oppilaiden mieliä, ja O5 kertoikin oppilaista, jotka eivät yksinkertaisesti pystyneet ahdistuksensa vuoksi tulemaan kouluun.

“Johtuen ei pelkästään koronasta, vaan Ukrainan sodasta, ilmaston lämpenemisestä, ja sit ku oppilaat kun ne on tän ikäsi, ni ne rupee mieltii kaikkii asioita... ni sellanen on mun mielestä viime aikoina lisääntynyt, että on sellasta niku ahdistuneisuutta... elikkä ei oo mitään oppimisvaikeuksia, vaan on kerta kaikkiaan niku... on niku kuppi menny ihan täysin nurin, on ihan täynnä, ei enää pysty tulemaan kouluun.”

O1, O2 ja O5 kertoivat kokevansa huolta oppilaiden poissaoloista. O1 ja O5 kertoivat olevansa huolissaan oppilaidensa jatko-opinnoista ja niiden etenemisestä, mikäli oppilaat ovat paljon poissa peruskoulusta. O1 sanoi opettajana aina toivovansa oppilaiden parasta.

“Sitä aina aattelee niinku, et olisi mukana nyt tässä syksyn aikana, että menisi mahdollisimman hyvin. -- Kyllähän sitä ja toivon, että niillä... niillä niinku menee hyvin...”

O1 kertoi etäopetuksen olleen osalle oppilaista hyvin takkuavaa, ja että oppilaat eivät yksinkertaisesti jaksaneet opiskella yksin. Myös O5 sanoi etäopetuksessa olleen hyvin paljon itsenäistä työtä, mikä ei osalle oppilaista sopinut. Osa oppilaista putosi hänen mukaansa kokonaan “kelkasta”. Hän kertoi myös koulussaan olleen oppilaita, jotka eivät tehneet yhtään mitään etäopetuksen aikana. Näihin oppilaisiin ei välttämättä saatu edes yhteyttä.

“Nii kylhän täällä oli niku... oli sit niitä oppilaita, mitkä kerta kaikkiaan pisti niku hanskat tiskiinkin eikä tehnyt yhtään mitään. -- Ei saatu yhteyttä, ei mitään.”

4.1.2 Oppilaiden eriarvoisuus

Muodostin alaluokan oppilaiden eriarvoisuus seuraavista aineistosta nousseista luokkayksiköistä:

1. Poissaoloista johtuva eriarvoisuus
2. Eriarvoisuus perheiden tuessa
3. Eriarvoisuus etäopetuksen oppimistaidoissa

<p>O2: Poissaolot kasaantuivat yksittäisille oppilaille joissain tapauksissa jopa siihen malliin, että piti olla niiden vuoksi kotiin yhteydessä.</p> <p>O3: Poissaoloissa eriarvoisuutta, sillä osalle oppilaista kasaantui jopa useiden viikkojen poissaoloja, kun taas toisilla ei ollut yhtään. Poissaolot ovat kasaantuneet sellaisille oppilaille, joiden etenemisestä on muutenkin saanut olla huolissaan.</p>	Poissaoloista johtuva eriarvoisuus
<p>O2: Perheissä eroja. Jotkut pitivät tiiviimmin yhteyttä kuin toiset, ja jotkut olivat yhteistyö halukkaampia kuin toiset. Lapsen kouluuoriutuminen oli etäaikana pitkälti riippuvaista vanhempien halusta tukea lastaan koulunkäynnissä. Vanhempien tuen puute etäopetuksessa aiheutti oppilaille eriarvoisuutta. Pienten lasten kanssa oli etäaikana edellytyksenä, että vanhemmat ovat koulutehtävissä apuna. Jotkut vanhemmat ilmoittivat etäaikana aktiivisesti opettajalle, mikäli opetettava asia tuotti vaikeuksia. Mutta jotkut eivät juuri harrastaneet yhteydenpitoa oppilaan opimiseen liittyen.</p> <p>O4: Joillakin oppilailla on hyvä kodin tuki koulunkäyntiin, ja joiltakin se taas puuttuu.</p>	Eriarvoisuus perheiden tuessa
<p>O1: Etäopetuksessa oli hankalaa niillä, joilla oli ennestään hankalaa. Niillä oli siten sitäkin hankalampaa.</p>	Etäopetuksen opimistaidoista johtuva eriarvoisuus

Taulukko 2: ”Oppilaiden eriarvoisuus” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O3 kertoi poissaolojen korostaneen oppilaiden eriarvoisuutta, sillä poissaoloja kasaantui yksittäisille oppilaille pitkiäkin jaksoja. Hän kertoi oppilaiden poissaolojen aiheuttavan hänelle turhautumista, sillä hänen kokemuksensa mukaan usein eniten koulunkäyntiä tarvitsevat lapset ovat joutuneet olemaan kaikkein eniten koulusta pois.

“No tavallaan se on turhauttavaa, koska tuntuu, että usein ne lapset, jotka joutuu oleen eniten pois, on just niitä jotka kaikkein eniten tarttis sitä koulussa käymistä. Miten se sattuukin aina menemään niin?”

O3 täydensi kuitenkin pohdintaansa miettimällä juuri oppilaiden eriarvoisuutta perheen tukeen liittyen. Hänen mukaansa vanhemmilla voi olla erilaiset resurssit olla lapsensa koulunkäynnissä mukana, ja sitä myötä vanhemmat kenties ovat koulumyönteisempiä. Näin ollen vanhemmat siis pitäisivät herkemmin lapsensa koulussa mukana. Toisaalta jos koulunkäyntiin liittyy haasteita ja vanhemmilla ei ole resursseja tukea lasta, olisi tilanne O3:n mukaan toisenlainen.

“Et tota, ne lapset joilla ehkä olis tavallaan ne sellaiset resurssit ehkä itsenäiseen etenemiseen tai kotona olis vanhemmilla paremmin resurssia auttaa, niin niillä on ehkä myös... tavallaan se... no ehkä se liittyy siihen, että siellä on perheessäkin niku kovempi motivaatio niku laittaa ne lapset kouluun. Et sellasilla lapsilla, joilla on se koulunkäynti muutenkin vähän rankaa, niin ehkä pienemmästä kynnyksestä jääkin jo kotiin.”

O4 pohti, miten lähiopetuksessa oppilaiden ollessa lähellä opettaja pystyy huomaamaan ja auttamaan apua tarvitsevia oppilaita. Etäopetuksessa oppilaat ovat kuitenkin kaukana, ja koulunkäynti jää pitkälti oppilaiden omien oppimistaitojen sekä kodin tuen varaan:

“-- ja koska oppilaat on tosi erilaisia, ja joillain ne oppimistaidot on valmiiksi jo hyvät, ja sitten taas joillain on tosi hyvä kodin tuki siinä etäopetuksessa. Ja sitten joltain taas puuttuu molemmat.”

O1, O2 ja O5 sanoivat oppimistaitojen olevan hyvin vaihtelevia oppilaiden välillä, ja oppilaiden olevan keskenään erilaisia tässä suhteessa. O1 tiivistikin oppilaiden etäopetuksessa ilmenneen oppimistaitoihin liittyvän eriarvoisuuden pohdinnan sanoen:

“Miten mä sanoisin? Että hankala oli niillä joilla jo ennestään oli vähän hankalaa. Niillä oli sit sitä hankalampaa.”

O2 pohti, miten perheet erosivat oppilaiden etäopetuksessa siinä, miten paljon kotona oltiin valmiita tai oli mahdollista tukea oppilaan koulunkäyntiä. Hänen mukaansa oppilaiden koulusuoriutuminen oli hyvin pitkälti kodin tuesta riippuvaista.

“Että tota oli mahtava nähdä, että toiset perheet teki niinku ihan tosi paljon hommia lasten kanssa. Mutta sitten oli semmoisia vähän vähemmän aktiivisia, että... että kyllä se ehkä se semmoinen eriarvoisuus korostuu niin kuin niiden perheiden osalta.”

4.1.3 Oppimisen haasteet

Alaluokan oppimisen haasteet muodostin seuraavista aineistosta nousseista luokkayksiköistä:

1. Oppilaat eivät jaksaa lukea pitkää tekstiä
2. Syvällisen oppimisen haasteet
3. Puutteita oppimistaidoissa
4. Luku- ja kirjoitustaito

5. Oppimistaitojen taso pudonnut

<p>O1: Joillain oppilailla hyvät tietotekniikkataidot ja jaksavat lukea. Ei ongelmia oppimistaidoissa. Joillekin oppilaille lukeminen on hankalaa. Ei jakseta lukea. Nykypäivän ilmiö. Joillekin oppilaille on hankalaa lukea pitkää tekstiä. Etäopetuksessa opiskelun pitkäjänteisyyden ongelmat korostuivat.</p>	Oppilaat eivät jaksaa lukea pitkää tekstiä
<p>O3: Syvälliset oppimisstrategiat ovat oppilaille vielä hankalat. Opettelevat mieluummin ulkoa. Oppilaat opettelevat mieluummin tekstin ulkoa ja etsivät sieltä koetta varten nippelitietoa. Ulkoa opettelu vs. syvällisten kokonaisuuksien ymmärtäminen.</p> <p>O4: Oppilaille on aikaisemmin sanottu vain, että kokeisiin pitää lukea. Ei sitä, miten niihin tulisi lukea.</p>	Syvällisen oppimisen haasteet
<p>O4: Oppimistaitoihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä ne ovat jääneet osalla oppilaista aika heikoiksi. Niihin ei välttämättä ole aikaisemmin niin panostettu.</p>	Puutteita oppimistaidoissa
<p>O2: Voi olla, että kun opiskelu oli vain sitä kotona tekemistä etäaikana, niin luku- ja kirjoitustaito otti osunaa siitä.</p> <p>O3: Oppilaiden mekaaninen lukutaito on lähtökohtaisesti kaikilla tosi hyvä. Oppilailla on kuitenkin hankalaa luetun ymmärtämisen ja pitkien tekstien jäsentämisen kanssa.</p>	Luku- ja kirjoitustaito
<p>O5: Alakoulusta seiskalle tulleilla oppimistaitojen taso on pudonnut.</p>	Oppimistaitojen taso pudonnut

Taulukko 3: ”Oppimistaitojen haasteet” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O1 kertoi huomanneensa valitettavan yleistyneen ilmiön, että osa oppilaista ei jaksaa lukea tai heillä ei muuten lukeminen suju. O5 kommentoi myös oppilaidensa opiskelun ja lukemisen pitkäjänteisyyttä etäopetuksessa:

”Tais motivaatio olla hukassa... tai se tuntuu ihan hullulta, että niinku ei... ei jakseta tehdä sitä työtä.”

O3 pohti oppilaidensa monilukutaitoa sekä syvällisiä oppimisstrategioita, ja totesi niiden olevan oppilaille vielä hankalat. Oppilaat eivät hänen mukaansa tunnu vielä ymmärtävät, että opetuksen sisältöjä opiskellaan kokonaisuuksina. Hänen mukaansa oppilaille oppiminen tarkoittaa ulkoa opettelua.

“-- vähän niinku opettelee sen koko tekstin ulkoa, ja sitten ne yrittää löytää sieltä sellaisia pienempiä nippelitietoa, mitä ne yrittää opetella ulkoa. Ja sitten niinku me ollaan yritetty just harjoittaa... -- niin nimenomaan yritetään opiskella sitä kokonaisuutena, niiden asioiden niinku ymmärtämistä ja yhteyksien niinku löytämistä ja muuta. Että tarkoitus ei ole se, että sä osaisit sen koko tekstin ulkoa.”

O4 pohti, miten oppimistaitoihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Yleensä kun oppilaille sanotaan, että kokeisiin pitää lukea, muttei sanota, miten niihin luetaan. Näin ollen yleensä keskitytään vain opetettavaan sisältöön eikä oppimistaitoihin. O2 ja O4 mainitsivat molemmat huoltajien merkityksestä oppimistaitoihin. O2 totesi oppilaidensa olevan vielä niin pieniä, että tarvitsivat erityisesti etäopetusaikana paljon huoltajien apua opiskelussa ja oppimistaitojen välittämisessä. Hän myös pohti etäajan mahdollisia vaikutuksia oppilaiden luku- ja kirjoitustaitoihin:

“Mutta sitten taas voi olla, että... niin kun noin joku luku- ja kirjoitustaito, niin jos... jos se oli sitten sitä kotona tekemistä vaan, niin...”

O3 kommentoi myös oppilaidensa lukutaitoa. Hänen mukaansa oppilaiden mekaaninen lukutaito on hyvä, mutta luetun ymmärtämisessä on oppilailla vielä haasteita. Myös matematiikan sanalliset tehtävät tuntuivat olevan hänen oppilailleen hankalia.

“Niin siellä on muutamia muitakin, joille niinku tavallaan luetun ymmärtäminen on hankalaa -- Niin että on hankalaa varsinkin pidempiä tekstejä niinku... jäsentää sitä, että mitä siinä on oikeasti sanottu. Ja joo tai niin tota noin matematiikan sanalliset tehtävät esimerkiksi tuottaa useammalle vaikeuksia. Niin kauan kun meillä on mekaanisia laskutehtäviä, niin suurin osa laskee ne ihan tosi... mut sitten kun tulee sanallisia, niin siinä menee useammalla sormi suuhun siinä kohtaan.”

O5 puolestaan kertoi, että on huomannut nyt alakoulusta yläkouluun siirtyneillä oppilaille tason pudonneen ruotsin taidoissa. Hän kertoi joutuneensa alentamaan rimaa siinä, kuinka paljon oppilaita voi vaatia opettelemaan sanastoa. O5 kommentoi myös oppilaiden oppimistaitoja sanoen:

“Ja sit tämmöset oppimistaidot on myöskin niku hukassa näiltä, ketkä on niku tullut seiskalle...”

Yläkoulun opettajat eli O1 ja O5 kertoivat ainakin joidenkin oppilaidensa kohdalla kokevansa huolta näiden arvosanoista. O1 kertoi olevansa huolissaan nimenomaan siksi, koska oppilaiden tulisi olla opetuksessa tietyn verran mukana tiettyjen arvosanojen

edestä. Toisaalta hän pohti, että satunnaiset alamäet opinnoissa ja yhtäkkiset tsemppaamiset ovat normaalia teini-ikäisen elämässä. O1 ja O5 molemmat puhuivat myös siitä, miten he eivät aineenopettajina edes niin tiedä oppilaiden suoriutumisesta muissa kuin heidän opettamisissaan aineissa. O1 kertoi luokanvalvojana tietävänsä vain, mikäli oppilailla menee erityisen huonosti jossain aineessa. Hän kertoi myös joskus saattavansa kuulla sattumalta opettajien huoneessa jonkun kollegansa hehkuttavan yksittäisten oppilaiden erinomaista suoriutumista. O1 pohti kuitenkin, etteivät opettajat ole viime aikoina hänen kokemuksensa mukaan ehtineet keskustella toistensa kanssa näistä asioista.

Alakoulun opettajilla eli O2, O3 ja O4 ei ollut huolta omien oppilaidensa arvosanoista. O3 ja O4 kertoivat, ettei heidän oppilaidensa arvosanoissa ole ollut havaittavissa muutosta huonompaan korona-aikana. O2 taas kertoi työskennelleensä pääosin alkuopetuksessa, ja toteuttaneensa siksi lähinnä sanallista arviointia.

4.1.4 Koulunkäynnin uudet haasteet

Alaluokan koulunkäynnin uudet haasteet muodostin seuraavista aineistosta esiin nousseista luokkayksiköistä:

1. Oppilaiden itseohjautuvuuden vaikeudet etäopetuksessa
2. Oppimistaitojen riittämättömyys etäopetukseen
3. Etäopetuksen etäisyys
4. Kouluun paluun haasteet
5. Etäopetuksen haasteet oppimistaidoille
6. Oppimaan oppimisen haasteet etäopetuksessa

O1: Etäopiskelu osalle takkuavaa. Minä en jaksa yksinäni.	Oppilaiden itseohjautuvuuden vaikeudet etäopetuksessa
O5: Etäopetuksessa ollut paljon itsenäistä hommaa, mikä ei osalle sopinut.	
O1: Yläkoululaiset vielä pieniä, ei samanlaisia opiskelutaitoja kuin luokiolaisella.	Oppimistaitojen riittämättömyys etäopetukseen
O2: Ykkösluokasta yksi ei saavuttanut koronakeväänä lukutaitoa.	
O2: Etänä opettaja ei näe, tarvitseeko oppilas apua.	Etäopetuksen etäisyys
O5: Lähiopetuksessa opettaja näkee, jos oppilailla on hankalaa ymmärtää opeteltava asia. Etäopetuksessa opettaja ei näe oppilaita, eivätkä oppilaat välttämättä kerro tarvitsevansa apua.	
O1: Ensimmäisen etäjaksen jälkeinen opiskelu pätkä keväällä oli aika tervanjuontia.	Kouluun paluun haasteet

O2: Pitkän etäajan jälkeen koulun aloittaminen oli oppilaille haastavaa.	
O2: Etäaika haastava, sillä ykkösluokkalaisilla ei vielä opiskelutaitoja. O4: Etäopetuksessa oppimistaitoja on vaikeampi välittää. Oppilaita on myös vaikeampi havainnoida etäisyyden vuoksi ja koska oppilaita ei näe.	Etäopetuksen haasteet oppimistaidoille
O2: Oppimisstrategioiden välittäminen oppilaille on hankalampaa etänä. Oppimaan oppiminen oli haastavampaa etäaikana.	Oppimaan oppimisen haasteet etäopetuksessa

Taulukko 4: ”Koulunkäynnin uudet haasteet” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O5 muisteli, miten hankalaa kokeiden pitäminen oli etäopetuksessa ilman, että oppilaat pystyivät huijaamaan. Hän totesi oppilaiden oppivan sitten viimeistään yo-kirjoituksissa, ettei huijaaminen kannata. O5 huomautti lisäksi oppilaiden oppineen paljon tiedonhakua, mutta lisäsi vielä itsenäisessä työssä olevan vaarana, ettei oppilas tee mitään.

“Ei mulla ole kamera yhteys sinne... ei ole kameraa auki sinne kotiin tietenkään. En mä näe mitä se tekee. Sehän voi välillä vaan sanoo, että joo, ja samaan aikaan pelaa, jos ei ole ketään muuta kotona kun oppilas.”

O1 mukaan oppilaiden vanhat oppimistaidot kannattelivat heitä etäopetuksessa, ja kaikki selvittivät itsensä läpi. Hän puhui myös oppilaidensa opiskelumotivaatiosta kevään 2020 etäopetuksessa sanoen:

“--mopopoika on aina mopopoika. Että ei semmoisesta saa etäopiskelijaa niinku yhtäkkiä, että niin se vaan... mutta kyllä nekin... nekin niinku sitten selvittivät itsensä läpi.”

O1 kertoi kuitenkin olleen melko selvää, etteivät oppilaat olleet tehneet kovinkaan paljoa koulunkäynnin eteen kevään 2020 etäopetuksessa. Kouluun paluu ja kouluarkeen sopeutuminen tuottikin haasteita etäopetuksesta palanneille oppilaille.

“Taas kun kouluun tultiin takasin... -- se oli aika tervanjuontia, että oikeasti niin... ei siinä niinku... Sit täytyy tehdä niinku se mitä... mitä nyt tehtävissä on -- että ei ne hirveästi ollut tehnyt, että vaikka ne olikin niinku näyttäneet kuvia tehdyistä tehtävistä sen etäajan aikana.”

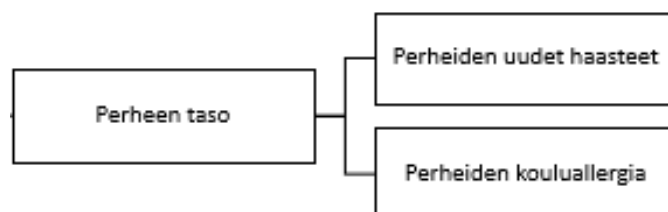
Myös O2 sanoi kouluun paluun olleen hänen pienille oppilailleen hyvin haastavaa pitkän etäajan jälkeen. Hän huomautti lisäksi etäajan haastaneen hänen oppilaitaan oppimistaitojen kannalta jo senkin vuoksi, että alkuopetuksen oppilaat eivät kaikki vielä välttämättä osanneet lukea. Oppilaat eivät välttämättä myöskään kyenneet pitäytymään yksin tehtävien äärellä.

“Joo no tota varsinkin se ensimmäinen koronakevät oli haastava niin kun sen luokan kannalta, mikä mulla oli, silloin oli ykkösluokka, koska heillä ei selvästikään ollut vielä itsellä niin kun sellaisia opiskelutaitoja, että he olisi pystynyt tehdä yksin tehtäviä.”

O2, O4 ja O5 kertoivat, miten hankalaa oppilaiden oppimisen havainnointi ja avuntarpeen huomaaminen oli etäopetuksessa. O5 sanoi kokeneensa hankalaksi sen, että etäopetuksessa opettaja ei näe oppilaitaan eikä siten välttämättä huomaa näiden avuntarvetta. Oppilaat kun eivät itsekään välttämättä kerro tarvitsevansa apua. O2 kertoi myös kokeneensa hankalaksi sen, ettei aina nähnyt sitä hetkeä, kun oppilaat tekevät tehtäviään. Hänen mukaansa etäopetuksessa oli erittäin vaikeaa arvioida, olisiko oppilas esimerkiksi tarvinnut lisää havainnollistamismateriaalia opeteltavan asian oppimiseen. O2 sanoi erilaisten oppimisstrategioiden välittämisen ja oppimaan oppimisen opettamisen olleen hankalaa. O4 pohti lähiopetuksen ja etäopetuksen eroa tässä suhteessa:

“--no tietty silloin, kun ollaan oltu lähiopetuksessa, niin silloin ei varsinaisesti se ole vaikuttanut, koska silloin niitä oppimistaitoja on helpompi havainnoida, niin... että oppilailta, koska ne oppilaat on siinä lähellä ja vieressä -- Mutta silloin, kun on etäopetusta, ja varsinkin jos sitä on... on joku pidempi jakso, niin... niin silloin sen... sen asian havainnointi on paljon vaikeampaa, kun ne oppilaat on niin kaukana.”

4.2 Syrjäytymisen riskitekijät perheen tasolla

Kuvio 12: Syrjäytymisen riskitekijät perheen tasolla

Toinen taso, jolla opettajat puhuivat syrjäytymisen ilmiöstä, oli perheen taso. Opettajat pohtivat korona-ajan mukanaan tuomia uusia haasteita, joita perheet ovat joutuneet kohtaamaan. He puhuivat myös käytöksestä ja toiminnasta, joka oppilaiden tasolla olisi luokiteltavissa kouluallergiaksi. Niinpä tulkituin tämän oppilaihin ja näiden koulunkäyntiin vaikuttavan perheiden näennäisen toiminnan perheiden kouluallergiaksi.

4.2.1 Perheiden uudet haasteet

Alaluokan perheiden uudet haasteet muodostin seuraavista luokkayksiköistä:

1. Perheen vaikeudet
2. Etäarjen haasteet perheessä
3. Perheiden lisääntynyt vastuu koulunkäynnissä
4. Koronaohjeistusten hämmennys

<p>O1: Perheillä saattanut olla vaikeaa.</p> <p>O3: Perheillä ollut vaikeaa. Ovat olleet paljon neljän seinän sisällä, ulkopuoliset kontaktit vähentyneet. Joillain voinut olla lomautuksia tai etätyöjaksoja.</p> <p>O4: Aikuisilla on saattanut olla enemmän stressiä, ja ovat saattaneet olla vaikka lomautettuina.</p>	Perheen vaikeudet
<p>O2: Perheillä ongelmia järjestää arkea etäaikana. Lapsi saattoi joutua olemaan osan ajasta yksin kotona, ja joissain tapauksissa koulua käytiin illalla vanhemman ollessa kotona. Jotkut vanhemmat joutuivat varmasti jäämään töistä pois ollakseen lapsen kanssa kotona.</p> <p>O3: Arjen järjestäminen haastavaa, kun etäaikana vanhempien piti olla töissä ja oppilaiden kotona opiskelemassa. Kuka on lapsen kanssa kotona?</p> <p>O4: Arjen järjestämisen ongelmat. Etäaikana vaikka aikuiset ovat olleet kotona, niin ovat silti saattaneet tehdä töitä. Lasten vaikea tajuta tätä ja antaa tilaa.</p> <p>O5: Etäarjen jäsentäminen. Missä kukakin työskentelee?</p>	Etäarjen haasteet perheessä
<p>O2: Etäaikana uusien asioiden ja oppimisstrategioiden opettaminen jäi osin vanhempien kontolle.</p> <p>O4: Etäopetuksessa vanhemmilla on ollut enemmän kysymyksiä lastensa koulunkäynnistä.</p>	Perheiden lisääntynyt vastuu koulunkäynnissä
<p>O2: Perheillä hankalaa soutaa koronaohjeistusten kanssa. Oppilas ei saisi olla liikaa koulusta poissa, mutta ohjeistus on, että herkästi pitää olla poissa.</p>	Koronaohjeistusten hämmennys

Taulukko 5: Perheiden uudet haasteet -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O1, O3 ja O4 pohtivat korona-ajan olleen perheille vaikeaa. O1 kommentoi perheillä elämän menneen ihan toisenlaiseksi, ja oppilaiden viettäneen paljon aikaa yksin sisätiloissa. O3 sanoi taas perheiden viettäneen paljon aikaa keskenään neljän seinän sisällä. Hänen pohdintojensa mukaan perheen ulkopuoliset kontaktit jäivät korona-aikana vähemmälle. O4 pohtikin korona-ajan toisaalta lisänneen perheen yhteistä aikaa, mutta saattaneen tuottaa myös ongelmia perheille.

“Mutta sitten taas toisaalta aikuisilla on ehkä enemmän stressiä, koska osa on saattanut olla sitten... sitten tota noin niin vaikka lomautettuna.”

O5 pohti myös runsaan yhdessä vietetyn ajan vaikutuksia perheille sanoen:

“Mut se toisaalta sitten, jos on porukkaa kotona koko ajan, niin joko siinä tulee ristiriitoja sinne perheeseen, kauheeta tappelu tai sit se tuo itse asiassa sitä perhettä yhteen paljon.”

Perheiden etäajan arjen järjestäminen ei välttämättä opettajien pohdintojen mukaan sujunut myöskään aivan ongelmitta. O4 ja O5 pohtivat perheille olleen vaikeuksia etäarjen käytännön järjestelyjen kanssa. O4 sanoi, että pienten oppilaiden on varmaankin ollut vaikeaa antaa vanhemmilleen tilaa työskennellä kotona. Pienten on voinut olla hänen mukaansa vaikea ymmärtää, että vaikka aikuiset ovat kotona, niin nämä eivät kuitenkaan ole koko ajan saatavilla. O5 taas mietti perheille varmaankin tuottaneen vaikeuksia järjestellä, missä kukin perheenjäsen hoitaa etätyöskentelyään. O2 ja O3 puolestaan pohtivat tilanteita, joissa vanhemmilla ei ollut etätyön mahdollisuutta. Tällöin heidän mukaansa perheelle muodostui ongelmaksi se, kuka jää pienen oppilaan kanssa kotiin hoitamaan etäkoulua. O2:n mukaan jotkut vanhemmat joutuivat jäämään töistä pois ensimmäisen koronavuoden aikana ollakseen lapsensa tukena etäkoulunkäynnissä. Hän pohti kuitenkin, ettei tämä välttämättä ollut kaikille mahdollista.

“Että... että aika hurjan kuuloisia niin kun joitain ratkaisuja oli silleen, että... että niinku lapsi joutuu olemaan yksin niinku osan aikaan sitten siellä kotona. Niin, ja sitten joissain tapauksissa niinku tiesi, että... että sitten sitä koulua ei tavallaan käyty silloin normaalina kouluaikana, vaan vasta sitten kun vanhemmat tuli töistä kotiin.”

O2 kertoi myös, että vanhempien rooli lapsen koulunkäynnissä muuttui osaltaan korona-ajan etäkoulunkäynnissä. Pienet oppilaat tarvitsivat aikuisen tukea opiskelussa, ja esimerkiksi oppimisstrategioiden ja uusien asioiden opettaminen jäi pitkälti vanhempien

kontolle. O4 totesi, että vanhemmilla oli paljon enemmän kysymyksiä lastensa koulunkäyntiin liittyen verrattuna etäaikaan.

“--että sitten kun se on... ollaan oltu normaalisti koulussa, niin... niin silloin vanhemmilla ei ole ollut ehkä niin paljon kysymyksiä siitä koulutyöstä, niin... niin sitten se on saattanut jopa lisätä sitä yhteistyötä.”

O5 totesi, että etäopetuksen myötä vanhemmat eivät ole enää tienneet, missä oppilas on. Lähiopetuksessa vanhemmat tietävät oppilaan menevän kouluun ja opiskelevan siellä, mutta etäopetuksessa tilanne oli toisenlainen.

“Ja sitten tota noin niin... sitten osalla on ollut varmaan silleen, että vanhemmat ei ole enää tiennyt, mitä ne oppilaat tekee päivällä. -- Jos ne on kotona... jos mä en saa siihen yhteyttä siihen oppilaaseen... tai vaikka saisin yhteyden korona-aikaan niin teamsillä... se voi tehdä ihan mitä huvittaa. Ja sitten on ollut stressiä ja huolta vanhemmilla, niin et jos ne on... -- tavallisissa töissä, ja on niku muualla, ni ne ei tiedä, mitä se tekee.”

O2 kertoi koronaohjeistusten tuottaneen vanhemmille ajoittain hämmennystä. Koronaohjeistukset saattoivat viestittää, että kotiin pitää jäädä hyvin herkästi pienemmistäkin oireista. Kuitenkin vanhempien näin tehdessä oppilaalle saattoi kasaantua hyvinkin paljon poissaoloja. Koululla puolestaan on velvollisuus olla kotiin yhteydessä, mikäli poissaoloja on runsaasti.

“Ja sitten on käyty niitä keskusteluja, että mutta kun ohje on se, että pitää olla niinku tosi herkästi pois, jos on vähänkin mitään. Niin sitten on vaan puhuttu sitä, että joo että niin tiedetään, mutta meidän velvollisuus on niinku olla koulusta kotiin yhteydessä, jos on niinku paljon poissaoloja. Ja että ymmärretään, että johtuu niinku näistä meidän omista ohjeistuksista, että ei ole voinut tulla samalla lailla kouluun kuin joskus aikaisemmin ollaan jossain pienessä nuhassa.”

4.2.2 Perheiden kouluallergia

Alaluokan perheiden kouluallergia muodostin seuraavista luokkayksiköistä:

1. Perheiden koulukäymättömyys
2. Syyttömät poissaolot
3. Kommunikoimattomat perheet
4. Tavoittamattomat perheet

<p>O2: Jotkut perheet ottivat lapsen pois koulusta herkemmin kuin toiset. Opettajalla herännyt huoli, koululta että korona-ajan poissaoloilla perheet ovat pyrkineet peittämään muita ongelmiaan. Opettaja saanut olla korvatarkkana, että mikä on poissaolon todellinen syy. Joistain perheistä opettaja on joutunut tekemään ihan lastensuojeluilmoituksia. Vanhemmat ovat kenties korona-aikana oppineet siihen, että koulusta voi olla helposti nykyaikana pois. Poissaololle on helppo tekaista vain jokin syy.</p> <p>O2: Perheet saattoivat jättää oppilaan paljon helpommin pikkuflunssan takia kotiin. Huoli oppilaiden koulumenestyksestä, sillä vaikka jotkut perheet huolehtivat tehtävien tekemisestä poissaolojen aikana, niin jotkut perheet eivät huolehtineet lapsensa koulunkäynnistä. Tehtävät saattoivat olla tekemättä.</p> <p>O3: Koronan iskiessä perheeseen perheet jättivät mieluiten koko perheen kotiin, vaikka ohjeistuksen mukaan kouluun olisi saanut tulla. Joidenkin oppilaiden vanhemmat ovat vaatineet, että koulua striimataan kotiin koronapelon vuoksi.</p>	Perheiden koulukäymättömyys
<p>O1: Opettajat eivät aina tiedä, miksi oppilas on poissa. Kaikki eivät kirjoita viestiä opettajalle. Huoltajan kuuluu ilmoittaa wilmassa poissaolosta, mutta usein ei kirjoiteta poissaolon syytä. Varsinkin jos on joku muu syy kuin sairaus, niin sitä ei kirjoiteta. Jos opettaja ei ole luokanvalvoja, niin periaatteessa syy ei hänelle kuulukaan.</p>	Syyttömät poissaolot
<p>O1: Perheet ovat erilaisia. Jotkut eivät välttämättä kommunikoi ihan hirveästi kouluun. Paljon on oppilaita, joista tulee vain viestiä, että ei ole ongelmaa.</p> <p>O5: Riippuen luokasta, niin normaalistikin näemme harvoin vanhempia, ja yhteydenottoja tulee harvoin.</p>	Kommunikoidottomat perheet
<p>O5: Etäopetus aikana ei välttämättä tavoitettu oppilasta eikä vanhempia ollenkaan.</p>	Tavoittamattomat perheet

Taulukko 6: "Perheiden kouluallergia" -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

O1 kertoi, etteivät huoltajat merkatessaan poissaoloja Wilmaan aina kirjoittaneet poissaolojen syytä. Huoltajan kuuluu aina ilmoittaa Wilmassa oppilaan poissaolosta, mutta O1:n mukaan monet eivät ilmoita syytä opettajille.

"--meidän koulussa on se tapa... wilmassa huoltaja ilmoittaa, ja hirveän usein ei kirjoiteta sitä syytä. -- Me ei aina tiedetä, ja kun mä en ole luokanvalvoja, niin se ei ole niinku tietyllä tavalla mun asiakaan. Että mä en... mä en sit vaan... mä en niinku voi mitään."

O2 kertoi kokeneensa vanhempien oppineen korona-aikana, että koulusta voi olla nykyaikana helposti pois. Korona-aikana koulu kehotti jättämään oppilaita hyvin herkästi kotiin, ja O2 mukaan tämä saattaa tarkoittaa, etteivät vanhemmat ole joutuneet kovinkaan paljon selittelemään oppilaan poissaoloja. Hän kertoi joutuneensa olemaan poissaolojen kanssa korva tarkkana, sillä hän epäili joidenkin vanhempien saattaneen vain tekaista jonkin selityksen niille. Hän pelkäsi perheiden pyrkivän näin estämään ongelmiansa välittymisen koululle.

“--jotenkin vanhemmat on oppinut siihen, että aika helposti koulusta voi olla pois nykyaikana, koska siihen koulu nimenomaan kehottaakin olemaan tosi herkästi kotona. Niin sitten ei ole joutunut niinkun kehittelemään mitään... kauheasti näkemään vaivaa ja kehittelemään mitään perusteluita, jos on ollut joku motiivi jäädä kotiin kun sitten se varsinainen sairaus. -- tai on joutunut miettimään sitä, että tarvitseeko olla huoli jostain perheestä, jossa on paljon poissaoloja. Kun sitten aina on vaan joku erilainen selitys, että mikä... mikä paikka on tänään kipeänä, että... että oppilas on pois.”

O3 sanoi huomanneensa, että koronarajoitusten purkautuessa koululle saapui hyvin paljon loma-anomuksia. Kun lomien pitäminen mahdollistui, niin perheet halusivat pitää kaikki rajoitusten vuoksi pitämättä jääneet lomat. O3 kertoi myös vanhemmista, jotka koronapelon vuoksi halusivat jättää lapsensa kotiin.

“--niin on ollut niitä sellaisia keiden vanhemmat on niku vaatinut etäopetusyh-teyttä, että pitäisi niku striimata niitä oppitunteja kotiin. Vaikkei tavallaan ollut mitään etäopetuspäätöstä, että oli vaan se, että oltas haluttu jättää kotiin, koska pelättiin sitä koronaa.”

O3:n mukaan koronan iskiessä perheeseen jättivät vanhemmat mieluiten koko perheen kotiin, vaikka ohjeistusten mukaan altistunut oppilas olisikin saanut tulla kouluun. O2 sanoi myös vanhempien jättäneen oppilaan kotiin paljon herkemmin pikkufnunssien takia. Hän kertoi perheissä olleen tässä suhteessa hyvin paljon eroja, ja toisten reagoineen lapsen oireiluun herkemmin kuin toisten. Poissaolojen ajalle opettajat laittoivat oppilaille kotiin tehtäviä, mutta O2 kertoi tehtävien tekemisen riippuneen hyvin paljon vanhemmista.

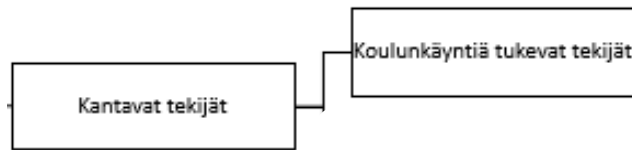
“--jotkut perheet oli sitten aktiivisia sen suhteen, että jos oppilas oli pois, niin he tosi tunnollisesti teki kaikki tehtävät vaikka mitä koulusta lähetettiin ja näin. Mutta sitten oli semmoisia perheitä, joiden niinku kanssa... että he ei paljon sitten

kyseltyt, että... että mitä voisi tehdä. Tai jos laitettiin jotain tehtäviä, niin se on... ne saattoi olla tekemättä...--”

O2:n mukaan kodin ja koulun välillä tapahtunut viestittely oli myös hyvin paljon huoltajien omasta halusta riippuvaista. O1 sanoi myös perheiden olevan erilaisia, ja joidenkin kommunikoivan vähemmän kouluun kuin toisten. O5 kertoi myös yhteydenottoja tulevan harvoin. Hän muisteli lisäksi etäaikaa, jolloin opettajien merkityksessä oppilaan poissaoloja Wilmaan eivät vanhemmat reagoineet näihin mitenkään.

“Sitte wilman kautta vaan niku taas vanhempiin... vanhempiin yhteyttä, et ei ole täällä, ei ole avannut teamsiä, ja... Ja sitä mä näin paljon niku muutenkin wilmamerkinnöistä, että ei... ei tavotettu. Ei tavotettu oppilasta, ei tavotettu vanhempia, et ne oli sitte niku jossain ihan muualla sitten niku... lillu jossain avaruudessa se oppilas silloin.”

4.3 Kantavat tekijät

Kuvio 13: Oppilaita kannattelevat tekijät

Kolmas taso, jolla opettajat puhuivat syrjäytymisen ilmiöstä, oli kantavat tekijät. Opettajat mainitsivat useita esimerkkejä tekijöistä, jotka ovat korona-aikana tukeneet oppilaiden koulunkäyntiä. Opettajat puhuivat myös korona-aikana hankituista uusista koulunkäyntiin liittyvistä taidoista, joita oppilaat ovat saaneet.

4.3.1 Koulunkäyntiä tukevat tekijät

Muodostin alaluokan kantavat tekijät seuraavista luokkayksiköistä:

1. Kodin ja koulun yhteistyön sujuvuus
2. Oppilaan valmiudet
3. Etäopetuksen mahdollisuudet

<p>O2: Sain kuitenkin aina kaikki perheet ja oppilaat tavoitettua. Etäopetusvaiheissa yhteistyö opettajan ja perheiden välillä jopa lisääntyi.</p> <p>O3: Meidän koulussa vanhemmat ovat aktiivisia ja kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä. Vanhemmat olivat etäaikanakin tukemassa ja kannustamassa niitä oppilaita, joilla oli vaikeampaa. Vanhemmat laittavat aktiivisesti viestiä, ja kommunikointi toimii.</p> <p>O4: Korona-aika on lisännyt kodin ja koulun yhteistyötä. Korona-aikana aikuisten läsnäolo lasten arjessa on lisääntynyt.</p>	Kodin ja koulun yhteistyön sujuvuus
<p>O3: Oppilaat ovat ahkeria ja reippaita, ja tekevät mielellään töitä. Oppilaat pärjäävät ikätasoisesti ihan hyvin oppimistaidoiltaan.</p> <p>O5: Oppilailla on ihan hyvät oppimistaidot.</p>	Oppilaan valmiudet
<p>O2: Etäopetuksessa tuli helpommin tarjottua visuaalista oppimisen tukea. Oppilaat oppivat korona-ajan myötä digitaitoja.</p> <p>O3: Etäopetus on tietyllä tavalla yksilöllisempää, joten siltä kannalta on helpompi kiinnittää huomiota oppilaiden oppimiseen.</p> <p>O5: Oppilaat ovat oppineet korona-aikana huikean määrän digitaitoja. Oppilaat ovat oppineet tiedonhakua enemmän.</p>	Etäopetuksen mahdollisuudet

Taulukko 7: ”Koulunkäyntiä tukevat tekijät” -alaluokan luokkayksiköt ja niiden muodostaminen

Vaikka O5 raportoikin tavoittamattomista oppilaista ja perheistä, niin muut opettajat olivat kuitenkin aina tavoittaneet oppilaansa ja näiden perheet korona-aikana. O2 pohti esimerkiksi, että vaikka perheiden yhteistyöhalukkuudessa oli eroja, niin hän sai aina kaikki tavoitettua.

”Mutta itselle ei käynyt semmoista kertaakaan, että ei olisi saanut mihinkään perheeseen niinku yhteyttä. Että sitäkin on kuullut, että on käynyt niitä että ei tavoita jotain perhettä tai jotain oppilasta ollenkaan.”

O2 sanoikin, että jotkut perheet olivat hyvin aktiivisesti lapsensa koulupolussa mukana. Hän kertoi etäaikana yhteistyön kodin ja koulun välillä jopa lisääntyneen. Samaa sanoi myös O4, joka pohti etäaikana vanhempien kasvanutta roolia lapsensa koulunkäynnissä. Hän ajatteli tämän tarkoittaneen, että vanhemmilla olisi paljon enemmän kysyttävää lapsen koulunkäynnistä.

”--ja silloin kun oppilaat on ollut etäopetuksessa, niin silloin myöskin on... on niin kun ehkä ollut enemmän sitä yhteistyötä vanhempien kanssa. Että... että sitten kun se on... ollaan oltu normaalisti koulussa, niin... niin silloin vanhemmilla ei ole

ollut ehkä niin paljon kysymyksiä siitä koulutyöstä, niin... niin sitten se on saattanut jopa lisätä sitä yhteistyötä.”

O1 kertoi viestittelyn olleen positiivista ja positiivinen tekijä kouluarjessa. O3 kertoi myös vanhempien laittavan hänelle aktiivisesti viestiä ja kommunikoinnin toimivan siten oikein hyvin. Hän sanoi vanhempien olevan muutenkin kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä, ja olevan siten myös aktiivisia koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä.

“--meidän koulussa vanhemmat on muuten aika aktiivisia ja kiinnostuneita siitä lastensa koulunkäynnistä, että jos jos niillä on jotain murheita wilmaviestiä ja silleen et se kommunikointi on kyllä tavallaan toiminut aika helposti.”

O5 raportoi myös valvontaluokkansa vanhempien olevan kiinnostuneita lapsensa koulunkäynnistä. Hän arveli tämän olevan syy hänen valvontaluokkansa oppilaiden kiinnostukseen koulunkäyntiä kohtaan. Hän muisteli myös, miten etäopetuksessa esiin nousi niin sanotusti salattuja kykyjä. Etäopetuksen etäisyys antoi joillekin oppilaille rohkeutta osallistua opetukseen aktiivisemmin.

“Ja siellä on noussut sitten... korona-aikana oli hämmästyttävää sit se, että selaset, mitkä oli hyvin hiljaisii täällä luokassa, ni ne olikin hyvin... tai hyvin... ne oli äänekkäämpiä sitten niku tavallaan tossa etäopetuksessa. Elikkä sieltä nousi semmosii... ja tää ei oo pelkästään mun näkemys, vaan niku monet kollegat sano kans, ne ihmetteli sitä, et yhtäkkiä rupes nouseen tällasia salattuja kykyjä. Mitkä uskals sitten, kun eivät luokassa uskaltaneet. Ni uskals sit siinä olla.”

Kuten aiemmin esitellyistä tuloksista käy ilmi, opettajat raportoivat oppimistaitojen vaihtelevan hyvinkin paljon oppilaiden välillä. O5 esimerkiksi kuitenkin raportoi oppilaidensa oppimistaitojen olevan ihan hyvät. Myös O3 kertoi oppilaidensa oppimistaitojen olevan ikätasoon nähden hyvät. O4 pohtikin juuri oppilaiden erilaisia oppimistaitoja ja kodin tukea etäopetuksessa.

“Se, että tota noin niin... ja koska oppilaat on tosi erilaisia, ja joillain ne oppimistaidot on valmiiksi jo hyvät, ja sitten taas joillain on tosi hyvä kodin tuki siinä etäopetuksessa.”

O2 muisteli, miten hienosti osa vanhemmista oli lapsensa koulunkäynnissä tukena etäaikana. Hänen mukaansa jotkin perheet olivat valmiita tekemään hyvinkin paljon lapsensa koulunkäynnin eteen etäopetuksessa. Hän pohti etäopetuksen vaatineen vanhemmilta hyvin paljon, ja muistelikin kiitoksella lapsensa koulunkäynnissä aktiivisesti mukana olleita vanhempia.

“Jotkut vanhemmat oli aktiivisia siinä, että ottivat ihan yhteyttä, että tää oli nyt vaikeata. Ja oli ihanaa jos ne saattoi vaikka niinku oppilaan kanssa yhdessä laittaa ääniviestiä opelle, että nyt niinku tää tehtävä en ymmärtänyt tai näin. Ja sitten pysty heidän kanssaan ottamaan vaikka uudestaan yhteyttä tai lähettää jotkut terveiset, että miten sen tehtävä voisi tehdä vielä eri tavalla tai näin.”

Etäopetus vaati vanhemmilta hyvin paljon, ja perheiden arki piti järjestää kokonaan uudelleen. Kuten aiemmin esitellyistä tuloksista kävi ilmi, perheet viettivät paljon aikaa keskenään neljän seinän sisällä ulkopuolisten kontaktien vähentyessä. O5 pohti kuitenkin, että yhdessä vietetty runsas aika saattoi tuoda perheenjäsenet lähemmäksi toisiaan. Myös O4 mietti, että etäaika toisaalta tarkoitti myös aikuisten lisääntyntä läsnäoloa lasten arjessa.

“Ja sitten se on ehkä lisännyt sitä semmoista aikuisten läsnäoloa, että... että aikaisemmin oppilaat on mennyt yksin kotiin, ja ollut... ollut iltapäivän yksin kotona tai kavereiden kanssa tai... tai niinku sellaista. Nyt ne aikuiset on ehkä enemmän niinku läsnä siinä arjessa.”

Etäopetus vaati hyvin paljon myös opettajilta muun muassa oppimisvaikeuksien ja oppimistaitojen huomioon ottamisessa. Kuitenkin O2 puhui esimerkiksi siitä, miten toisaalta etäopetukseen tuli automaattisesti tehtyä enemmän visuaalista tukea tarjoavia oppimismateriaaleja. O4 taas pohti, ettei tehtävien eriyttäminen ollut sen vaikeampaa etäopetuksessa. O3 puolestaan puhui siitä, miten etäopetusta oli hänen kokemuksensa mukaan myös mahdollista kohdentaa eri oppilaiden tarpeiden mukaan.

“--niin sitten ku alettiin tekeen tehtävii, niin sitten he sai poistua siitä... niinku miitistä, jos koko kokee, että hommaa on OK. Ja sitten tavallaan seuraavalla tunnilla sit uudestaan ja niin. Siinä oli jotenkin helposti, että yleensä ne joilla oli hankaluuksia niin tiesi sen itsekin tai vanhemmat tiesi sen ja oli sit esimerkiksi käseknyt jäämään pidempään, niin sitten siinä sai sellaista kohdennettua että ne jotka pärjäs itsenäisesti ne poistuu ja sit teki ne hommat, ja sitten kun oli valmiit niin he lähetti ne mulle ja mä näin että kaikki OK.”

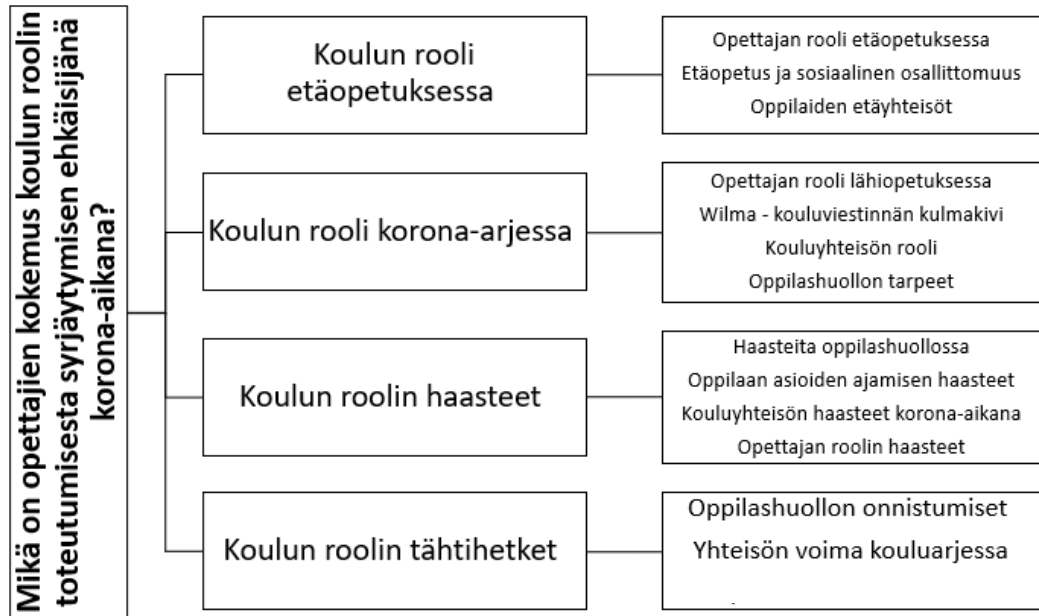
O2:n mukaan lähiopetuksessa oppimistaitojen huomioon ottamisessa ja oppilaan vaikeuksien huomaamisessa ei ole eroa normaaliin. Samaa sanoi myös O4. O2 lisäsi myös, että yhteistyö kodin ja koulun välillä on palannut lähiopetuksessa aina normaaliin. O1 puolestaan pohti, että hänen käsityksensä mukaan pitkänkin etäjakson jälkeen oppilaiden koulupolku on jatkunut normaalisti.

“Että siinä mun tietääkseni ei ole ollut mitään niinku... mitään ihan hirveitä ongelmia. Että ovat... et se, että menee lukioon siitä tilanteesta, niin se on jo niinku hyvä viesti.”

O2 kertoi oppilaiden oppineen korona-ajan myötä digitaitoja. Hänen mukaansa varsinkin isompien oppilaiden kohdalla tehtäviä lähetettiin oppilaille erilaisille sähköisille oppimisalustoille, joten oppilaat tulivat tutustuneiksi niihin paljon aikaisemmin kuin ehkä normaaliaikoina olisivat. O5 sanoi oppilaiden oppineen etäopetuksen aikana tiedonhakua, ja tehneen huikean “digiloikan”. Aikaisemmin yläkoulun aloittaneille oppilaille opetettiin heti ensimmäiseksi erilaisten sähköisten oppimisalustojen käyttö, mutta viime vuosina tälle ei ole ollut tarvetta.

Joo, no noita oppimistaitoja on tullut rutkasti koko koululla, ei pelkästään tällä, nää on niku hypännyt tosi ison loikkauksen... ison loikkauksen eteenpäin oppimistaidoissa. Koska kaikki on oppinut käyttään etäkoulussa teamsiä. Ja se on ollut ihan järjetön niku... ku ennen vanhaan täällä oli silleen, että meille kun tuli seiskaluokat, ni me käytiin läpi, miten tehdään sähköisellä oppimisalustalla.... nyt ei enää tarvi tehdä sitä. Kaikki osaa sen jo. Korona on opettanut kaikille sen, miten teamsissä... ja siis se on niku iso iso iso ero siihen

5 KOULUN ROOLIN TOTEUTUMINEN SYRJÄYTYMISEN EHKÄISIJÄNÄ KORONA-AIKANA

Kuvio 14: Koulun roolin ja sen toteutumisen eri tasot syrjäytymisen ehkäisijänä korona-aikana

Opettajien koulun roolin kuvauksista sain muodostettua neljä eri yläluokkaa, joista opettajat puhuivat kuvatessaan kokemustaan koulun roolin toteutumisesta syrjäytymisen ehkäisijänä. Koulun roolin toteutumiseen näytti vaikuttavan suuresti, oliko kyseessä etäopetus- vai lähiopetusjakso. Opettajat kuvasivat havaitsemiaan haasteita koulun roolin toteutumisessa sekä myös asioita, joissa koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä oli onnistunut toteutumaan haasteista huolimatta. Esitän jokaisen yläluokan omana otsikkonaan, ja jokaisen otsikon alla kuvaan alaluokkia sekä luokkayksiköitä, joista ne ovat muodostuneet.

5.1 Koulun rooli etäopetuksessa

Seuraavaksi esittelen opettajien kuvauksia koulun ja sen sisällä olevien toimijoiden rooleista etäopetuksessa. Etäopetuksesta puhuttaessa opettajat pohtivat omaa rooliaan sekä sen haasteita poikkeustilanteessa. He puhuivat myös kouluyhteisön osallittomuudesta etäopetuksessa, ja pohtivat oppilaiden kesken mahdollisesti syntyneen sosiaalisen median etäyhteisöjä. Esitän jokaisen näistä

esiin nousseista alaluokista sekä sen muodostaneet opettajien vastauksista pelkistetyt luokkayksiköt omassa taulukossaan. Täydennän kuvausta aineistoa kuvailemalla tutkimusaineistoa sekä nostamalla esiin suoria lainauksia opettajilta.

Opettajan rooli etäopetuksessa	<p>O1: Etäopetuksen aikaan olin vielä luokanvalvoja. Silloin oli käytäntö, että me luokanvalvojat soittelimme oppilaille ja kysytään, miten menee ja miten jakselevat. Seurasin etäaikaanakin oppilaiden oppimista kokeilla. Pidimme välillä Forms-kokeita, mutta ne eivät olleet kauhean hyviä.</p> <p>O2: Varsinkin etäopetuksen aikana on ollut vaikeampi huomata mahdollisia koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Huomaaminen perheiden viestimisestä riippuvaista. Etäopetuksessa opettaja ei näe, tarvitseeko oppilas opetuksen tueksi lisäapua. Lähiopetuksessa opettaja pystyy reagoimaan paremmin, miten oppilaat suoriutuvat koulutehtävistä. Etäopetuksessa hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaaminen on haastavampaa, sillä oppilaan ollessa vain kotona opettaja ei näe, onko tällä esim. puhtaat vaatteet. Minulla oli pieniä oppilaita, joten etäopetuksessa soitin päivittäin koteihin video- tai äänipuhelua, ja viestittelin tiiviimmin.</p> <p>O4: Oppimisen ongelmien huomaaminen on vaikeampaa etäopetuksessa kuin lähiopetuksessa, sillä oppilaiden kanssa on silloin vähemmän vuorovaikutusta. Oppilaiden hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaaminen oli haasteellisempaa pidemmän etäopetusjakson aikana, sillä oppilaisiin ei ollut samanlaista lähikontaktia kuin lähiopetuksessa. Lähiopetuksessa oppilaat ovat lähellä ja vieressä, joten huomaan jos jollain on ongelmia oppimistaidoissa. Etäopetuksessa tämä on hankalampaa. Osa oppilaista taas pystyi helposti kertomaan etänä asioistaan ja mahdollisista ongelmistaan opettajalle.</p> <p>O5: Oppilaan koulunkäyntiin liittyvät ongelmat huomasin etäopetuksessakin helposti siitä, kun oppilas ei ilmestynyt paikalle eikä häneen saatu yhteyttä. Etäopetuksessa vaikka opettaja saisi yhteyden oppilaaseen, niin ei opettaja näe mitä oppilas puuhaa vai tekeekö mitään, koska ei ole kamerayhteyttä sinne kotiin. Opettaja ei etäopetuksessa näe oppilaita, joten oppimisvaikeuksien huomioon ottaminen on hankalampaa. Etäopetuksessa hyvinvointiin liittyviä ongelmia ei huomaa ollenkaan, sillä oppilaita ei näe ja he ovat vain hiljaa. Eriytisopettajat ovat metsästäneet etäopetuksessa tavoittamattomia oppilaita. Palveluita on hankala tarjota, jos oppilasta ei edes tavoiteta mistään.</p>
--------------------------------	--

Taulukko 8: Alaluokan ”Opettajan rooli etäopetuksessa” luokkayksiköt

Opettajat tekivät kuvauksissaan koulun roolista syrjäytymisen ehkäisijänä selkeän eron etä- ja lähiopetusjaksojen välillä. Etäopetus toi mukanaan etäisyyden opettajan ja oppilaan välillä, mikä saattoi osaltaan hankaloittaa opettajan roolia mahdollisten riskitekkijöiden huomaajana. O1 pohti kaikilla opettajilla havainnointikyvyn olleen korona-aikana koetuksella. Hän kertoi perheidenkin usein viestittävän kouluun päin vain, että oppilaalla on kaikki hyvin. O2 kertoi kokeneensa oppilaan koulunkäyntiin liittyvien ongel-

mien olleen etäopetusjaksoissa hyvin pitkälti vanhemmista riippuvaisia. Mikäli vanhemmat eivät laittaneet aktiivisesti lapsensa koulunkäyntiin liittyen viestiä, niin ei opettaja voinut saada tietoonsa mahdollisia siihen liittyviä ongelmia. O2 kertoi myös kokeneensa etäopetusaikana oppilaiden hyvinvoinnin havainnoinnin olleen hankalaa.

”Esimerkiksi etäopetuksessa just me ei... ei niinku nähdä sitä, että kun koulussa sä kumminkin pystyt huomaamaan siitä kun... oppilaan ulkoisesta olemuksesta, että onko hänellä joka päivä puhtaat vaatteet ja hiukset ja... ja niinku kuule sitten sitä hänen arkipuhetta siitä, että onko hän syönyt tarpeeksi tai... tai muuta.”

O5 totesi, ettei etäopetuksessa oppilaiden hyvinvointiin liittyviä mahdollisia ongelmia huomaa ollenkaan. Hänen mukaansa opetusryhmien välillä oli eroja aktiivisuuden tasossa, mutta oppilaiden olleen silti kovin hiljaisia etätunneilla. O5 kertoi kuitenkin, miten opettajat etänäkin huomasivat mahdolliset ongelmat oppilaan koulunkäynnissä. Hänen mukaansa varsinkin sen huomasi heti, jos oppilas ei ollut paikalla.

”Eli kyllähän me huomattiin... siis helposti me huomattiin, koska jos se ei ollut siellä etätunneilla, niin kyllähän sen huomasi, että se ei ole täällä. Ja sitte puututtiin Wilman kautta. Niin, ei voi mitään muuta... missä sen tietää, missä se on muuten...”

O4 pohti etäopetusajan etäisyyden saattaneen rohkaista joitain oppilaita kertomaan asiastaan, mutta kaiken kaikkiaan lähikontaktin puutteen tuottaneen opettajalle haasteita hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaamisen kannalta. O5 taas raportoi yksittäisistä tavoittamattomista oppilaista, ja pohti myös oppilashuollon palvelujen saatavuutta näiden oppilaiden kohdalla. Mikäli oppilas ei ole tavoitettavissa, ei hän välttämättä ole myöskään palvelujen äärellä. O5 pohti laaja-alaisten erityisopettajien tehtäväksi langenneen metsästä tavoittamattomia oppilaita.

”--meillä on niku kolme laaja-alaista erityisopettajaa, jolla on jokaisella oma luokka-aste. Ni ne on varmaan sitte metsästänyt niitä oppilaita soittamalla kotiin, jos ei oo saatu yhteyttä. Mut tottakai se heikkenee... heikkenee sillo, et jos ei saada mitään yhteyttä mistään.”

Etäopetus ja sosiaalinen osallittomuus	<p>O1: Jotkut oppilaat saivat olla etäopetuksessa kahdestaan luokkakaverin kanssa opiskelemissa. Toiset taas olivat yksin. Luulen, että opiskelu kärsi tästä.</p> <p>O2: Huomasin soitellessani välillä oppilaille puhelua ja kysellessäni, että miten menee, niin joillakin oppilaille paistoi siellä se yksinäisyys, kun joutui olemaan yksin kotona. Etäopetuksessa oppilaille ei ehkä ollut niin paljon sosiaalisia kontakteja kuin koulussa.</p> <p>O3: Etäopetusjaksot olivat epäsosiaalisia ja aika vähän oppilasta osallistavia.</p> <p>O4: Oppilaille, joilla ei uskallus riittänyt pitää yhteyttä luokkakavereihin, saattoi yksinäisyys lisääntyä.</p> <p>O5: Etäopetuksessa oli paljon oppilaista kiinni, uskalsiko hän kysyä opettajalta, jos ei ymmärtänyt. Jotkut oppilaat saattoivat laittaa opettajalle myös viestiä. Etäopetus oli aluksi ihan jännää, mutta pikkuhiljaa oppilaatkin hiljenivät ja vajosivat korona-ajan koomaan. Huutelivat vain sängynpohjalta vastauksia. Se oli ihan niin kuin päiväni murmelina. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus on heikentynyt korona-aikana, kun ollaan oltu fyysisesti toisistamme etäällä varsinkin etäaikana. Etäopetus on hyvin intensiivistä, sillä koko ajan pitää tapahtua jotain. Luokassa taas tahti on rauhallisempi, ja voi olla välillä ihan hiljaisia hetkiä.</p>
--	--

Taulukko 9: Alaluokan ”Etäopetus ja sosiaalinen osallittomuus” luokkayksiköt

O2 kertoi soitelleensa oppilaille etäopetuksen aikana tiedustellakseen, miten heillä menee ja tarvitsevatko he apua koulutehtävissä. Hän kertoi kokeneensa puheluiden johdosta surua siitä, miten pienet lapset joutuivat olemaan pitkiäkin aikoja yksin kotona.

”Mut sen huomasi kyllä, että kun välillä soitti joillekin oppilaille sitten puhua, että miten menee ja tarvitseeko apua johonkin ja näin, niin oli aika niin kun silleen surullista, että jotkut oppilaat joutui olemaan yksin siellä kotona. Että sitten he saattoi kertoa, että mä oon nyt katsonut TV:tä tässä vaan, ja sitten niinku odottaa sitä, että vanhemmat tulee kotiin ja sitten vasta tehdään yhdessä niitä tehtäviä.”

O5 kertoi heillä olevan hyvä opettajanhuone, jonne opettaja saa mennä puhumaan työasioista tai "potaskaa". O5 kertoi tämän auttavan työssä jaksamisessa. Kuitenkaan mahdollisuutta tällaiseen vuorovaikutukseen kollegojen kanssa ei juuri ollut etäaikana. O5:den mukaan opettajille oli kyllä järjestetty jossain vaiheessa etäkahvitteletki. O1 pohti opettajien varmaankin halunneen tehdä esimerkiksi etäopetuksessa enemmän, mutta kaikkien elämässä olleen viime vuosien ajan isot asiat kyseessä. Opettajillakin on

oma perhe ja muita asioita työn lisäksi, mistä pitää huolehtia. O1 totesikin koulu-yhteisönsä olleen korona-aikana kuin rajuilmassa. Tilannetta hankaloitti etäopetuksen aikana etäisyys kollegoista ja näiden tarjoamasta tuesta.

”Joo kyllä tää on niinku yö ja päivä, että etäopetus oli niinku... Se oli se mikä... mikä niinku kun ei juuri ollut niinku sitä tukee. Eihän tämmöistä koulu-työtä niinku tarkoitettu tehtäväksi jotenkin...”

Oppilaiden etäyhteisöt	<p>O1: Etäopetuksen aikana oli monia oppilaita, jotka selkeästi pitivät toisiinsa entistä enemmän yhteyttä. Heillä saattoivat kaverisuhteet jopa parantua.</p> <p>O4: Oppilailla oli myös etäopetuksen aikaan hyvät keskinäiset kontaktit. He käyttivät kommunikointiin muun muassa opettajan luomia etäyhteyksiä jäämällä tunnin jälkeen linjoille.</p> <p>O5: Toisaalta etäopetuksen aikaan oppilaat ovat saattaneet pitää toisiinsa tiiviisti yhteyttä sosiaalisen median kautta. Siellä on voinut netissä olla vaikka minkälainen yhteisö. Oppilaat pitivät toisiinsa yhteyttä koronarajoitusten aikaan paljon sosiaalisessa mediassa. Minua pohdituttaa, onko nettikiusaaminen lisääntynyt tätä myötä.</p>
------------------------	--

Taulukko 10: Alaluokan ”Oppilaiden etäyhteisöt” luokkayksiköt

O5:n mukaan etäopetukseen siirryttäessä yhteisö murenee. O5 tosin pohti oppilaiden kenties pitäneen toisiinsa yhteyttä sosiaalisen median kautta etäopetuksessa.

”Siis kaks eri asiaa. Korona-aika, jos me ollaan täällä koulussa, ja niku etä korona-aika. Etä korona-aikana tottakai se yhteisö niku murenee, mut taas toisaalta me ei tiedetä me opettajat, et millanen se yhteisö siellä oppilailla on. Nil-lähän on niku omat juttunsa siellä. Ne on samaan aikaan whatsappis, snapis, tiktokis... kaikki. Niillä on jotain ryhmiä, mistä me ei tiedetä yhtään mitään. Se-hän voi olla, että se niku tiivistyy siellä se nettihomma.”

5.2 Koulun rooli korona-arjessa

Etäopetuksen lisäksi opettajat nostivat esiin koulun roolin ja sen toteutumisen korona-arjessa eli takaisin lähiopetukseen siirtymisessä ja uudessa normaalissa. Opettajat kuvasivat omaa rooliaan sekä koulu-yhteisön roolia korona-ajan kouluarjessa, johon vaikuttivat erilaiset koronarajoitukset kuten maskit ja lähikontaktien vältteleminen. Opettajat puhuivat myös oppilashuollon monisyisestä resurssipulasta sekä Wilman korostuneesta roolista kontaktittoman kommunikaation keinona oppilaiden, perheiden ja kollegoiden kanssa.

Opettajan rooli lähiopetuksessa	<p>O1: Kaikilla opettajilla on varmasti ollut havainnointikyky koetuksella. Usein perheiltäkin tulee vaan viestiä, että ei ole mitään ongelmaa.</p> <p>O2: Perheet ehkä oppineet siihen korona-aikana, että koulusta voi olla matalalla kynnyksellä pois. Opettaja saanut olla poissaolojen todellisten syiden kanssa korva tarkkana.</p> <p>O3: Minulla on tänä vuonna uusi luokka. Luokan edellinen opettaja ei tehnyt kenellekään tukipapereita, koska ei vain tehnyt niitä, vaan piti kaikki yleisessä tuessa. Haistelen vielä tilannetta. Oppilaiden koulunkäyntiin liittyvien ongelmien huomaaminen on kyllä onnistunut, mutta puuttuminen on tuntunut hankalalta.</p> <p>O4: Lähiopetuksessa opettaja huomaa oppilaan hyvinvointiin liittyvät haasteet esimerkiksi pienistä käyttäytymisen tai ilmeiden muutoksista.</p> <p>O5: Lähiopetuksessa opettaja tavallaan aistii tai huomaa ilmeistä, jos jotain asiaa ei ymmärretty. Kun lähiopetuksessa käytettiin maskeja, niin ne saattoivat osaltaan hankaloittaa oppilaan hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaimista.</p>
---------------------------------	--

Taulukko 11: Alaluokan ”Opettajan rooli lähiopetuksessa” luokkayksiköt

Opettajien kertomusten mukaan lähiopetuksessa opettajan huomaajan rooli on toteutunut korona-ajan arjessa melko normaalisti. O5 puhui opettajan intuitiosta, ja sanoi opettajana huomaavansa lähiopetuksessa heti, jos oppilaalla on murhe naamalla. Tosin hän pohti maskien saattaneen osaltaan rajoittaa tätä huomaamista. O2 taas kertoi maskien haitanneen luokassa tapahtuvaa vuorovaikutusta sen takia, että oppilaat eivät nähneet opettajan kasvoja. Hän sanoi olleensa huolissaan pienten oppilaiden ja maahanmuuttajaoppilaiden kielenkehityksestä.

Niinkun... mutta... mutta sitten se perusluokkahuone vuorovaikutus, niin oli se aika raskasta sen maskin kanssa pelata. Että jotenkin itse voi... itseä huoletti se, että kun oli pieniä oppilaita ja maahanmuuttaja oppilaita ja näin, joiden kielenkehitys ei ollut kauhean hyvää, että sitten he ei pystynyt niinkun niitä opettajan ilmeitä näkemään niin hyvin sen maskin takaa, mikä olisi tukenut sitä kommunikaatiota.

Kouluyhteisön rooli	<p>O1: Koulussamme on hyvä kouluyhteisö. Toki jokaisessa yläkoulussa on omat haasteensa, mutta meillä on opettajilla ja oppilailla loppujen lopuksi hyvä ilmapiiri. Koulumme on pieni ja maaseutumaisemissa. Oppilaiden sosiaalinen osallisuus on aika hyvä. Pyrimme aktivoimaan oppilaitakin osallistumaan kouluyhteisöön. Meillä on muun muassa oppilaskunta ja tukioppilastointia. Olemme järjestäneet erilaisia tempauksia siinä määrin, kuin olemme pystyneet.</p> <p>O2: Perusvuorovaikutus ollut samanlaista, ja jotkut opettajat ovat ihanasti panostaneet esimerkiksi käytävätervehtimiseen. Yhteiset tilaisuudet ja juhlat ovat iso osa koulun me-henkeä. On surullista, että niitä ei osalle oppilaista ole pystytty tarjoamaan. Perinteiset oppilaskunnan järjestämät tapahtumat piti perua. Niinpä oppilaskunta kehitteli kontaktittomia yhteisiä tapahtumia ja tempauksia kuten etä-talent ja kaunein ovi kilpailu. Niiden kanssa oli raskasta pelata. Itselläni oli pieniä oppilaita ja maahanmuuttajaoppilaita, joiden kielenkehitys ei ollut kauhean hyvää. Minua huoletti, kun he eivät nähneet opettajan ilmeitä maskin takaa, mikä olisi tukenut kommunikaatiota. Olen niin onnellinen, ettei enää tarvitse käyttää maskia. Varsinkin aika, jolloin oppilaiden piti käyttää maskeja, oli rankkaa. Ne heikentävät jaksamista luokassa.</p> <p>O3: Yhteisön sisällä vuorovaikutus on hyvä. Nyt olemme pitkästä ajasta saaneet taas pitää koko koulun yhteisiä aamunavauksia. Vähän taas nähdään toisten naamoja. Nykyiset kolmoset, korona-ajan ekaluokkalaiset, eivät ole nähneet yhtäkään koulun yhteistä tapahtumaa. Oppilaat viettävät aikaa myös muiden luokkien jäsenten kanssa välitunneilla. Koulumme on pieni, ja kaikki tuntevat toisensa. Koulussamme on hyvä me-henki.</p> <p>O4: Opettajien välillä vuorovaikutus on ollut tosi hyvää. Meillä on auttava ja kannustava opettajayhteisö. Kontaktit oppilaiden ja opettajan välillä ovat olleet hyvät. Yhteydenpito on onnistunut eri kanavia pitkin. Kouluyhteisömme oli tiivis jo ennen korona-aikaa, ja korona-aika on vain tiivistänyt sitä. Meillä on kaikilla ollut "tästä pitää selvitä" -mentaliteetti.</p> <p>O5: Meillä oli juuri ensimmäinen koko koulun yhteinen tapahtuma pitkään aikaan. Huomasi, että niille on ollut tarvetta.</p>
---------------------	--

Taulukko 12: Alaluokan "Kouluyhteisön rooli" luokkayksiköt

O2 kertoi perusvuorovaikutuksen säilyneen koulussa samanlaisena kuin normaalistinkin, ja joidenkin opettajien panostaneen ihanasti vuorovaikutuksen lämpimyyteen esimerkiksi käytävätervehtimisellä. O1 kuvasi koulunsa olevan "maaseutumaiseman" koulu, ja totesi oppilaiden sosiaalisen osallisuuden olevan kenties osin tästä syystä ihan hyvä. Hänen mukaansa opetusryhmät toimivat, ja oppilaat tsemppaavat toisiaan.

"Niitä ja jollekin voi ne lukuaineet esimerkiksi tuottaa... voi olla monta lukuainetta hankalia. Mutta häntä niinku tsemppataan siinä ja hän saattaa olla sitten hyvä jossain teknisessä työssä tai missä vaan... että mun mielestä niinku ei nyt tuu mieleen niinku silleen

kovinkaan monta, joilla on siis niinku kokonaistilanne ihan huono. Vaikka on siellä varmaan muutama. Mut just nää, että näin on niinku... se on oikea tsemppiluokka.”

O4:n mukaan korona-aika saattoi tuoda heidän jo valmiiksi tiivistä kouluyhteisöään entistä lähemmäs toisiaan. Heidän yhteisölleen muodostui yhteiseksi tavoitteeksi selvittää korona-ajan mukanaan tuomista haasteista, mikä lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta.

”Mun mielestä meidän kouluyhteisö on ollut melko tiivis siis jo ennen korona-aikaa, ja... ja se on ehkä jopa lisännyt semmoista... joo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Se korona-aika vähän niinku on ollut semmoinen yhteinen niin kun tästä pitää selviytyä mentaliteetti siellä.”

O5 kertoi vuorovaikutuksen oppilaiden välillä heikentyneen. O5 kertoi myös koulun yhteisten tapahtumien olleen tauolla useamman vuoden. Heillä oli ollut juuri ensimmäinen koko koulun yhteinen tapahtuma pandemian alkamisen jälkeen. O5 kuvaili oppilaista näkyneen, että näille tapahtumille on ollut tarvetta. O2 kertoi myös, miten esimerkiksi perinteisesti oppilaskunnan järjestämät tapahtumat oli jouduttu perumaan. Hän kertoi kuitenkin oppilaskuntatoiminnan onnistuneen korona-aikana, vaikkakin olleen haasteellista. Oppilaskunta oli hänen mukaansa onnistunut luomaan muun muassa kaikenlaisia koko koulun yhteisiä koronarajoituksia noudattavia tempauksia ja tapahtumia.

”Mutta vaikka sellaiset perinteiset tapahtumat, mitä oppilaskunta on ehkä järjestänyt, mihin kutsuttu koko koulu ja tällöiset näin, niin... niin niitä ei olekaan pystynyt järjestämään. Niin sitten tavallaan se oppilaskunta on kumminkin kehitellyt semmoisia kontaktittomia muotoja niinku siihen osallisuuteen ja semmoiseen, että... että meillä on ollut esimerkiksi joku semmoinen vaikka talent-kilpailu vappuna, että luokissa tehtiin videoita, ja sitten ne jaettiin niinku koko koulun kesken, että saatiin sitten äänestää, että mistä luokasta oli niinku taitavimmat esiintyjät. Ja sitten oli jotain... joku luokan ovi koristeltiin niinku... joka luokka koristeli oman ovensa, ja oli jotain semmoista kaunein ovi kilpailua, ja...”

Oppilashuollon tarpeet	<p>O1: Erityisopettajien resurssit ovat rajalliset, mikä hankaloittaa oppimiseen liittyviin ongelmiin puuttumista. Koulussamme on laaja-alaisia erityisopettajia, mutta koulu on suuri ja lisää resursseja tarvittaisiin. Erityisopettajia tarvitaan lisää. Meidän koulussamme on kyllä oppilashuollon resursseja, mutta ne eivät ole kovin laajat. Lisää tarvittaisiin. Minusta tuntuu, että sieltä on säästetty. Kuraattoripalvelut ovat olleet hyvät. Mutta lisää tarvittaisiin.</p> <p>O2: Yhtenä vuotena koko kaupungissa ei ollut koulupsykologeja tarpeeksi. Psykologeja ei riittänyt suorittamaan edes noita normaaleja tehtäviä, ja oppilaiden psyykinen kuormittuneisuus kasvoi koronan takia. Tähän tarpeeseen ei pystytty vastaamaan.</p> <p>O3: Kaupungissa oli pitkään sellainen tilanne, ettei ollut yhtään ainutta psykologia. Psykologinpalvelut tulivat ostopalveluna, mikä on kaupungille kallista. Niinpä oli aika isot kynnykset lähteä ostamaan niitä palveluja.</p> <p>O4: Hyvinvoinnin haasteita on ollut oppilailla enemmän varsinkin silloin, kun oli rajoitettu sitä liikkumista ja sosiaalisia kontakteja. Psykologien saatavuus on vähentynyt korona-aikana. Se on todella vaikea tällä hetkellä.</p>
------------------------	--

Taulukko 13: Alaluokan ”Oppilashuollon tarpeet” luokkayksiköt

O4 kertoi huomanneensa, että hyvinvointiin liittyviä ongelmia on ollut nykyään enemmän varsinkin koronarajoitusten aikaan. O2 ja O4 puhuivat psykologipulasta. O2:n mukaan koulupsykologeista on ollut pulaa, ja O4 kertoi myös huomanneensa psykologipalvelujen vähentyneen korona-aikana. Hän mietti tosin, ettei psykologipula välttämättä johdu niinkään koronasta.

”Mutta muuten niin... niin tota noin niin esimerkiksi psykologisaatavuus ei... ei liity koronaan, vaan ihan... ihan tämmöiseen laajempaa ilmiötä. Psykologeja ei vaan ole tarpeeksi. -- niitten psykologipalveluiden saatavuus on... on niinku tänä aikana vähentynyt. Että niitä... niitä ei tällä hetkellä... Tai... tai siis niiden saatavuus on todella vaikea tällä hetkellä.”

Wilma - kouluviestinnän kulmakivi	<p>O1: Laitan Wilmassa viestiä infoasioista. Huolehdin, että kaikki oppilaat ja kotiväki tietävät kokeista yms. Tarjoan myös tukiopetusta. Vuorovaikutus koulu yhteisössä on tapahtunut pitkälti Wilman ja puhelimen välityksellä. Wilma on tärkeä kommunikaation väline. Sen kautta pystyy viestimään koko ryhmälle. Opettajat kommunikoivat oppilaiden kanssa wilman kautta tarjoamalla tukea ja rohkaisua opinnoissa mukana pysymiseen.</p> <p>O5: Poissaoloihin puuttuminen tapahtui Wilman kautta. Ei siinä voi muuta.</p> <p>O3: Viestin vanhemmille Wilmassa pienellä kynnyksellä, jos jotain on tapahtunut tai tulee tapahtumaan.</p>
-----------------------------------	--

Taulukko 14: Alaluokan ”Wilma – kouluviestinnän kulmakivi” luokkayksiköt

Kuten aiemmista tuloksista käy ilmi, puuttuminen oppilaiden mahdollisiin ongelmiin tapahtui ensikädessä Wilman kautta. O1 kertoikin korona-ajan vuorovaikutuksen olleen lähinnä Wilman ja puhelimen kautta tapahtuvaa. Hän kertoi Wilman "käyneen kuumana", ja sen olleen tärkeä väline kommunikaatiossa.

5.3 Koulun roolin haasteet

Opettajien pohdinnoissa nousi esiin erilaisia etä- ja korona-ajan haasteita, jotka osaltaan saattavat koulun rooliin syrjäytymisen ehkäisijänä. O1 nosti pohdinnoissaan useamman kerran esille opettajan rooliin liittyviä haasteita, ja O3 puhui paljon oppilaan tuen ja asioiden eteenpäin viemisen haasteista. Opettajat puhuivat myös oppilashuoltoon liittyvistä sekä koko kouluyhteisöä koskettaneista haasteista.

Opettajan roolin haasteet	<p>O1: Korona-aika vähensi opettajien keskinäistä yhteistyötä. Ei voinut jäsentää ja vaihtaa ajatuksia kollegan kanssa, niin huomattavat oppilaan ongelmat saattoivat yksinkertaisesti unohtua. Nykyään oppilaan asioita pohditaan ja viedään eteenpäin viesteillä. Kun opettaja huomaa jotain, kaikki riippuu sitten siitä, muistaako ja jaksaaako hän kirjoittaa. Opettajan työ lähiopetuksessa ja etäopetuksessa ovat kuin päivä ja yö. Eihän tätä koulutyötä ole tarkoitettu tehtäväksi näin... Etäopetuksessa ei ollut kollegojen tukea. Opettajien kesken kommunikaatio on vähentynyt. Kun on paljon kaikkea, niin voi olla, että kaiken keskellä opettaja ei hoksaa oppilaalla olevan joku ongelma. Kouluyhteisömme on hyvä, mutta korona-aikana olemme olleet kuin rajuilmassa ja jokainen on rämpinyt työnsä kanssa eteenpäin. Soittelin oppilaille eri asioista etäopetuksen aikana. Se oli todella vaativaa meille opettajille, mutta siitä tuli hyvä mieli itsellekin.</p> <p>O5: Normaalisti pystymme opettajanhuoneessa keskustelemaan kollegoiden kanssa esimerkiksi vaihtaan tietoa, mikä ei välttämättä Wilman kautta tapahtuisi. Se on tärkeää, että jaksaa tehdä töitä.</p>
---------------------------	--

Taulukko 15: Alaluokan "Opettajan roolin haasteet" luokkayksiköt

O1, O3 ja O4 puhuivat koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin puuttumisen vaikeuksista. He sanoivat mahdollisten ongelmien huomaamisen kyllä onnistuneen, mutta esimerkiksi O1 kuvasi hektistä korona-ajan arkea, jossa opettajat eivät ehdi keskustelemaan toistensa kanssa huomaamista asioista. Koronarajoituksista riippuen saattoi myös olla, että opettajat eivät saaneet nähdä toisiaan esimerkiksi opettajanhuoneessa. Kun kollegan kanssa ei ole päässyt keskustelemaan, niin asioita ei ole myöskään pystynyt kunnolla jäsentämään. O1 mukaan asioista pitäisi kommunikoida viestein, mutta usein on epäselvää, keille kaikille asiasta pitäisi viestittää. Näin huomattavat asiat saattavat unohtua opettajalta.

”Voi... voi tapahtua, kunnes sitten joku toinenkin ehkä hoksaa ja useinhan se on niin, että me keskustellaan niinku, että mitä sä ajattelet. Niinku jaetaan jotenkin niitä asioita ja sitten huomataan, että joo nyt meitä on ollutkin pari kolme, jotka on huomannut. Se on se opettajien niinku keskustelu mikä usein niinku kyllä on hyödyksi tässä näiden tarpeiden huomioimisen kaa... Sitten isompi juttu on kirjoittaa, ja sitten kenelle kaikille mä sit kirjoitan. Että tää on niinku... oppilaan hätä tai oppilaan niinku pienikin hätä voi... voi helposti niinku mennä ohitse meidän silmiltä ja korvilta kaiken hötäkän keskellä.”

Oppilaan asioiden ajamisen haasteet	<p>O3: Koulun sisäisesti oppilaan ongelmiin puuttuminen sujuu kyllä, mutta homma hankaloituu heti, jos pitää olla yhteydessä koulun ulkopuolisen tahon kanssa. Tuntuu, että asiaa on kauhean vaikea ajaa perille. Tuntuu siltä, että vaikka palveluita kyllä saadaan ja pystytään puuttumaan, niin siinä kestää tosi kauan aikaa. Tuntuu, ettei koulun ulkopuolisella tasolla oikein ymmärretä sitä tilannetta. Kommunikaatio ei kulje kouluun päin, vaikka koulu yrittää kommunikoida parhaansa mukaa. Kaikki kokoukset on pidetty etänä, ja keskustelu oppilaan asioista on kärsinyt siitä. Se on epäluonnollinen tilanne. Kaikkialle on järkyttävän pitkät jonot. Vaikka oppilas saisi lähetteen jonnekin, niin hän ei välttämättä pääse vielä vuoteen edes arvointikäynnille. Lastensuojelun ja perhekeskuksen puolelta on aina saanut apua. Pyrimme olemaan matalalla kynnyksellä sinne yhteydessä konsultointi mielessä. Ainoa palvelu, joka toimii nopeasti, on lastensuojelu. Kaikkialle muualle saa jonottaa kauan. Yhteistyötä perhekeskuksen kanssa on helpottanut se, että nykyään siellä on aina tietty numero ja tietty ihminen, johon ollaan koulun puolesta yhteydessä.</p>
-------------------------------------	--

Taulukko 16: Alaluokan ”Oppilaiden asioiden ajamisen haasteet” luokkayksiköt

O3 kertoi, miten koulun sisäisesti oppilaan asioiden ajaminen kyllä onnistuu. Sen sijaan hänen mukaansa heti kun tarve on vaatinut olemaan yhteydessä koulun ulkopuolisiin tahoihin, niin asioiden ajaminen on ollut hankalampaa. O3 lisäsi vielä, että etäkokoukset häiritsivät hänen mielestään vuorovaikutusta, kun oppilaiden asioista keskusteltiin.

”No mä koen, et huomaaminen on ehkä... niku ainakin silleen kun puhutaan niku omasta huomaamisesta, niin siihen... et siinä ei oo mitään ihmeellistä. Mutta puuttuminen... on tuntunut tavallaan kovin hankalalta. Mä en tiedä, liittyykö... johtuuko se tavallaan koronasta, vai johtuuko se semmosesta yleisestä... -- Mut heti jos pitää olla yhteydessä jonkun vahankään koulun ulkopuolisen tahon kaa, niin se on aina jotenkin hirvittävän vaikeeta. Nii ja sit samal kun kaiken maailman tota... kaikki kokoukset on jossain kohtaa pidetty etänä -- Et se keskustelu kärsii tosi paljon siitä. No mä en tiedä siitä, et johtuuko se siitä, et se keskustelu yhteys on ollut kauheen huono, mut tuntuu et sitä omaa asiaa on tavallaan vaikea saada perille.”

O3 kertoi, että häntä ovat häirinneet koulukuraattorin jatkuvat sairauspoissaolot. Lisäksi hän kertoi kaupunkinsa psykologipulasta sekä siitä, miten joka paikkaan on hirvittävän pitkät jonot. Opettajan mukaan avun saamisessa saattaa mennä jopa vuosi, vaikka saisikin lähetteen kouluterveydenhoitajalta eteenpäin. O3 kertoi heidän koulunsa ostavan psykologinpalveluita ostopalveluna. Niinpä opettajan kokemuksen mukaan oppilaan oppimisen tai käytöksen ongelmat ovat saaneet olla jo aika isoja, ennen kuin palveluita on lähdetty ostamaan. O3 kertoi myös, että hänen kokemuksensa mukaan palveluihin joudutaan jonottamaan pitkiäkin aikoja. Opettaja kertoikin kokeneensa, että ainoa ripeästi toimiva palvelu on lastensuojelu.

”Kaikkiin paikkoihin on ihan järkyttävän pitkät jonot. Jos joku saa kouluterveydenhoitajalta lähetteen vaikka toimintaterapiaan, niin siinä saattaa kestää vuosi ennen kuin pääsee käymään edes siihen ensimmäiseen arviointikäyntiin. -- Et kyl se siltä tuntuu, että vaikka tavallaan niitä palveluita sit saisikin, ja pystytäs puuttumaan, ni se silti kestää ihan järkyttävän kauan aikaa.”

Haasteita oppilashuollossa	<p>O2: Kouluterveydenhuollon palvelut eivät ole olleet koko ajan samalla tavalla saatavilla, sillä välillä kouluterveydenhuollon työntekijöitä on siirretty koronan vuoksi muihin tehtäviin. Kouluterveydenhoitajia oli jossain vaiheessa esimerkiksi siirretty osaksi rokotuksia.</p> <p>O3: Kuraattori käy koulussamme kahtena päivänä viikossa, mutta hän on ollut puolet ajasta joko itse kipeä tai hänen lapsensa on ollut kipeä. Kun kuraattori on paljon poissa, oppilaat eivät pääse tutustumaan häneen. Kouluterveydenhuolto on ollut ihan normaalisti, mutta asiaa on haitannut se, että terkkari on vaihtunut useampaan otteeseen jopa kahden kuukauden välein.</p> <p>O4: Oppilashuollon palvelut ovat pysyneet melko samana korona-aikana. Jonkin verran on ollut sairauspoissaoloja.</p> <p>O5: Kuraattori ja terveydenhoitaja ovat aina tiettyinä päivinä paikalla. Päivien määrä on tosin saattanut pienentyä.</p>
----------------------------	--

Taulukko 17: Alaluokan ”Haasteita oppilashuollossa” luokkayksiköt

O4 pohti, että oppilashuollossa on ollut korona-aikana jonkin verran sairauspoissaoloja. O3 taas kertoi, että vaikka kouluterveydenhuolto on toiminut heidän koulussaan ihan normaalisti, niin terveydenhoitaja on silti vaihtunut heillä jopa kahden kuukauden välein. Kouluterveydenhoitajat ovat olleet määräaikaisessa työsuhteessa, ja siksi vaihtuvuus on ollut suurta. O2 muisteli, että kouluterveydenhuollon palveluita olisi jossain vaiheessa siirretty koronan vuoksi muihin tehtäviin. O2 kertoi myös psykologivajeesta. Hän koki tämän asian surulliseksi.

”...se on oppilaiden kuormittuneisuus... psyykinen kuormittuneisuus kumminkin koronan takia niinku lisääntyi. Niin sitten ei ollut sitä apua sillä lailla ehkä siihen tarpeeseen riittävästi, koska muutenkin olisi tarvittu niitä ihan sellaisia normaaleja tehtäviä... niinku suorittamaan niitä koulupsykologeja. Niin sitten niitä oli vielä niinku... tai niistä oli hirveä pula -- Siitä oli kyllä sellainen vähän surullinen olo niinku oppilaiden puolesta, että periaatteessa Suomessa pitäisi kyllä saada tommoisia palveluja, mutta... mutta jos ei vaan löydy tekijöitä, niin mistäs niitä antaa sitten niitä palveluita. Ja se on tosi surullinen juttu.”

O5 kertoi taas koulunsa kuraattorin ja terveydenhoitajan olevan aina tiettyinä päivinä paikalla. Hän tosin pohti, olisiko näiden palvelujen saatavuus pienentynyt. O1 totesi koulullaan olevan kyllä oppilashuollolle resursseja, mutta sanoi myös niitä tarvittavan enemmän. Hän harmitteli, että hänen kokemuksensa mukaan resursseista on säästetty. O1 kertoi koulunsa kuraattorin tekevän niin paljon töitä kuin pystyy. Hänen mukaansa kuitenkin niin kuraattorin ja psykologin palveluita kuin erityisopettajiakin tarvittaisiin lisää.

”Sitten meillä on koulukuraattori, psykologi, myöskin muiden resurssit... joo ei ne resurssit ei ole hirveän laajat. En mä osaa sanoa mitään suhdelukua, mutta mä vaan voin sanoa sen, että lisää tarvittaisi. Tuo ei ole mitenkään... sieltä on säästetty, ja se on ollut kyllä sääli.”

Kouluyhteisön haasteet korona-aikana	<p>O2: Korona vaikutti siihen, miten paljon yhteistyötä oli mahdollista tehdä opetusryhmien välillä. Sosiaalisia kontakteja pyrittiin välttämään kaikin keinoin. Yhteisöllisyyden luominen jäi, kun ei saanut tavata muiden luokkien tyyppejä. Välitunnit olivat porrastetut ja kouluruoka syötiin luokissa. Kaikki koulun yhteiset tapahtumat joko peruttiin tai järjestettiin etänä. Juhlia katsottiin videona oman luokan kesken. Oppilaskuntatoiminta toteutui kyllä, mutta siinä oli haasteellista keksiä koronarajoituksia noudattavia toteutusmuotoja.</p> <p>O3: Korona-ajan opetuksessa oli hankalaa se, että ryhmien sekoittaminen oli pitkään kielletty. Korona-aikana oli käytössä välitunti jako. Sitä on osin jatkettu nyt, sillä riidat vähenivät huomattavasti. Kun koronasäännöt olivat kaikkein tiukimmillaan, niin muiden luokkien oppilaiden kanssa ei saanut leikkiä välitunnilla. Oltiin vaan maskit naamalla ja oman luokan kesken. Koko koulun yhteisöllisyys on ollut aika vähäistä. Luokkien välinen sosiaalinen osallisuus on ollut huomattavasti vähäisempää. Olemme useamman vuoden ajan joutuneet perumaan perinteisenmuotoisina kaikki juhlat. Viime vuonna meillä piti olla joulujuhla, mutta se jouduttiin perumaan, koska oli ollut niin paljon karanteeneja eikä kukaan ehtinyt harjoittelemaan. Esim. joku luokka oli koko marras-joulukuun aikana vaan kaksi viikkoa koulussa. Juhlat ovat olleet etänä, ja niitä on katsottu oman luokan kesken. Oppilaskunnan hallituksen kokouksia ei ollut mahdollista yhdessä vaiheessa pitää, sillä välitunnit olivat porrastetut ja yleensä kokoukset olivat välituntisin. Toiminta oli tauolla. Integraatio-oppilaat eivät ole päässeet käymään integraatitunneilla, vaan ovat vain olleet oman pienryhmän kesken.</p>
--------------------------------------	---

	<p>O4: Aikaisemmin on ollut hyvin voimakas koko koulun yhteisöllisyys ja vuorovaikutus. Nyt luokkien väliset kontaktit ovat korona-aikana vähentyneet. Jos luokat ovat olleet lähinnä keskenään korona-aikana, niin se on saattanut hajottaa sitä kouluun kuulumisen tunnetta. On ollut hankala taas rakentaa sitä. Välitunnit olivat korona-ajan alussa porrastetut. Nyt on ollut jo vuoden käytössä eri luokka-asteilla omat välitunti alueensa. Korona-aikana juhlat on hoidettu etäjuhlilla.</p> <p>O5: Olemme olleet vain luokissa, ja jopa menneet kouluun sisälle eri ovista. Korona-aikana ei ollut mitään yhteisiä tapahtumia kuten koko koulun yhteisiä juhlia. Kouluyhteisö etänä ja kouluyhteisö lähiopetuksessa ovat kaksi täysin eri asiaa. Etäopetuksessa kouluyhteisö murenee.</p>
--	--

*Taulukko 18: Alaluokan ”Kouluyhteisön haasteet korona-aikana”
luokkayksiköt*

O1 sanoi luokanvalvojalla olevan kova työ kommunikoinnin kanssa varsinkin nykyäänä. Hän kertoi opettajien kesken kommunikaation vähentyneen. O2 kuvaili korona-ajan kouluarkea kertoen, miten koulussa tehtiin kaikki mahdollinen sosiaalisten kontaktien välttämiseksi. Koko koulun yhteisiä tapahtumia peruttiin, oppilaat söivät kouluruuan omissa luokissaan ja välitunnit saattoivat olla porrastetut. Yhteisiä tapahtumia saatettiin O2:n mukaan striimata luokkiin videoyhteyksin. Kuitenkin O2 totesi yhteisön luomisen jääneen vähälle.

”...kevätkuuhlat ja joulukuuhlat ja tämmöiset, niin nekin sitten niinku tavallaan ainakin perinteisen muotoisena peruttiin. Että sitten saatettiin pitää vaan oman ryhmän kesken jotain videoyhteysjuttua tai... tai muuta. -- Että kyllähän siinä niin kun tosi paljon jäi kehittymättä semmoinen yhteisöllisyyden luominen sinne kouluun, kun ei vaan saanut oikein tavata niitä muiden luokkien tyyppejä. -- Että... että niitä sosiaalisia kontakteja pyrittiin kaikin keinoin välttämään, ja... ja muun muassa niinku just se luokissa syöminen yleisty. Ettei syöty enää ruokalassa ja näin.”

O3:n mukaan korona-aikana koko koulun yhteisiä tapahtumia kuten joulukuuhla jouduttiin perumaan useamman vuoden ajan. Yhdessä vaiheessa heidän koulussaan välitunnitkin olivat porrastettuja, eivätkä kaikki oppilaat olleet samaan aikaan välitunnilla. Heidän koulunsa piha on kuitenkin suuri, joten siellä oli oppilaiden helppo ylläpitää turvavälejä. Niinpä myöhemmin sääntöjä päivitettiin.

”Et meil on kyl sen verran tilaa sie pihalla, et kyl sie pystyy niku... jossain kohtaa oli sellaset säännöt, et mennään ulos, et vaik sie ollaan toisten luokkalaisten kanssa samaan

aikaan, niin niitten kanssa ei saa sit leikkii. Et saa niku leikkii vaan omien luokkalaisten kaa. Silloin kun ne koronasäännöt oli tavallaan kaikista tiukimmillaan, oltiin maskit naamassa ja oltiin vaan sen oman ryhmän kanssa ja muuta...”

O3 kertoi kokeneensa, että luokkien sisäinen toiminta on pysynyt korona-aikana samana. Hän kuitenkin pohti koronarajoitusten vaikutusta integraatio-oppilaisiin, jotka eivät ole voineet käydä normaalisti integraatiotunneilla.

”--niku pienryhmä opetuksessa olevat oppilaat, jotka kävis normaalisti integraatiotunneilla niku taito ja taideaine tunneilla ni nehän on pitkän aikaa joutunu oleen tauolla. -- et vaikka on ollu niku yhdes luokassa vaikka viisi oppilasta, ni ne on niku ollu ihan pelkästään keskenään. Et ei oo sitte ollu niitä vähäisiääkään integraatiotunteja, et pääsis vähä niku sinne niku osaks sitä isompaa yhteisöä.”

5.4 Koulun roolin tähtihetket

Opettajat nostivat esille myös koulun roolin toteutumisen onnistumisia korona-aikana. He kertoivat oppilashuollon onnistumisista kuten palvelujen hyvästä saatavuudesta. Opettajat puhuivat paljon myös yhteisön tuen onnistumisista korona-aikana niin koulun henkilökunnan kuin oppilaiden välillä.

Oppilashuollon onnistumiset	<p>O1: Meidän koulussamme tukitoimet toimivat. Uskoisin, että terveydenhoitaja on saatu hyvin kiinni. On kuraattoripalveluita ja psykologinpalveluita. Luulisin, että niitä on korona-aikana lisätty.</p> <p>O2: Etäaikana erityisopettaja otti enemmän koppia niistä oppilaista, joilla oli oppimisvaikeuksia. Tämä oli hyvä, sillä omat voimavarat eivät välttämättä olisi riittäneet, kun tuli muutenkin kaikkea lisähommaa. Kuraattoripalvelut on toiminut hyvin. Psykologivajetta lukuun ottamatta perusjutut ovat olleet ihan hyvin saatavilla.</p> <p>O3: Meidän koulullamme on paljon resursseja, sillä niitä ollaan lisätty koronan vuoksi.</p> <p>O4: Oppilaiden hyvinvointiin liittyviin ongelmiin puuttuminen on ollut samanlaista kuin ennenkin. Palvelut ovat olleet myös etäopetusjaksolla saatavilla, mutta etänä. Pitkän etäopetusjakson aikaan terveydenhoitaja oli tavoitettavissa terveystakeskuksen kautta.</p> <p>O5: Palvelut ovat olleet saatavilla koko ajan.</p>
-----------------------------	---

Taulukko 19: Alaluokan ”Oppilashuollon onnistumiset” luokkayksiköt

O4 ja O5 kertoivat oppilashuollon palveluiden olleen koulussa korona-aikana samanlaiset kuin normaalistikin. He totesivat myös palveluiden olleen koko ajan saatavilla. O4 kertoi etäopetusaikanakin palveluiden olleen saatavilla, tosin pidemmän etäopetusjakson aikana

etänä. Tuolloin myös terveydenhoitajalle piti mennä tavallisesta poiketen terveyskeskuk-
sen kautta. O4 sanoi koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin puuttumisen olleen korona-ai-
kana samanlaista kuin normaalistikin, vaikka jotkin kokoukset ovatkin olleet etänä. O1
uskoi koulunsa terveydenhoitajan olleen paikalla ihan hyvin. O2 kertoi myös yleisesti
ottaen palvelujen olleen hyvin saatavilla. Hän kertoi omalla kohdallaan esimerkiksi ku-
raattoripalveluiden toimineen hyvin.

*”No tota ainakin mun kohdalla noi kuraattoripalvelut on hyvin niinku pelan-
nut -- on mun mielestä ollut kun nyt tota psykologi vajetta lukuun ottamatta ihan
hyvin saatavilla noi perusjutut kyllä. Joo se on ollut hyvää se yhteistyö.”*

<p>Yhteisön voima kouluarjessa</p>	<p>O1: Meillä on oppilastyöryhmä, joka pohtii yksittäisen oppilaiden tilanteita ja mikä apu kenellekin sopii. Ettei ole yksi ihminen päättämässä. Onneksi olemme saaneet olla näinkin paljon lähiopetuksessa. Se on ilman muuta se parempi. Oppilaat tsemppaavat toisiaan, ja yleisesti ryhmistä löytyy ryhmän tuki. Jollekin oppilaalle saattaa tuottaa jotkin aineet hankaluuksia, mutta häntä tsemptaan siinä ja hän saattaa olla sitten hyvä jossain toisessa ai- neessa.</p> <p>O2: Kollegojen tuki on ollut tärkeää. Yhtenä vuotena tein yhteisopettajuutta, jolloin pystyimme jakamaan oppilaita oppimistaitojen mukaan. Erityisopet- taja tuki oppilaita myös. Mutta onneksi etäopetusajat eivät kestäneet kau- hean kauaa. En usko, että mitään kauhean traumaattista ehti tapahtua minun tuntemilleni oppilaille. Etäopetuksessa oppilaat tarvitsivat vanhemman tu- kea, että saivat pitäytyttyä tehtävissä. Oppilaiden sosiaalinen osallisuus nä- kyi korona-aikana enemmän luokkatasolla. Luokassa oli mahdollista pitää esim. Luokkakokouksia.</p> <p>O3: Ohjeistusten mukaan opettajat eivät olisi saaneet kokoontua. Mutta me kokoontuimme ihan normaalisti opettajan huoneessa, ja pidimme yhteisölli- syyttä yllä. Työyhteisömme on pieni ja kaikki tuntevat toisensa. Voimme puhua asioista, jotka mietityttävät sekä jopa omista henkilökohtaisista asi- oista. Korona-aika olisi ollut niin paljon hajottavampaa ja kuormittavampaa, jos ei olisi ollut työyhteisön tukea ja päässyt puhumaan kollegoiden kanssa. Meillä on ollut yllättävän hyvä tilanne koronana kanssa, että ei ole ollut ihan kauheasti etäopetusjaksoja. Arkipäiväinen oman luokan sisällä ta- pahtuva toiminta ei ole muuttunut korona-aikana.</p> <p>O4: Meille luotiin vapaa-ajan foorumi etäopetusjaksoille, jossa opettajat sai- vat käydä läpi koronan aiheuttamia haasteita vapaamuotoisesti. Sosiaalinen osallisuus on näkynyt siinä, että luokkayhteisö on tiivistynyt.</p> <p>O5: Etäopetuksessa oppilaat ovat itsekseen kotona ja vastuussa omasta opis- kelustaan. Koulussa ollaan yhdessä oppimisen äärellä, ja täällä pakotetaan oppilaat keskittymään ja tekemään. Osa yläkoululaisistakin on vielä niin pie- niä, etteivät he pysty opiskelemaan itsenäisesti. Opetuksessa kaikkein tär- keintä on, että ollaan samassa hetkessä ja samassa tilassa.</p>
--	--

Taulukko 20: Alaluokan ”Yhteisön voima korona-arjessa” luokkayksiköt

O1 kertoi kouluyhteisössään olevan hyvä ilmapiiri, ja yhteisön toimineen hyvin niin ennen koronaa kuin korona-aikanakin. Koulun henkilökunta kannustaa oppilaitakin olemaan aktiivisia ja vaikuttamaan kouluyhteisöönsä esimerkiksi oppilaskunnan kautta. O3 kuvaili kouluaan pieneksi yhteisöksi, jossa kaikki tuntevat toisensa. Hänen mukaansa oppilaatkin leikkivät usein välitunnilla myös muiden luokkien oppilaiden kanssa. O2 ja O4 kertoivat luokkien sisällä yhteisön tiivistyneen. O2 sanoi oppilaiden sosiaalisen osallisuuden jääneen varmaankin enemmän luokkatasolle, sillä luokassa on ollut kuitenkin mahdollista pitää esimerkiksi yhteisten asioiden sopimista varten luokkakokouksia. O4 kertoi, että koronarajoitusten hellitettyä luokkien tiivistä yhteisöä on ollut jopa hankala hajottaa uudestaan siten, että myös koko koulun yhteisö eri luokkien oppilaiden välillä tiivistyisi.

”Ja... ja sitten niitten koronatoimien takia, niin joillain luokilla... tai sitten kun on saanut olla vain oman luokan oppilaiden kanssa tekemisissä, niin se on tiivistänyt sitä luokkahenkeä ja sitä yhteiskunnan tunnettavuutta sitten hajottanut sitä liuku siihen kouluun kuulumisen tunnetta ehkä jollain tasolla.”

O3 kertoi kuitenkin työyhteisön olleen todella suuri tuki korona-ajasta selviämisessä. Heidän työyhteisönsä kiersi hieman koronaohjeistuksia esimerkiksi kokoontumalla normaalisti opettajanhuoneessa. O3:n mukaan tästä oli suuri apu työssäjaksamiseen. O4 kertoi myös opettajilla olleen etäaikana käytössään vapaa-ajan foorumi, jonne saattoi mennä juttelemaan kollegojen kanssa. Hän sanoi oppilaiden pitäneen etäaikana myös toisiinsa yhteyttä eri kanavia pitkin. O4 kuvasi, miten heillä on tiivis, auttava ja kannustava työyhteisö.

”No mun mielestä siis opettajien välillä vuorovaikutus on ollut koko ajan tosi hyvää. Että tota noin niin meillä on ollut tosi tiivis niinku opettaja yhteisö, joka on sitten myöskin niinku ollut tosi semmoinen auttava ja kannustava. Ja... ja on... on sitten auttanut toi jos tarvitsee jossain asiassa tukea tai on digitaali taidoissa haasteita tai muuta. Niin... niin aina löytyy joku... joku sitten joka auttaa. Ja meillä luotiin heti myöskin semmoiset niinku vähän niinku vapaa-ajan foorumi, niin kun missä pystyttiin käymään sitten ja puimaan kaikkia koronan aiheuttamia haasteita vähän sillain vapaamuotoisesti myöskin läpi.”

6 POHDINTA

6.1 Oppilaiden eriarvoisuus ja perheiden kouluallergia

Tutkimustulosteni mukaan korona-aika näyttäisi alleviivanneen sitä, miten erilaisista lähtökohdista oppilaat kouluun tulevat. Oppilailla on jo lähtökohtaisesti erilaiset valmiudet koulunkäyntiin. Suomalaisella peruskoulujärjestelmällä oppilaille halutaan tarjota samat eväät elämään, ja siksi koulussa onkin tarjolla tukea esimerkiksi oppimisen haasteisiin. Kuitenkin etäopetukseen siirryttäessä koulun tuki etääntyi myös oppilaasta. Opettajat kertoivat, miten lähiopetuksessa oppilasta on paljon helpompi tukea, kun taas etäopetuksessa oppilaiden tuen tarvetta ei yksinkertaisesti näe. Opettajan ollessa etäällä varsinkin pienemmät oppilaat tarvitsivat siis enenevässä määrin kotona olevien aikuisten eli huoltajien apua koulunkäynnissä. Tämä tilanne nosti kuitenkin esiin toisen oppilaiden eriarvoisuuden osa-alueen: huoltajien tarjoama tuki.

Opettajat pohtivat perheiden kohdanneen korona-aikana ja varsinkin etäaikana erilaisia haasteita. O2 kertoi, miten hänen pienten oppilaidensa huoltajien oli mentävä töihin lapsen jäädessä kotiin. Tällöin ei koulunkäynti välttämättä onnistunut lainkaan kouluaikana, vaan koulua käytiin vasta huoltajan palattua töistä kotiin. Vaikka huoltajat olisivatkin olleet kotona, niin nämä kenties tekivät itsekkin etänä töitä. O4 pohti, että varmaankin pienten lasten on ollut vaikea käsittää huoltajan olevan töissä, vaikka tämä olikin kotona. O5 pohti myös, että huoltajien ollessa töissä nämä eivät yksinkertaisesti tieneet, missä heidän etäopetuksessa olevat koululaisensa menevät. Tätä ei välttämättä hänen mukaansa tiennyt edes opettaja, mikäli oppilas ei ilmestynyt etätunneille paikalle. O3 pohti oppilaiden perheissä saattaneen olla myös korona-ajasta johtuvia lomautuksia, jotka ovat aiheuttaneet perheelle huolta. Opettajien puheesta päätellen he ovat tulkinneet niin, että vaikka huoltajat olisivat halunneet tukea oppilaan koulunkäyntiä, niin osalla resurssit eivät ole yksinkertaisesti erilaisista syistä tähän riittäneet.

Valitettavasti opettajien pohdinnoissa kävi myös ilmi, miten osa vanhemmista ei välittänyt kovinkaan paljoa oppilaan koulunkäynnistä. O4 pohti joillain oppilailla olevan hyvät oppimistaidot ja hyvä kodin tuki, ja joilta oppilailta taas puuttuvan molemmat. O2 kertoi perheissä olleen suuria eroja siinä, miten oppilaan koulunkäyntiä kotona tuettiin. Jotkut huoltajat hänen mukaansa ottivat yhteyttä ahkerasti, mikäli jokin opeteltava asia

jäi oppilaalle epäselväksi. Jotkut huoltajat puolestaan eivät yhteydenpitoa juuri harrastaneet. O2:n tulkinnan mukaan oppilaiden koulunkäynti olikin etäaikana hyvin paljon huoltajien halusta riippuvaista.

Tästä pääsemmekin ilmiöön, jota tässä tutkimuksessa olen kutsunut ”perheiden kouluallergiaksi”. Opettajien kertomusten mukaan osa perheistä on ilmentänyt sellaista käytöstä, jota oppilaiden kohdalla kutsuttaisiin kouluallergiaksi. Varsinkin oppilaiden korona-ajan poissaolot ja niiden selvittely aiheuttivat huolta opettajille. O1 kertoi, miten huoltajien tulisi Wilmassa aina ilmoittaa oppilaan poissaolon syy, mutta osa ei sitä tee. Oppilaan poissaolon syy ei siis aina ole opettajille tiedossa. Lähiopetukseen siirtymisen jälkeen O3 kertoi joidenkin vanhempien vaatineen koulua striimattavan kotiin koronapelon vuoksi, ja yhden perheenjäsenen sairastuessa huoltajien jättäneen koronaohjeistusten vastaisesti koko perheen kotiin. O2 taas kertoi, miten oppilaiden jäädessä karanteeniin osa vanhemmista ei huolehtinut koulutehtävien tekemisestä sen aikana. O3 pohtikin poissaolojen kasaantuneen oppilaille hyvin eriarvoisesti, sillä hänen mukaansa kaikkein eniten apua tarvitsevat oppilaat olivat kaikkein eniten poissa. Hän myös pohti koulunkäynnin kanssa kamppailevan oppilaan jäävän matalammalla kynnyksellä kotiin. O2 kertoi joutuneensa olemaan hyvin tarkkana poissaolojen todellisten syiden suhteen. Hänen mukaansa huoltajat näyttävät oppineen korona-aikana siihen, että koulusta voi olla matalalla kynnyksellä pois. O2 sanoi joutuneensa tekemään joistain perheistä poissaolojen johdosta jopa lastensuojeluilmoituksia. O5 puhui etäopetuksen aikaisista oppilaista, jotka eivät saapuneet etätunneille. Tällöin opettajat eivät hänen mukaansa saaneet edes välttämättä oppilaan huoltajia kiinni, jolloin oppilaasta ei ollut koululla mitään tietoa. O5:n mukaan oppilas ”lillui jossain avaruudessa” näissä tapauksissa.

Suomessa peruskoulua yleisesti ottaen arvostetaan kansalaisten keskuudessa. Tämän yleistettävissä olevan tiedon pohjalta opettajien kokemukset perheiden käytöksestä kuulostavat hyvin kummallisilta. Perheiden todellista sielunelämää tai käytöksen syitä ei tässä tutkimuksessa selvitetty, vaan tutkimuksellani halusin keskittyä opettajien tekemiin havaintoihin. Opettajien kokemukset saavat pohtimaan, onko joidenkin huoltajien asenteissa oppilaiden koulunkäyntiä kohtaan tapahtunut muutosta negatiiviseen suuntaan. Kenties pieni osa huoltajista on aina ollut enemmän tai vähemmän välinpitämättömiä oppilaan koulunkäyntiä kohtaan, mutta tämä marginaaliryhmä on aiemmin jäänyt vähemmälle huomiolle. Ehkäpä kyse on yksinkertaisesti perheiden sisäisestä resurssien puutteesta, joka korostui korona-aikana huoltajien vastuun oppilaan koulunkäynnistä kasvetua. Joka tapauksessa on huolestuttavaa, että tällainen ilmiö nousi esiin näinkin pienellä

tutkimusjoukolla. Tämä johdattelisi ajattelemaan, että tulevaisuuden syrjäytymisen interventioita ja tutkimuksia suunniteltaessa tulisi keskittyä nimenomaan perheisiin.

Koululla on syrjäytymistä ehkäisevä tehtävä. Kun kouluun ei etäaikana fyysisesti päästy paikalle, niin huoltajien rooli suhteessa oppilaiden koulunkäyntiin muuttui tärkeämmäksi. Muuttunut tilanne korosti kenties jo valmiiksi olemassa olevia ongelmia ja asenteita perheiden sisällä. Lähiopetukseen siirtymisen jälkeen nuo ongelmat ja asenteet ovat näyttäneet opettajille lähinnä poissaolojen selvittämisen ja niiden määrän sekä kommunikaation ongelmien muodossa. Oppilaan koulusuoriutuminen vaikuttaa osaltaan heidän työmarkkina-asemaansa, ja sitä kautta yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Oppilaan sujuva koulunkäynti vaatii kuitenkin normaaleina aikoinakin kodin ja koulun yhteistyötä. Mikäli huoltajat eivät ole yhteistyöhön kykeneviä tai halukkaita, niin oppilas on ikätovereihinsä nähden eriarvoisessa asemassa. Perheitä on tuettava, jotta lasten oikeus hyvään koulutukseen toteutuu.

6.2 Koulun roolin kulmakivenä yhdessä oleminen ja tekeminen

Koulun rooli syrjäytymisen ehkäisijänä koki korona-aikana erilaisia haasteita. Varsinkin fyysinen etäisyys oppilaisiin etäaikana loi haasteita opettajan huomaamisen ja puuttumisen roolille. Opettajat kertoivat kokeneensa hankalaksi, että he eivät nähneet oppilaita. Tämä oppilaiden näkymättömyys vaikutti niin oppilaan oppimisen havainnointiin ja tukeen kuin oppilaan hyvinvoinnin tarkkailuun. Lähiopetuksessa opettajat kokivat huomanneensa oppilaiden mahdolliset haasteet normaalisti. Kuitenkin koronarajoitusten värittämä lähiopetus tarkoitti, etteivät opettajat päässeet samalla tavalla keskustelemaan kollegoidensa kanssa työasioista kuin normaalisti. Tämä vaikutti O5:n mukaan työssäjaksamiseen, ja O1 kertoi rajoitusten vaikuttaneen myös oppilaiden haasteiden huomaamiseen ja niihin puuttumiseen. Hänen mukaansa kollegoiden kanssa käydyt keskustelut auttavat jäsentämään omia havaintoja oppilaasta, jolloin mahdolliset haasteet voidaan todeta ja niihin voidaan puuttua. Kun opettajanhuoneeseen ei saanut kokoontua, jäivät tällaiset keskustelut pois. Tällöin huomatuimmat haasteista saattoivat yksinkertaisesti opettajalta unohtua.

O2 puhui myös siitä, miten oppilaan hyvinvointiin liittyviä mahdollisia ongelmia oli vaikea huomata etäaikana. Hänen mukaansa opettaja ei tietenkään nähnyt, oliko oppilaalla esimerkiksi päivittäin puhtaat hiukset ja vaatteet. Huomaaminen onnistui kuitenkin lähiopetuksessa. O4:n mukaan ongelmiin puuttuminen sujui normaalisti, vaikka suurin

osa oppilashuollon palveluista olikin etänä. O1 ja O2 kertoivat suurimman osan oppilaspalveluista olleen läpi korona-ajan hyvin saatavilla. O2 ja O4 kertoivat kuitenkin työssään kohtaamastaan psykologivajeesta. O4 sanoi, ettei psykologeja vain yksinkertaisesti ole tarpeeksi. O2 muisteli lisäksi, että koronan alkuvaiheessa kouluterveydenhoitajia siirrettiin koronan vuoksi muihin tehtäviin. Oppilashuollon palvelut eivät säästyneet sairastumisilta tai karanteenimääräyksiltä, ja O3 kertoikin kuraattorin jatkuvien poissaolojen häirinneen häntä. Hän kuitenkin totesi muuten oppilaiden ongelmiin toimineen koulun sisäisesti hyvin. Koulun ulkopuolisten tahojen kanssa yhteistyö ei kuitenkaan O3:n mukaan sujunut aina täysin mutkitta. Hänen kokemuksensa mukaan oppilaan avun saaminen saattoi viivästyä yksinkertaisesti siitä syystä, että kaikkialle on pitkät jonot.

O5 kertoi hänen koulussaan juuri järjestetystä yleisurheilukilpailusta, joka oli ensimmäinen koko koulun tapahtuma korona-ajan alkamisen jälkeen. Hän sanoi oppilaista nähneen selvästi, miten tällaisille tapahtumille oli ollut tarvetta. Hän kertoi varsinkin etäaikana yhteisön ”laimenneen” eli hiipuneen etäyhteyksien päähän siirryttäessä. O5 kuvaili, miten oppilaat pikkuhiljaa vajosivat ”korona-ajan” koomaan, ja huudelleen kamerat kiinni sänkynsä pohjalta vastauksia opettajan kysymyksiin. Opettajat kertoivat lähiopeutukseen siirryttäessä koko koulun yhteisöllisyyden luomisen jääneen vähemmälle, sillä koko koulun yhteisiä tilaisuuksia tai tapahtumia ei saanut olla. Edes eri luokkia ei saanut sekoittaa. Kouluissa saattoivat olla välitunnitkin porrastettuja niin, etteivät eri luokkien oppilaat kohtaisi toisiaan. O3 kertoi kuitenkin hänen koulunsa lopulta pitäneet kaikkien luokkien välitunnit samaan aikaan, mutta lapsia oli kielletty leikkimistä muiden kuin oman luokan jäsenten kanssa. O2 kertoi myös, miten koronarajoitusten aikaan ylimääräisiä sosiaalisia kontakteja pyrittiin välttämään kaikin keinoin.

Kuitenkin juuri sosiaaliset kontaktit ovat asia, jotka opettajien kertomusten perusteella auttoivat jaksamaan korona-aikana. O2 kertoi kollegojen tuen olleen korvaamatonta, sillä oppilaiden eriyttäminen onnistuu yhteistyössä erityisopettajan tai yhteisopettajan kanssa hyvin. O3 kertoi hänen koulunsa opettajien uhmanneen koronarajoituksia, ja kokoontuneen opettajanhuoneessa normaalisti. Tämä edesauttoi hänen mukaansa työssä jaksamista. Oppilaiden kesken taas luokkien sisäinen yhteisö on opettajien mukaan korona-aikana voimistunut. Kouluissa myös ideoitiin kaikenlaisia koko koulun yhteisiä kontaktittomia tapahtumia. Kouluissa on järjestetty etäjoulu- ja kevätkuuhlia sekä kykykilpailuja. O2 kertoi myös hänen koulussaan järjestetystä kaunein luokanovi kilpailusta.

Williams & Pritchard (2006) totesivat, että parhaimmillaan koulu on yhteisössään palveluiden ja resurssien äärelle ohjaava toimija (kts. s. 12). Tutkimustulosteni perusteella

oppilaiden mahdollisten ongelmien varhainen huomaaminen onnistuu kyllä, ja opettajat puuttuvat niihin pyrkimällä ohjaamaan oppilaat avun äärelle. Kuitenkin ainakaan korona-aikana apua ei välttämättä ole resurssipulan vuoksi saatu tai avun saamista on jouduttu odottamaan hyvinkin pitkään. Oppilaiden polusta avun äärelle olisi hyvä tehdä lisää tutkimusta. Oppilaille on lakisääteinen oikeus oppilashuollon palveluihin (Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 2013/1287). Niin kuin O2 sanoi, on hyvin surullista, ettei hyvinvointivaltiossa oppilaiden oikeus oppilashuollon palveluihin välttämättä toteudu. O4 kertoi huomanneensa oppilaiden hyvinvointiin liittyvien ongelmien lisääntyneen korona-aikana, ja samaan aikaan kärsitään psykologivajeesta. Mikäli ongelma on laajamittainen, tulisi asiaan löytää ratkaisu.

6.3 Tutkimusmenetelmän perustelut ja luotettavuusarvio

Alun perin suunnittelin suorittavani tiedonkeruun kvantitatiivisella kyselylomakkeella, mutta sitten pysähdyin pohtimaan tutkimukseni tavoitetta. Kvantitatiivinen menetelmä on hyvä valinta, kun tutkimusote on positivistinen tai naturalistinen, ja tutkimuksella pyritään korostamaan lainalaisuuksia ja säännönmukaisuuksia. Totesin kuitenkin tutkimuksellani pyrkiväni tekemään lasten ja nuorten syrjäytymistä koulumaailman näkökulmasta ilmiönä ymmärrettävän sen sijaan, että etsisin ilmiöstä lainalaisuuksia. Tämä ilmiön ymmärtämiseen pyrkivä tutkimusote lähtee aristoteelisesta ajattelusta, ja se tunnetaan fenomenologishermeneuttisena suuntauksena. (Hirsijärvi & Hurme 1980, 13–15.)

Fenomenologishermeneuttinen metodi vaatii tutkijalta jatkuvaa perusteiden pohtimista tutkimuksen kuluessa nousevien filosofisten ongelmien myötä. Tuollaisia filosofisia ongelmia voidaan liittää ennen kaikkea ihmiskäsitykseen ja tiedonkäsitykseen: Millainen ihminen on tutkimuskohteena, millaista tietoa häneltä voidaan saada ja millaista tuo tieto on luonteeltaan? Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia eli ihmisen kokemuksellista suhdetta todellisuuteen tai maailmaan, jossa hän elää. Eläminen puolestaan on havainnointia, kehollista toimintaa sekä koetun ymmärtävää jäsentämistä. (Laine 2010, 28–29.) Minun haastateltavani olivat opettajia, joten tiedostan minulla olleen jo tutkimuksen alussa heistä ammattikuntana tietynlainen ihmiskäsitys. Toiveeni saada heiltä tietoa siitä, millaisena koulumaailma on syrjäytymisen näkökulmasta näyttäytynyt korona-aikana, liittyy puolestaan tietokäsitykseeni. Heiltä saatavan tiedon luonteesta en tosin ollut

aineistonkeruuseen ryhtyessäni aivan varma, vaan toivoin tämän valottuvan analyysivaiheessa.

Haastateltavani olivat ammatillisilta taustoiltaan erilaisia toisiinsa nähden. He olivat muun muassa opettaneet eri-ikäisiä oppilaita, ja olivat urallaan eri vaiheissa. Tämä opettajien yksilöllinen erilaisuus oli juuri se syy, miksi koin tärkeäksi perehtyä syvällisesti haastattelemieni opettajien havaintoihin. Laine (2010) sanoo tällaisen eräässä mielessä yksittäiseen suuntautuvan paikallistutkimuksen olevan fenomenologista tutkimusta. Vaikka opettajat kuuluvatkin samaan ammattikuntaan, niin jokainen ihminen on silti yksilö, ja jokaisen yksilöllisellä erilaisuudella on omat merkityksensä. Yleistämisestä kiinnostunut tieteellinen ajattelu yleensä vierastaa tätä ajattelua. (Laine 2010, 30–31.) Haastattelemalla syvällisesti erilaisia opettajia toivoin saavani mahdollisimman rikkaan kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä.

Valitessani tutkimusmenetelmää tarkastelin Hirsijärven ja Hurmeen (1980) tekemää tiivistelmää sekä taulukkoa menetelmävalintojen lähtökohdista (Hirsijärvi & Hurme 1980, 25–26). Heidän mukaansa haastattelu sopii tutkimusmenetelmänä hyvin emotionaalisille ja intiimeille aiheille, mitä voin kuvitella syrjäytymisen olevan. Syrjäytyminen on myös ilmiönä kovin monimutkainen, ja haastattelu tarjoaa mahdollisuuden lisäkysymyksille ja –selvityksille. Haastattelun avulla toivoin saavani myös kuvaavia esimerkkejä syrjäytymisen ilmenemisestä korona-aikana. Vaikka Hirsijärven ja Hurmeen teoksen luetuani totesin teemahaastattelun sopivan tutkimukseeni, kirjoittaa Laine (2010) päinvastaista. Aiemmin puhuin siitä, miten tutkimuskysymykseni ikään kuin pyytävät opettajia selittämään heidän omaa merkitysmaailmaansa, josta heidän kokemuksensa koulumaailman ja syrjäytymisen ilmiön todellisuudesta muotoutuu. Kuitenkin Laineen mukaan teemahaastattelu ei ole hyvä tie kokemuksiin. Hänen mukaansa haastattelukysymysten tulisi olla avoimia ja mahdollisimman vähän vastausta ohjaavia. Haastateltavalle tulisi antaa mahdollisimman paljon tilaa, ja haastattelun itsessään tulisi olla avoin, luonnollinen ja keskustelunomainen tapahtuma. (Laine 2010, 37.)

Myös Hirsijärvi ja Hurme (1980) puhuvat teoksessaan avoimen ja strukturoimattoman haastattelun puolesta. Strukturoimattoman haastattelun avulla voidaan tutkia emotionaalisesti arkoja aiheita, selvittää heikosti tiedostettuja seikkoja sekä vähentää ajan ja muistamattomuuden vaikutuksia haastattelun tuloksiin. Heidän mukaansa kuitenkin samat strukturoimattoman haastattelun edut ovat läsnä myös puolistrukturoidussa haastattelussa. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelun suuntaus, ja se poikkeaa avoimesta haastattelusta esimerkiksi kysymysten asettelulla. Siinä missä avoimessa

haastattelussa kysymysten muotoilu ja kysymysalue on vapaata, teemahaastattelussa kysymysalue on pääpiirteittäin määritelty ja kysymykset ovat muotoilultaan suosituskysymyksiä. (Hirsijärvi & Hurme 1980, 49–52.) Jos tutkisin korona-ajan koulumaailman todellisuuden kokemusta laajasti, saattaisi avoin haastattelu olla tutkimukselleni tarpeellinen. Kuitenkin ohjasin haastateltavieni huomion tiettyyn ilmiöön eli syrjäytymiseen, ja sen indikaattoreiden ilmenemiseen korona-ajan koulumaailmassa. Tämän tutkimuksen rajausten vuoksi totesin myös haastattelun sisältöalueiden kaipaavan jonkinasteista rajausta, mikäli halusin saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. Kysymysalueen pääpiirteinen määrittely oli siksi erittäin olennaista tutkimukseni kannalta. Lisäksi näinkin laajaa ilmiötä kuin syrjäytymistä tutkittaessa koin tarpeelliseksi käyttää haastatteluissa suosituskysymyksiä, jotta haastateltavieni olisi helpompi puhua tästä laajasta ja moniulotteisesta ilmiöstä. Suosituskysymykset osittain siis ohjasivat haastateltavieni vastauksia laajan ilmiön äärellä vastaamaan tutkimuskysymyksiini, mutta kannustivat silti tyylillään kuvailuun ja pohdintaan. (Liite 3.)

6.4 Tutkimusetiikka

Syrjäytymistermin käytön lapsista ja nuorista on oltava hyvin sensitiivistä. Syrjäytymistermistä ja sen käytöstä käytävä keskustelu on alkeellisimmalla tasolla jälleen yksi keskustelu siitä, kuka on normaali ja mitä normaalius on. Syrjäytyneeksi nimitetäänkin helposti lasta tai nuorta, joka ei noudata kulttuurinsa käyttäytymistapoja ja on siten erilainen kuin muut. Syrjäytyneeksi leimattu lapsi tai nuori ei välttämättä vastaa toivottua sosiaalisuoriteihannetta, hänen koulusuoriutumisensa on alle keskiarvon ja/tai hänen persoonallisuutensa on jotenkin poikkeava. Koulussa oppilaan leimaantuminen poikkeavaksi alkaa vähitellen, ja lopulta poikkeavaksi luokitellun oppilaan kielteinen käyttäytyminen huomataan yhä herkemmin ja herkemmin. Näin myös oppilaan oma käsitys hänen omasta poikkeavuudestaan ja epäonnistumisestaan saa vahvistusta. (Taskinen 2001, 5–9.)

Jotta olisi mahdollista välttää oppilaiden syyllistämistä ja leimaamista heikoiksi oppijoiksi tai huonoiksi koululaisiksi, on lasten erilaisissa kasvuolosuhteissa rakentuneet toimintatavat tiedostettava. Lasten erilaisia taustoja on tiedostettava, ymmärrettävä ja huomioitava. “Vikaa” ei voida etsiä yksiselitteisesti vain oppilaista, mutta ei myöskään opettajista, vanhemmista, koulujärjestelmästä tai yhteiskunnasta. Lasten ja nuorten kipuilu koulussa on hyvin tapauskohtaista, ja sen taustatekijät yleensä sijoittuvat kaikkien näiden tasojen ja tahojen välimaastoon. (Äärelä 2012, 258–259.)

Minun oli myös oltava varovainen tutkimuksen kuluessa laittaessani opettajat puhumaan oppilaistaan syrjäytymisen näkökulmasta. En halunnut opettajienkaan leimaavan oppilaitaan, sillä tämä voisi tiedostamattakin johtaa siihen, että opettaja huomaa joidenkin tiettyjen oppilaiden kielteisen käytöksen yhä herkemmin ja herkemmin, jolloin oppilas saisi vahvistusta omasta poikkeavuudestaan ja epäonnistumisestaan (kts. Taskinen 2001, 5–9). Tarkoitukseni ei tällä tutkimuksella ollut todellakaan aiheuttaa haittaa syrjäytymisriskissä oleville oppilaille. Siksi pidin huolen, että termiä määritellessäni keskustelin opettajien kanssa oppilaiden leimaamisen vaaroista. Syrjäytymisestä keskusteltiin läpi koko tutkimuksen ilmiönä. Keskustelimme myös siitä, miten oppilas voi ilmentää jotakin syrjäytymisen riskitekijää, mutta se ei tarkoita, että hän välttämättä tulee syrjäytymään. Riskitekijät on kuitenkin syytä tunnistaa ja huomata, jolloin niihin voidaan puuttua ajoissa. Varsinkin niinkin kaikkia ihmisiä kuormittavana aikana kuin korona-aika.

6.5 Jatkotutkimusehdotukset

Syrjäytymistä olisi tärkeää tutkia enemmän nimenomaan prosessin alkuvaiheissa. Mikäli varhaista puuttumista halutaan kehittää, tulisi päättäjien sekä alan ammattilaisten keskuudessa lisätä ymmärrystä syrjäytymisen riskitekijöistä ja indikaattoreista. Tähän voidaan käyttää hyväksi esimerkiksi tässäkin tutkimuksessa käytettyjä tema-alueita. Niitä voi käyttää muokattuna myös lasten ja nuorten haastatteluissa. Pitkittäistutkimuksella voitaisiin esimerkiksi haastatella nuoria liittyen heidän perheisiinsä ja koulunkäyntiinsä sekä koulusta saatavaan tukeen. Tämän jälkeen samat nuoret haastateltaisiin uudestaan aikuisiällä, jolloin heidän elämäntilannettaan selvitettäisiin. Tällöin voitaisiin saada varmenusta siihen, miten eri syrjäytymisen riskitekijät voivat ennustaa syrjäytymistä.

Perheiden kouluallergiaa, koulukielteisyyttä tai siihen liittyviä oireita on myös tärkeää tutkia. Perheiden hyvinvointi on tärkeää lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä kansalaistumisen kannalta. Kun perheiden kohtaamia haasteita ymmärretään, voidaan suunnitella näihin haasteisiin kohdennettua tukea. Perheiden vaikutuksesta lasten ja nuorten koulumenestykseen sekä syrjäytymiseen tehtävää tutkimusta voitaisiin hyödyntää interventio- luontoisessa tutkimuksessa, jossa eri tukimuotoja testataan.

En usko korona-ajan tuoneen kovinkaan montaa pysyvää muutosta opettajan työhön. Tämä olisi kuitenkin hyvä varmistaa tutkimuksella. Tämän tutkimuksen mukaan monet koulun roolin osa-alueet siirtyivät etäaikana perheiden harteille. Jatkotutkimuksissa voi-

taisiinkin selvittää, onko perheiden rooli suhteessa lasten ja nuorten koulunkäyntiin muuttunut jollain tavalla niin, että muutos näkyy poikkeusaikojen jälkeenkin. Tässä tutkimuksessa ilmennyttä oppilashuollon palveluihin liittynyttä psykologivajetta sekä muita koettuja haasteita olisi hyvä kartoittaa laajemmin.

6.6 Lopuksi

Maailma asettuu ajan kuluessa uuteen normaaliin, eivätkä korona-ajan tulokset välttämättä vastaa todellisuutta parin vuoden päästä. Korona-aika ja varsinkin etäaika tarjosivat kuitenkin herkullisen tilaisuuden tutkia koulun roolia ja sen toteutumista poikkeustilanteessa. Syrjäytymisprosessin vaiheita ajatellen korona- ja etäaika nostivat esille hyvin mielenkiintoisia tuloksia. Tutkimuksellani ikään kuin testasin eri syrjäytymisprosessin vaiheiden näkymistä opettajille. Puhuimme opettajien kanssa perheistä, oppimistaitojen haasteista ja oppimisvaikeuksista sekä poissaoloista. Useassa kohtaa opettajat palasivat puhumaan perheistä ja perheiden roolista oppilaan koulunkäynnin suhteen. Koulunkäynnin haasteista puhuttaessa opettajat puhuivat erityisesti etäopetuksen aikaisesta huoltajien tuen tarpeesta. Poissaoloista puhuttaessa opettajat puhuivat siitä, miten huoltajat jättivät lapsensa hyvin herkästi kotiin, eivät kommunikoineet poissaolojen syitä tai huolehtineet oppilaan koulutehtävien tekemisestä. Syrjäytymisprosessin ensimmäinen vaihe on ”ongelmat perheessä”, ja näennäisesti perheiden vaikutus voi ulottua oppilaan koulunkäyntiin. Syrjäytymisen varhaisen ehkäisyn on siis lähdettävä lasten ja nuorten tasolla perheistä. Tämän jälkeen oppilaan koulunkäyntiin liittyviin haasteisiin puuttuminen onnistuu kenties paremmin.

Haluan tutkimustuloksiani tarkastellessani laajentaa Williamsin & Pritchardin (2006) käsitystä koulun roolista resurssien ja palveluiden äärelle ohjaavana toimijana yhteisössä. Mielestäni koulun tulisi olla toimija yhteisössä. Piste. Opettajien kertomukset kouluyhteisöstä korona-aikana nostavat esille yhdessä olon ja yhdessä tekemisen tärkeyden niin opettajien, oppilaiden kuin oppilashuollon palveluiden välillä. Mielestäni koulu onkin parhaimmillaan yhteisössään aktiivinen toimija, joka tuo alueen lapset ja aikuiset yhteen. Koulussa kaikki yhteisön jäsenet ovat yhteisen tärkeänä koetun asian äärellä. Kodin ja koulun yhteistyön sujuessa huoltajat saadaan mukaan tähän tehtävään ja perhe kiinnitettyä koulun toimintaan. Yhteisöllisessä koulussa oppilaat kannustavat toisiaan. Tällaiseen kouluun on mukava tulla, vaikka ei olisikaan se paras oppilas esimerkiksi lukuaineissa. Niin kuin O3 sanoi:

“-- sellasilla lapsilla, joilla on se koulunkäynti muutenkin vähän rankaa, niin ehkä pienemmästä kynnyksestä jääkin jo kotiin.”

Oppilaiden tukemiseen tarvitaan koko yhteisöä. ”Koko kylä kasvattaa” ei ole aikojen saatossa menettänyt merkitystään. Koulu integroi oppilaat yhteiskuntaan ja tarjoaa kansalaistumisen taitoja. Yhdessä toimiessa ei ketään jätetä jälkeen, vaan kaikki lapset ja nuoret saavat samat eväät elämää varten.

Lasten ja nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymisprosessin vaiheiden hahmottaminen on monimutkaista. Mikäli tulevaisuuden tutkijat haluavat tutkia ja ymmärtää lasten ja nuorten syrjäytymistä, toivon voineeni tarjota heille tähän työkalut. Koin itse tutkimusmenetelmäni ja siihen käyttämäni teorian erittäin toimivaksi ilmiön tutkimiseen. Menetelmää täytyy tietenkin kehittää, ja ajan saatossa teoriaa päivittää. En kuitenkaan ollut löytänyt vastaavaa aiempaa tutkimusta, joka keskittyisi syrjäytymisprosessin alkuvaiheeseen koulun näkökulmasta. Syrjäytymisprosessin alkuvaihetta on tärkeä tutkia, jotta ilmiö voidaan tunnistaa ja siihen varhainen puuttuminen mahdollistuu. Aihetta on tärkeä tutkia koulun näkökulmasta, sillä peruskoululla on syrjäytymisen ehkäisyä toteuttava tehtävä.

7. LÄHTEET

Blomberg, S. 2008. Noviisiopettajana peruskoulussa. Aloittelevien opettajien autenttisia kokemuksia ensimmäisestä opettajavuodesta. Tutkimuksia 291. Helsinki: Yliopistopaino. Noudettu 1.11.2020 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-3868-629-1>

Deci & Ryan. 2017. Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness. New York: Guilford Publications, Print.

Eduskunta. 12.20.2020. Valmiuslain käyttöönottoaminen koronavirustilanteessa. Noudettu 15.10.2020 osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat - Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. uud. ja täyd. p. PS-kustannus: Jyväskylä

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 1980. Teemahaastattelu. Gaudeamus. Tammer -paino Oy. Tampere

Holmberg, B. 1989. Theory and Practice of Distance Education. Routledge. London

Järventie, I. 2000. Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa M. Heikkilä & J. Karjalainen (toim.) *Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros*. Helsinki: Gaudeamus

Keith, H. et al. 1993. Distance Education: New Perspectives. Routledge. London

Laine, K. & Neitola, M. 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, Print

Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? : fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* 3. uud. ja täyd. p. PS-kustannus: Jyväskylä

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Noudettu 12.10.2021 osoitteesta: https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf.

Moilanen, P. & Rähä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* 3. uud. ja täyd. p. PS-kustannus: Jyväskylä

Nuorten syrjäytyminen - ilmiön mittarit. 25.10.2021. Turku.fi. Noudettu 23.11.2021 osoitteesta: <https://www.turku.fi/nuorten-syrjaytyminen-ilmion-mittarit>

Nurmi, J-E et al. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, Print.

OAJ 2020. Opetus koronan aikaan – Tiivistelmä OAJ:n kyselyn tuloksista. Noudettu 14.9.2020 osoitteesta: <https://www.slideshare.net/oajry/opetus-koronan-aikaan-tiivistelm-oajn-kyselyn-tuloksista-232473138>

Opetushallitus. 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelma. Helsinki. Noudettu 19.10.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. 16.3.2020. Noudettu 15.10.2020 osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/valtioneuvoston-linjaus-suosituksista-varhaiskasvatuksen-esiopetuksen-perusopetuksen-lukio-ja-ammattillisen-koulutuksen-korkeakoulutuksen-vapaan-sivist>

Opetushallitus. 2021. Usein kysytyt kysymykset. Voiko syrjäytymisvaarassa oleva oppilas jäädä lähiopetukseen, vaikka muu ryhmä siirtyy etäopetukseen?. Noudettu 7.12.2021 osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/voiko-syrjautymisvaarassa-oleva-oppilas-jaada-lahiovetukseen-vaikka-muu-ryhma>

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 2013/1287. Annettu Helsingissä 30.12.2013. Noudettu 23.01.2023 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Reivinen, J. & Vähäkylä, L. 2013. Ketä kiinnostaa? - lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä. 2020. Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa – Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2020:21. Valtioneuvosto. Noudettu 15.03.2023 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162318>

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa – Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:2. Valtioneuvosto. Noudettu 8.12.2021 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162647>

Sutherland, A. 2011. The relationship between school and youth offending. *Social policy journal of New Zealand*. (37), 51–69. Noudettu 21.01.2023 osoitteesta: <https://web-s-eb-scohost-com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=47abbc83-5464-4e66-a5d7-7b3ba7ab867e%40redis>

Takala, M. 1992. ”Kouluallergia” – Yksilön ja yhteiskunnan ongelma. *Acta Unviversitatis Tamperensis ser A vol 335*. Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos. Tampere

Taskinen, S. 2001. ‘Huono ennuste’: mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 29.06.2021. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Hyvinvointi ja terveys. Lapset, nuoret ja perheet. Aiheet. Noudettu 14.10.2021 osoitteesta:

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaitymisen-ehkaisy>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hansaprint Oy: Vantaa

Vaarama, M. et al. 2014. Suomalaisten hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Williams, R. & Pritchard, C. 2006. Breaking the Cycle of Educational Alienation: A Multiprofessional Approach, McGraw-Hill Education, Maidenhead. Noudettu 21.01.2023 osoitteesta: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=295534&pq-origsite=primo#>

Äärelä, T. 2012. ‘Aika paljón vaikuttaa minkälainen ilime opettajalla on naamalla’: nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Rovaniemi: Lapland University Press.

8. LIITTEET

Liite 1 Teemat ja käsitteet haastatteluun

TEEMAT

PERHEET

OPPIMISTAIDOT JA OPPIMISVAIKEUDET

ARVOSANAT JA KOULUKÄYMÄTTÖMYYS

HUOMAAMINEN JA PUUTTUMINEN

PALVELUJEN SAATAVUUS

SOSIAALINEN OSALLISUUS

OPPIMISTAIDOT – ESIMERKIKSI MIELEEN PAINAMISEN STRATEGIAT, OPISKELURUTIINIT JA TIEDON JÄSENTÄMINEN (KÄSITTEKARTAT TMS.)

OPPIMISVAIKEUDET – ESIM. MATEMAATTISET JA LUKEMAAN OPPIMISEN VAIKEUDET, MOTORIIKKAN OPPIMISVAIKEUDET JA KEHITYKSELLISET OPPIMISVAIKEUDET

KOULUKÄYMÄTTÖMYYS – EPÄSÄÄNNÖLLINEN KOULUNKÄYNTI JA ONGELMIA AIHEUTTAVAT POISSAOLOT

SOSIAALINEN OSALLISUUS – SOSIAALISESSA VUOROVAIKTUUKSESSA SYNTYVÄ SUBJEKTIIVINEN TUNNE YHTEISÖÖN TAI YHTEISKUNTAAN KUULUMISESTA

Liite 2 Henkilötietojen käsittelyn lupakirje

Anni Rytkölä
 Sähköposti: airytk@utu.fi
 Maisterivaiheen opiskelija
 Luokanopettajien koulutuslaitos (OKL)
 Turun yliopisto

Pyydetään lupaa henkilötietojen käsittelyyn Anni Rytkölään kasvatustieteen opinnäytetöissä. Tutkimusta varten tutkittavia haastatellaan, ja haastattelut äänitetään myöhempää analysointia varten. Henkilötietoja ovat kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Niitä käsittelevät vain tutkija sekä tutkijan graduryhmän ohjaaja, eikä niitä julkaista tutkimuksessa. Graduryhmän ohjaaja saattaa käsitellä henkilötietoja mahdollisten aineistonkeruuseen liittyvien epäselvyyksien johdosta. Luvan allekirjoituksen jälkeen henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on tutkittavan suostumus. Näin ollen käsittelyn perustuessa suostumukseen, on osallistujan oikeus milloin tahansa peruuttaa suostumuksensa. Henkilötietoja käsitellään kevääseen 2023 asti, ja viimeistään toukokuussa henkilötiedot tuhotaan. Henkilötietoja ei luovuteta toiselle organisaatiolle, eikä niitä siirretä EU:n ulkopuolelle. Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojaviranomaiselle.

Tietosuojaoikeuslain perusteella sinulla on oikeus:

- tietää mitä henkilötietoja organisaatiolla on sinusta
- tietää miten ja mihin tarkoitukseen henkilötietojasi käsitellään
- pyytää virheellisten, epätarkkojen ja puutteellisten henkilötietojesi korjaamista
- pyytää henkilötietojesi poistamista
- vastustaa henkilötietojesi käsittelyä
- pyytää henkilötietojesi käsittelyn rajoittamista
- siirtää tietosi toiselle organisaatiolle
- olla joutumatta perusteetta automaattisen päätöksenteon kohteeksi.

Tutkimuksen tekemisessä noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita (2019). Valmiissa tutkimuksessa esitetään tutkittavat vain ammatti statuksensa perusteella, ja heidät identifioidaan vain numeroilla (esimerkiksi luokanopettaja 2, luokanopettaja 5...). Heidän asuinalueeseen, organisaatioonsa ja työyhteisöönsä viitataan vain termein ”Eräs varsinaissuomalainen luokanopettaja/ erityisluokanopettaja/ koulu”. Tämä tehdään todentaakseen tutkimusaineiston vastaavuutta tutkimuskysymykseen ja huomioiden aineistonkeruun maakunta alueen mahdollisen muuttujavaikutuksen tuloksiin.

Annan luvan henkilötietojeni käsittelyyn yllä olevin perustein ja oikeuksin.

Allekirjoitus: _____ Selvennys: _____

Päiväys: _____ Paikka: _____

Liite 3 Haastattelupohja

1. **Tervehtiminen ja tutkimuksen aiheen (nimen) kertaaminen haastattelvalle**
2. **Henkilötietojen lupakirjan allekirjoittaminen ja haastattelun nauhoituksen aloitus**
3. **Alkusanat (tutkijan omin sanoin)**

“Kiitos osallistumisestasi syrjäytymisvaarassa olevia oppilaita koskevaan tutkimukseen. Syrjäytyminen on dynaaminen prosessi, jossa erilaiset ongelmatekijät kasaantuessaan johtavat syrjäytymiseen. Nämä ongelmatekijät voivat olla havaittavissa jo niinkin varhain kuin päiväkodista saakka. Tästä syystä olen kutsunut sinut haastatteluun puhumaan omista oppilaistasi, ja havainnoistasi muun muassa heidän hyvinvoinnistaan ja koulusuo-riutumistaan. Kyseessä on teemahaastattelu, ja jokainen pian keskustelemamme teema voi toimia syrjäytymisen indikaattorina tai mittarina. Kuitenkin on hyvä muistaa, että yksittäiset ongelmat eivät vielä aiheuta syrjäytymistä. Syrjäytymistermin käytön oppilaista on oltava hyvin sensitiivistä, sillä tarkoituksena ei ole leimata oppilasta jollain tavalla epäonnistuneeksi tai poikkeavaksi. Oppilas voi ilmentää jotakin syrjäytymisen riskitekijää, mutta se ei vielä tarkoita hänen tulevan tulevaisuudessa syrjäytymään. Mahdolliset riskitekijät ja ongelmat on kuitenkin tärkeä tunnistaa, jotta niihin voidaan puuttua ajoissa. Myönteisellä interventiolla voi olla merkittävä syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Havaintosi ja kokemuksesi ovat syrjäytymistä ehkäisevässä työssä elintärkeitä. Kiitos, kun pohdit kanssani syrjäytymisen riskitekijöiden ilmaantuvuutta luokassasi.

Onko sinulla tässä vaiheessa mitään kysyttävää?”

4. **Tutkittavan mahdollisiin kysymyksiin vastaaminen**
5. **Haastatteluteemojen esittely**

Haastatteluteemat ovat tulostettuina päällystetyillä korteilla teemojen havainnollistamiseksi. Teemakortit asetellaan pöydälle niin, että ne ovat tutkittavasta katsottuna oikein-päin ja teemojen läpikäynti järjestyksessä. Asetellessaan kortit pöydälle, tutkija samalla esittelee (omin sanoin) teemat:

“Tässä ovat haastattelumme teemat. Ensimmäiseksi puhumme hieman syrjäytymisen riskitekijöistä: Perheet, oppimisvaikeudet ja vaikeudet oppimistaidoissa sekä arvosanat ja koulukäymättömyys. Sitten käymme läpi koulun roolia syrjäytymistä ehkäisevänä institutiona korona-aikana: Ensin puhumme sinun roolistasi eli huomaamisesta ja puuttumisesta, sitten oppilashuollon roolista pohtimalla palvelujen saatavuutta, ja lopuksi vielä oppimisympäristön roolista puhumalla kouluyhteisöstä, osallistumisesta ja vuorovaikutuksesta. Minulla on jokaisesta teemasta pari kysymystä, mutta voit myös sanoa asioita, jotka tulevat teemasta tutkimuksen aiheen näkökulmasta mieleen.

Onko sinulla kysyttävää?”

6. **Perheet**

1. Millaisena olet kokenut kodin ja koulun yhteistyön perheiden kanssa korona-aikana?
2. Millaisia mahdollisia muutoksia korona-aika on aiheuttanut oppilaidesi perheille?

7. **Oppimistaidot ja oppimisvaikeudet**

1. Oppimistaidot ovat __. Millaiset ovat havaintojesi mukaan oppilaidesi oppimistaidot?
2. Onko korona-aika vaikuttanut oppilaidesi oppimistaitoihin ja niiden oppimiseen? Jos on, niin miten?

3. Onko luokkasi oppilailla oppimisvaikeuksia? Jos on, niin millaisia?
4. Millaiseksi olet kokenut oppimisvaikeuksien huomioon ottamisen opetuksessa korona-ajan opetuksessa ja etäopetuksessa?

8. Arvosanat ja koulukäymättömyys

1. Oletko havainnut muutoksia oppilaidesi poissaolojen määrässä korona-aikana?
2. Onko oppilaillasi ollut paljon poissaoloja korona-aikana?
3. Jos on, niin mitä ajatuksia ja tunteita oppilaiden poissaolot ovat sinussa herättäneet?
4. Onko sinulla herännyt huolta oppilaidesi arvosanoihin liittyen korona-aikana?
5. Jos on, niin miten havaintojesi mukaan nämä oppilaat ovat pärjänneet eri kouluaineissa?

9. Huomaaminen ja puuttuminen

1. Millaiseksi olet kokenut oppilaiden mahdollisten koulunkäyntiin liittyvien ongelmien huomaamisen ja niihin puuttumisen korona-aikana?
2. Millaiseksi olet kokenut oppilaiden hyvinvointiin liittyvien mahdollisten ongelmien huomaamisen ja niihin puuttumisen korona-aikana?

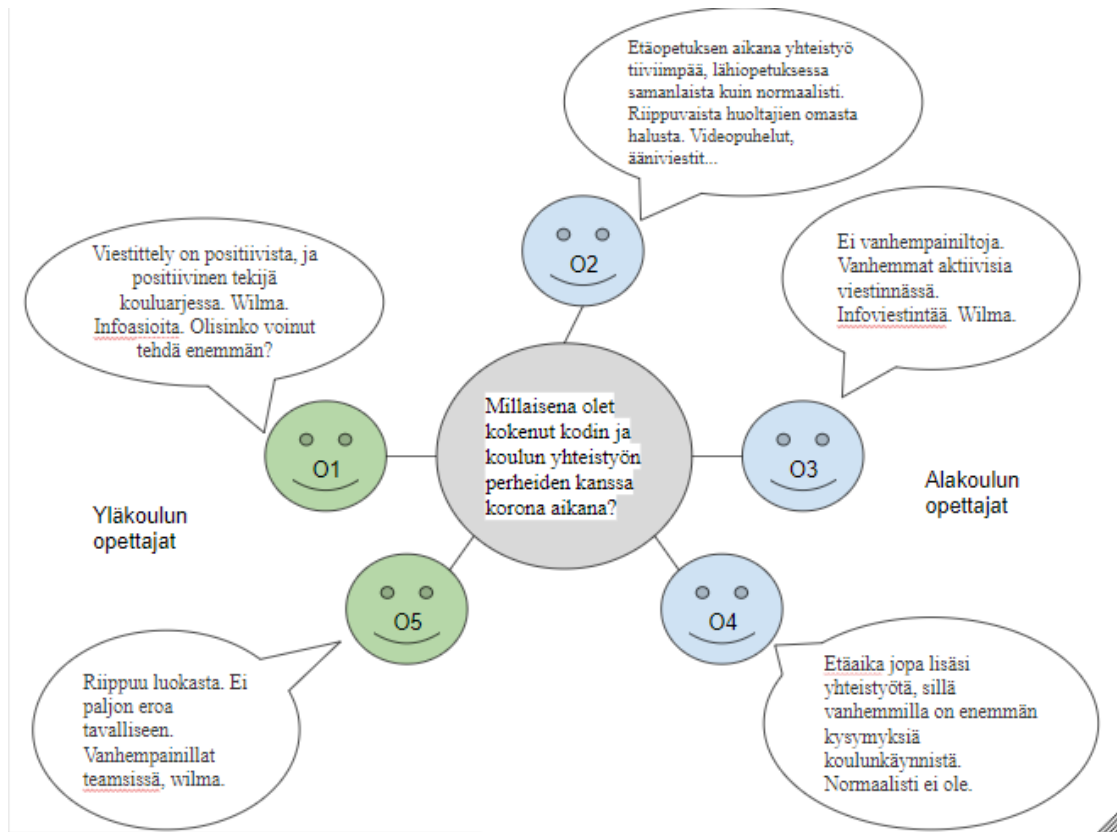
10. Palvelujen saatavuus

1. Millaisia oppilashuollon palveluita koulussanne on ollut korona-aikana?
2. Millaista on ollut oppilashuollon palvelujen saatavuus (terveydenhoitaja, kuraattori...) koulussanne korona-aikana?

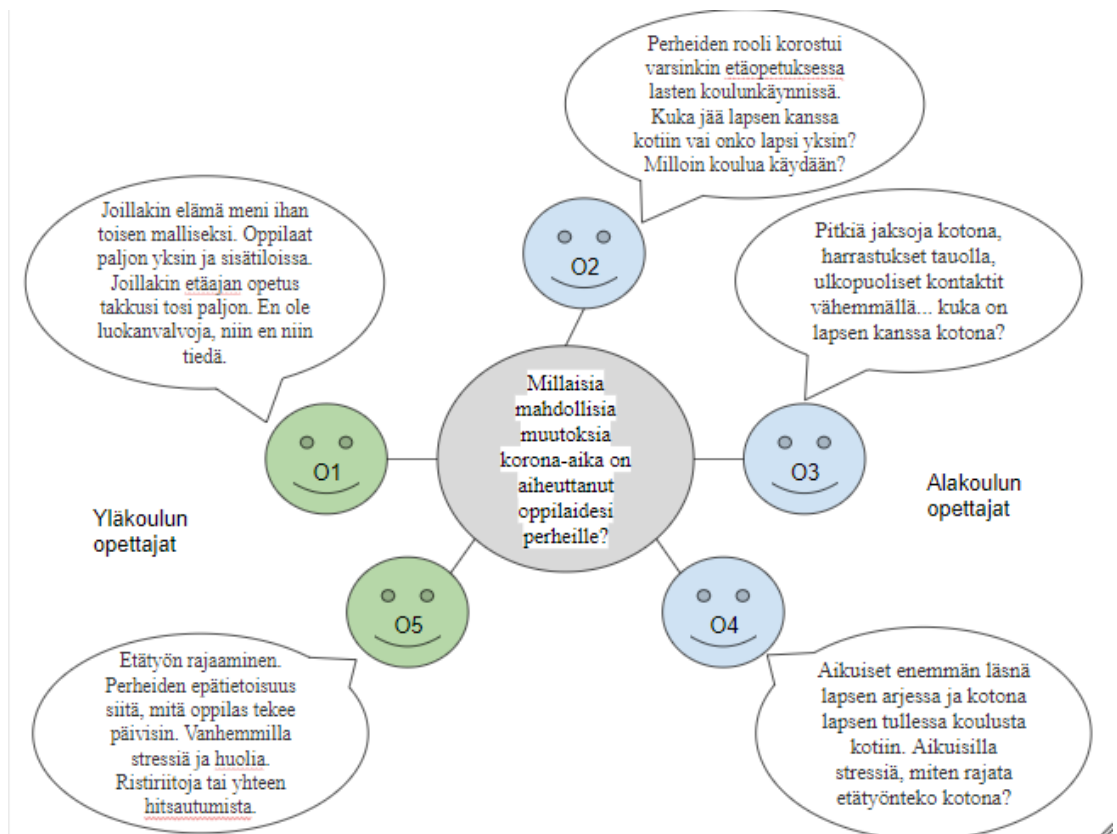
11. Sosiaalinen osallisuus

1. Miten kuvailisit kouluyhteisöänne korona-aikana?
2. Millaiseksi olet kokenut oppilaiden sosiaalisen osallisuuden kouluyhteisöön korona-aikana?
3. Millaista vuorovaikutus on ollut kouluyhteisössäsi korona-aikana?

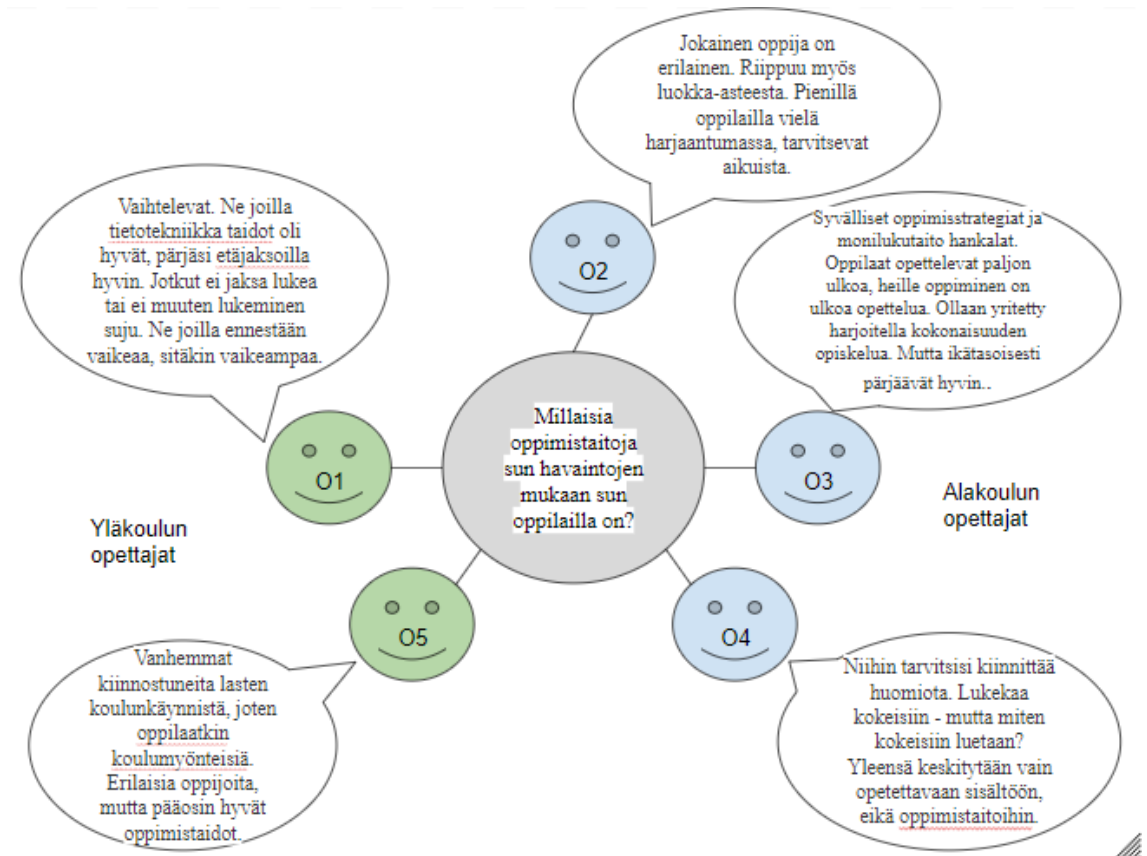
Liite 4 Teemoittamalla saadut tulokset käsittekarttoina

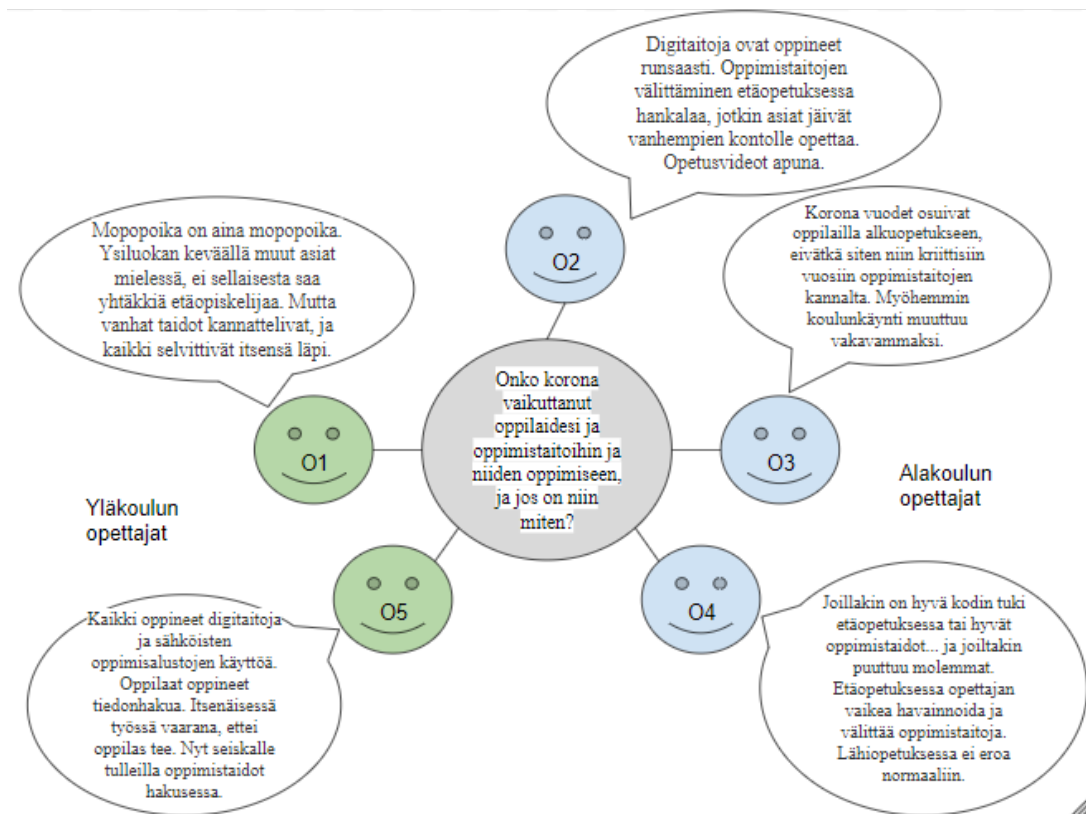
Perheet – 1. kysymys

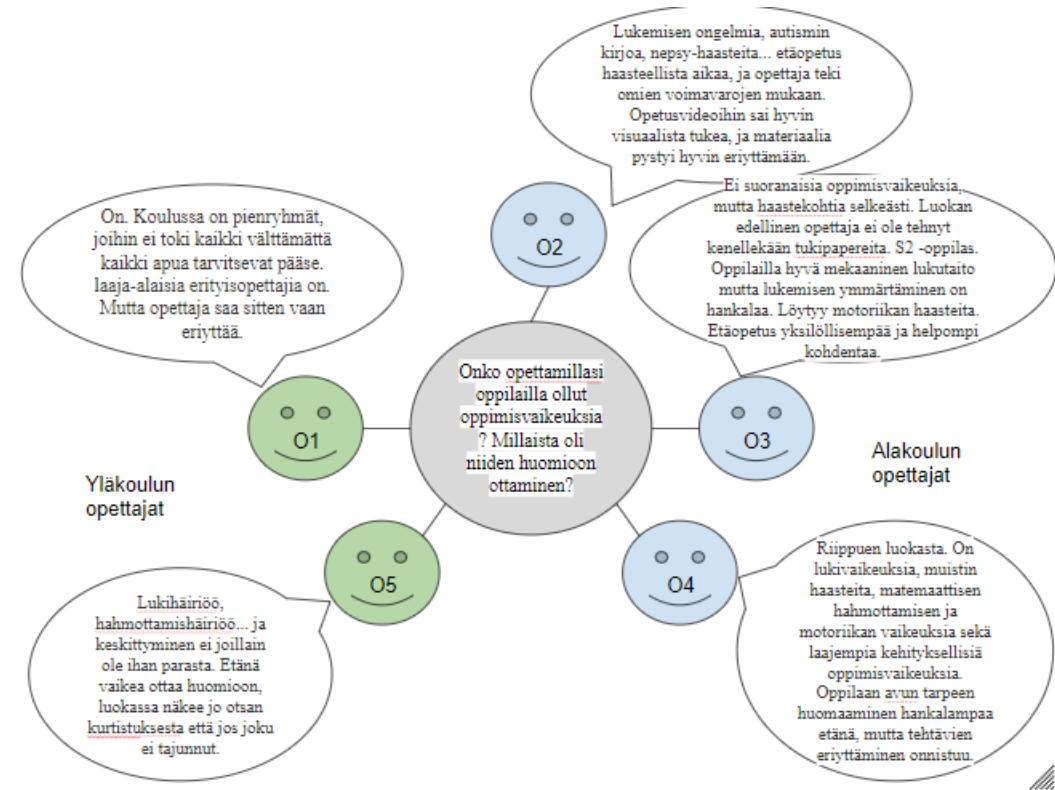
Perheet – 2. kysymys

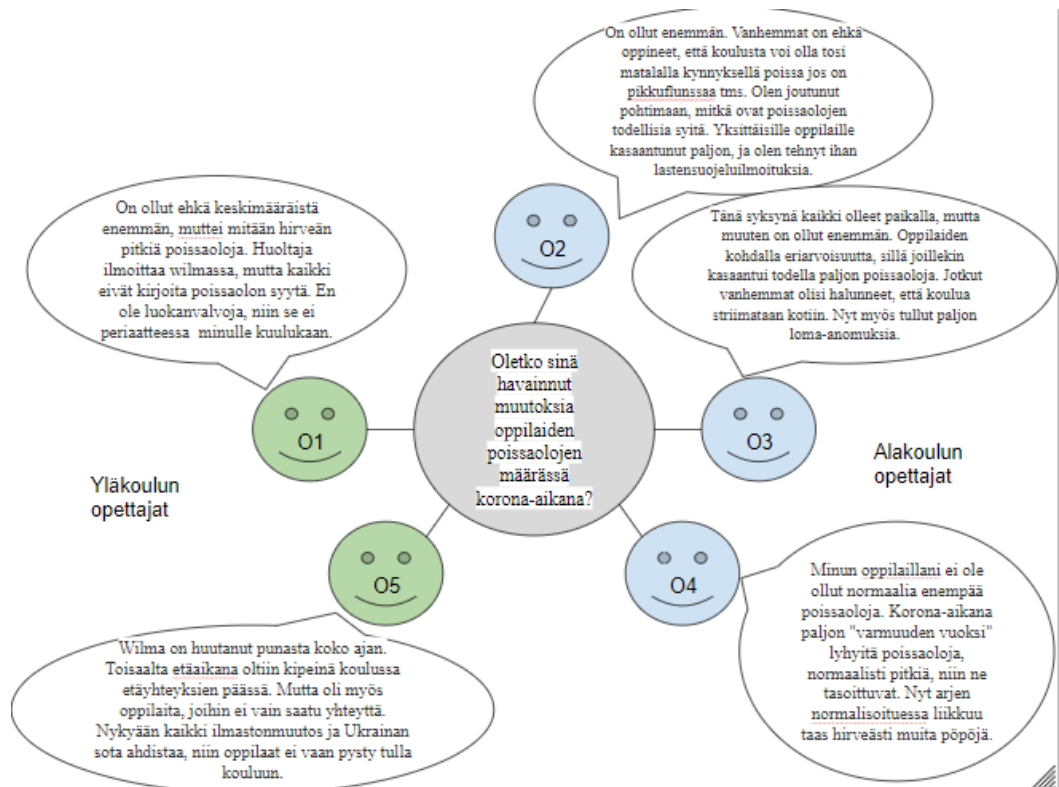
Oppimistaidot ja oppimisvaikeudet – 1. kysymys

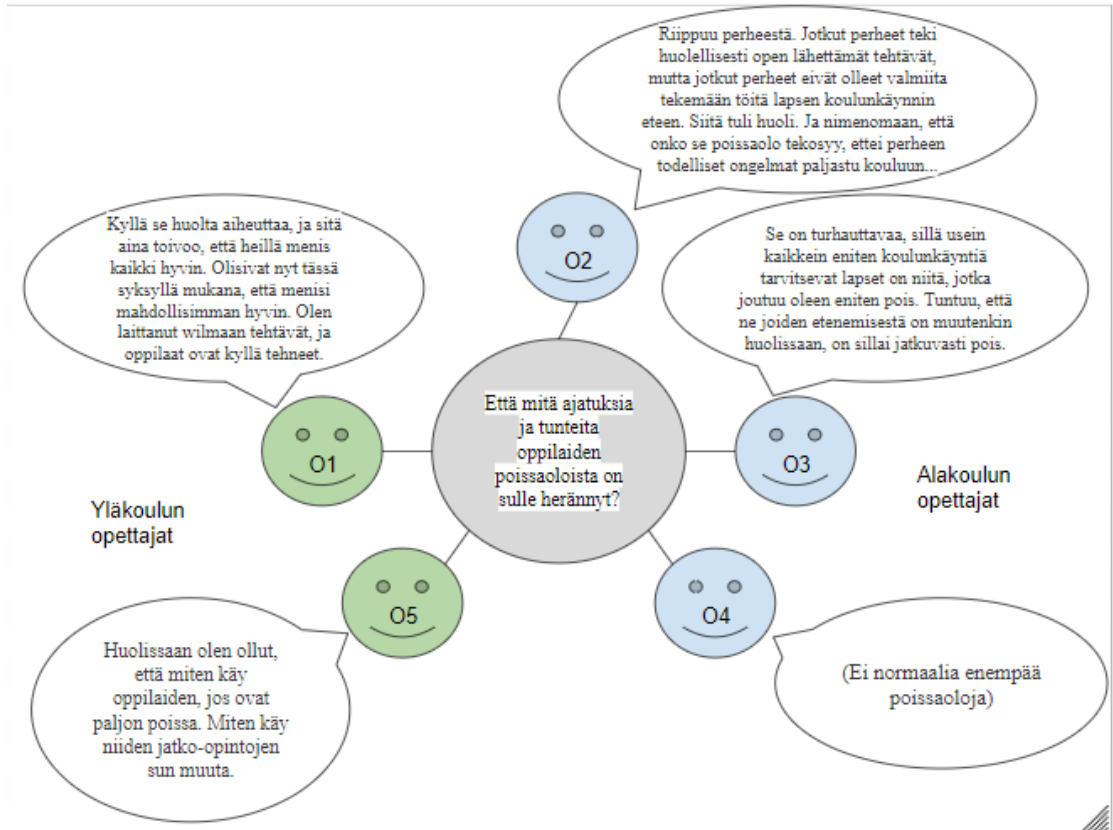
Oppimistaidot ja oppimisvaikeudet – 2. kysymys

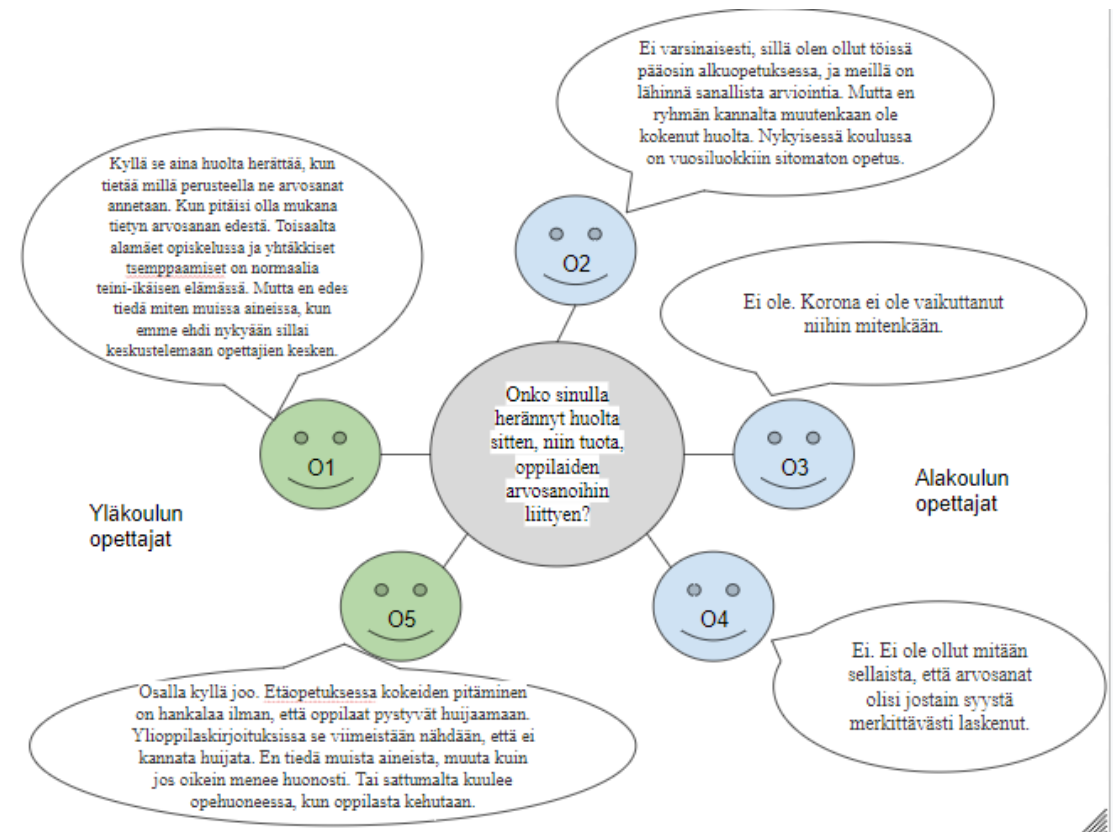
Oppimistaidot ja oppimisvaikeudet – 3. kysymys

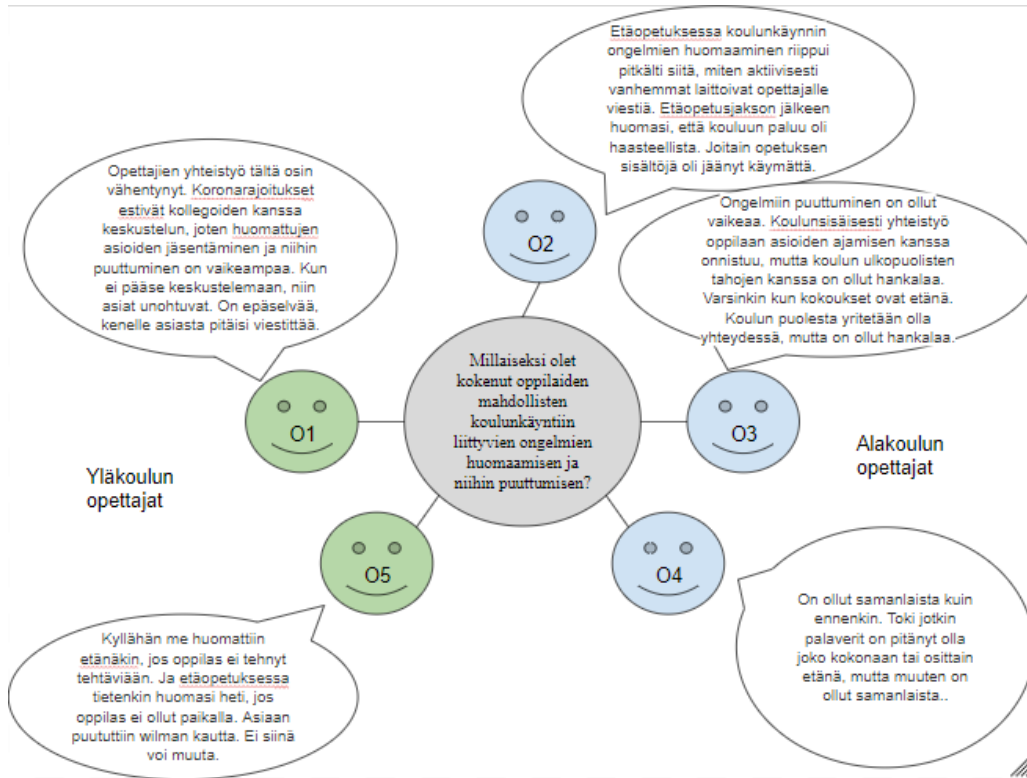
Arvosanat ja koulukäymättömyys – 1. kysymys

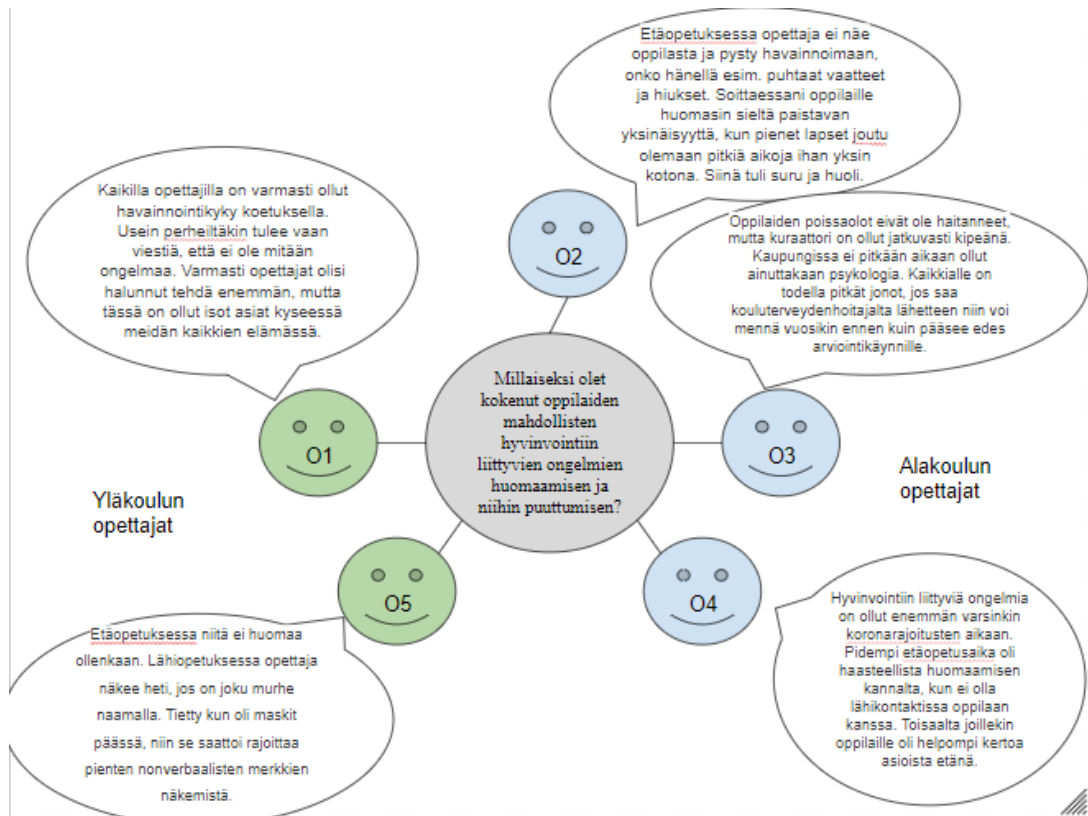
Arvosanat ja koulukäymättömyys – 2. kysymys

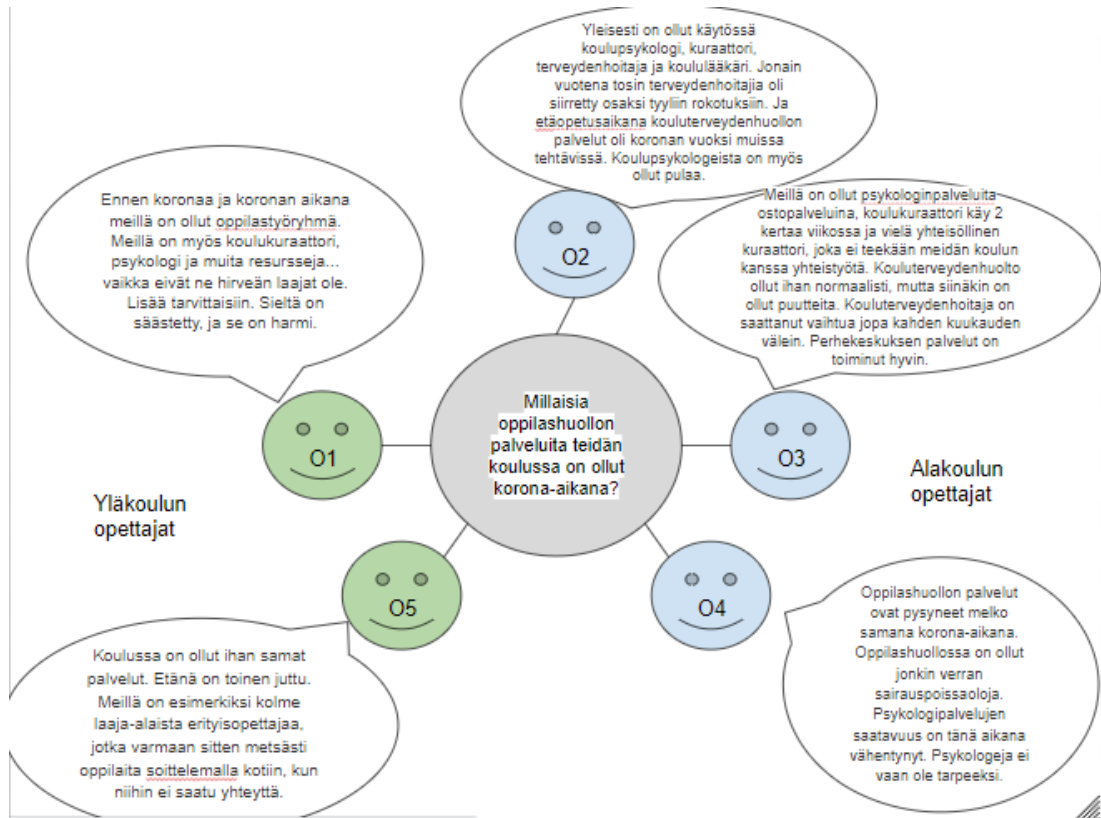
Arvosanat ja koulukäymättömyys – 3. kysymys

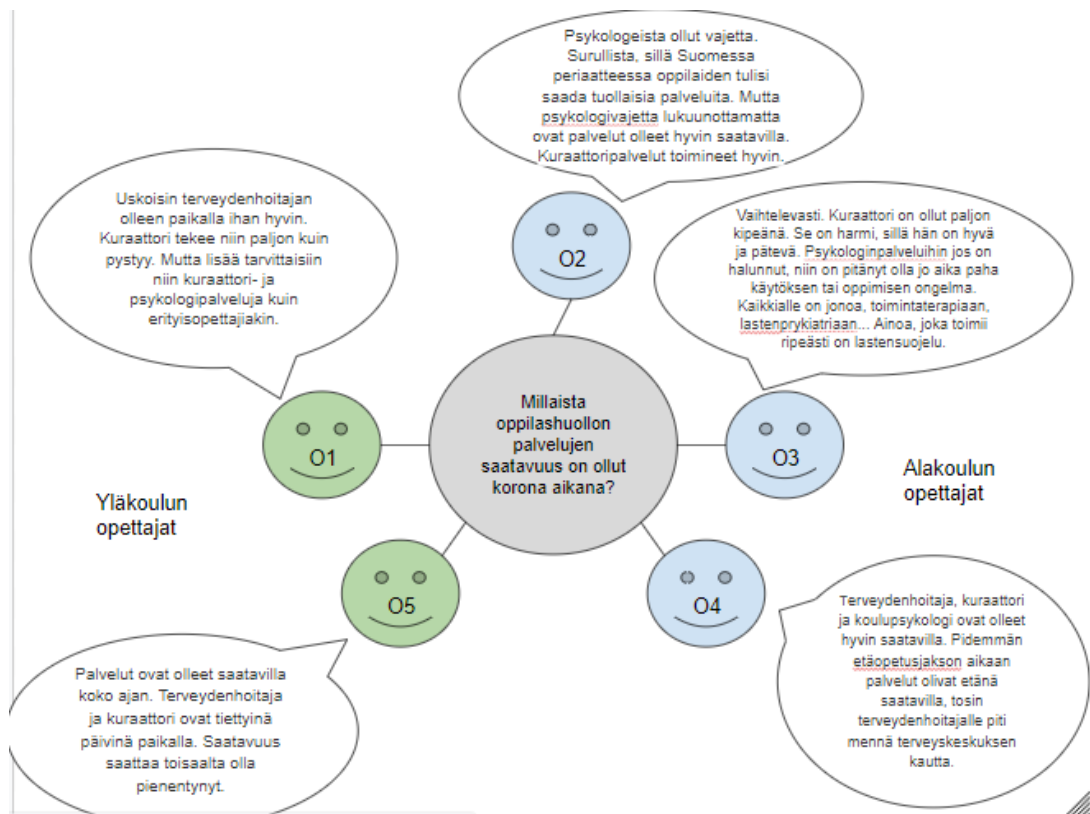
Huomaaminen ja puuttuminen – 1. kysymys

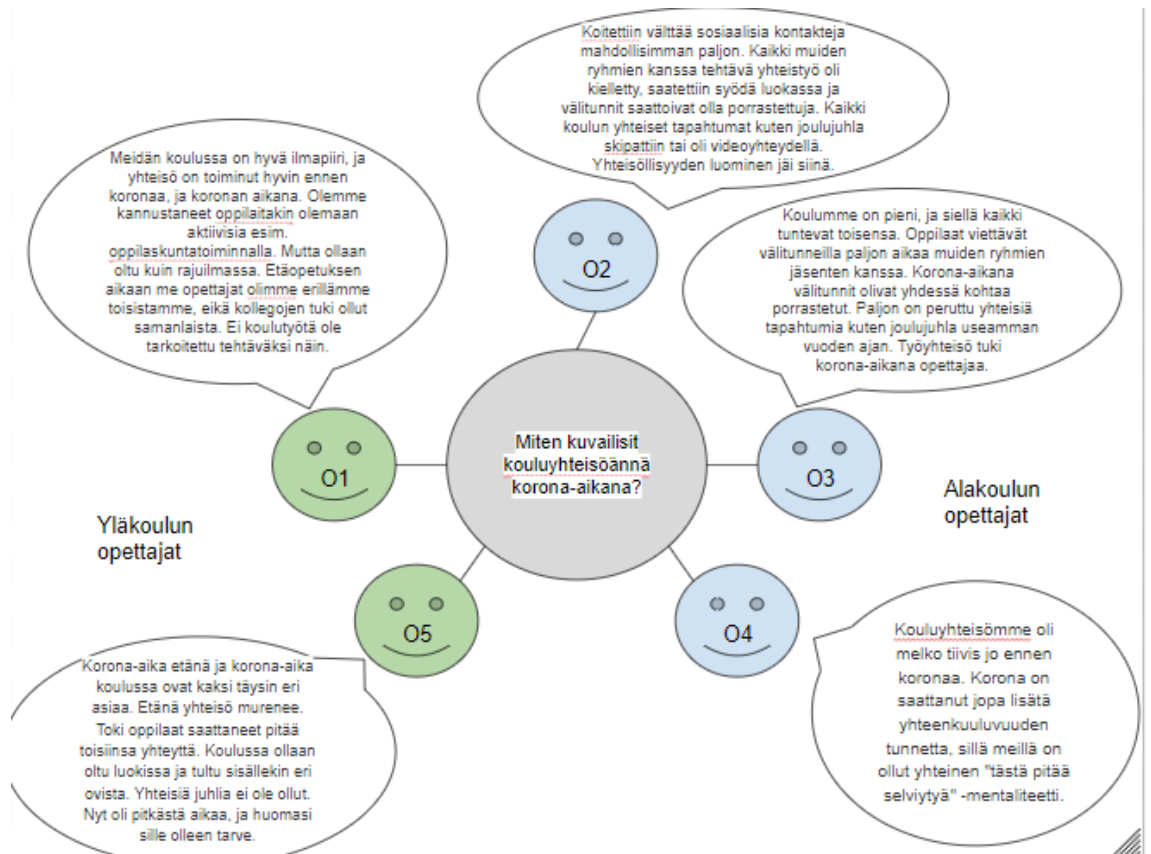
Huomaaminen ja puuttuminen – 2. kysymys

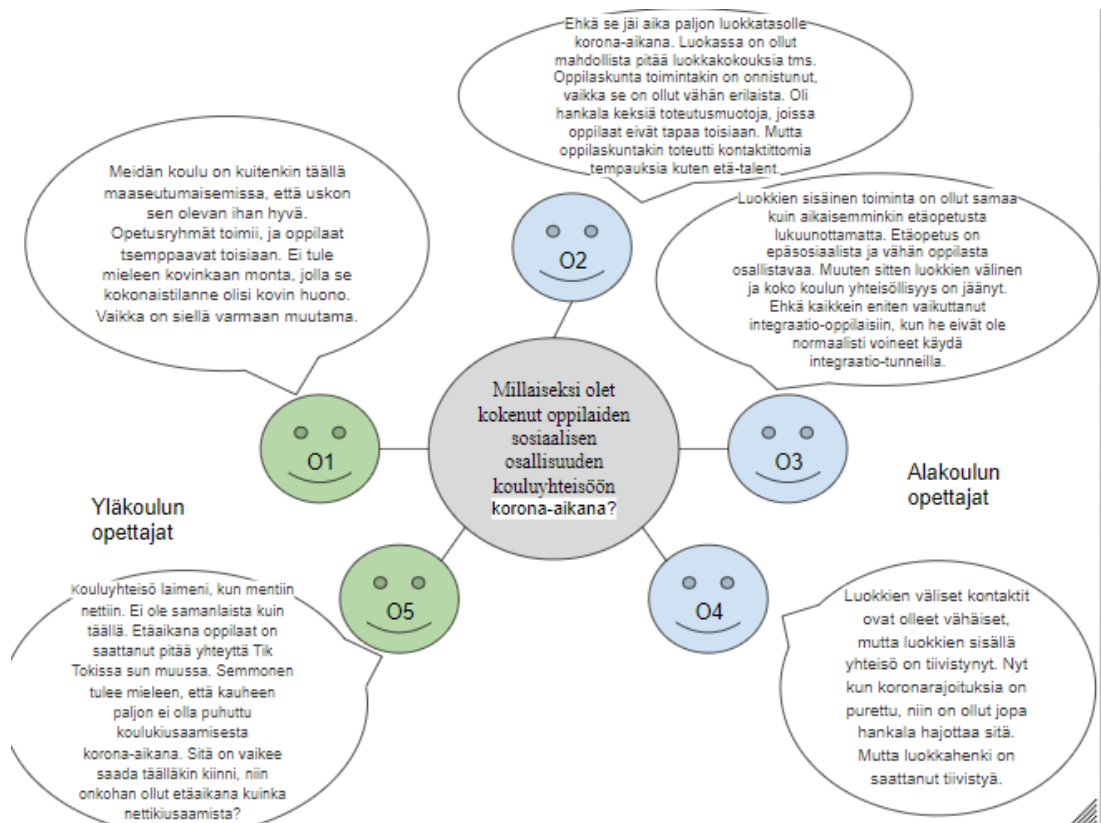
Palvelujen saatavuus – 1. kysymys

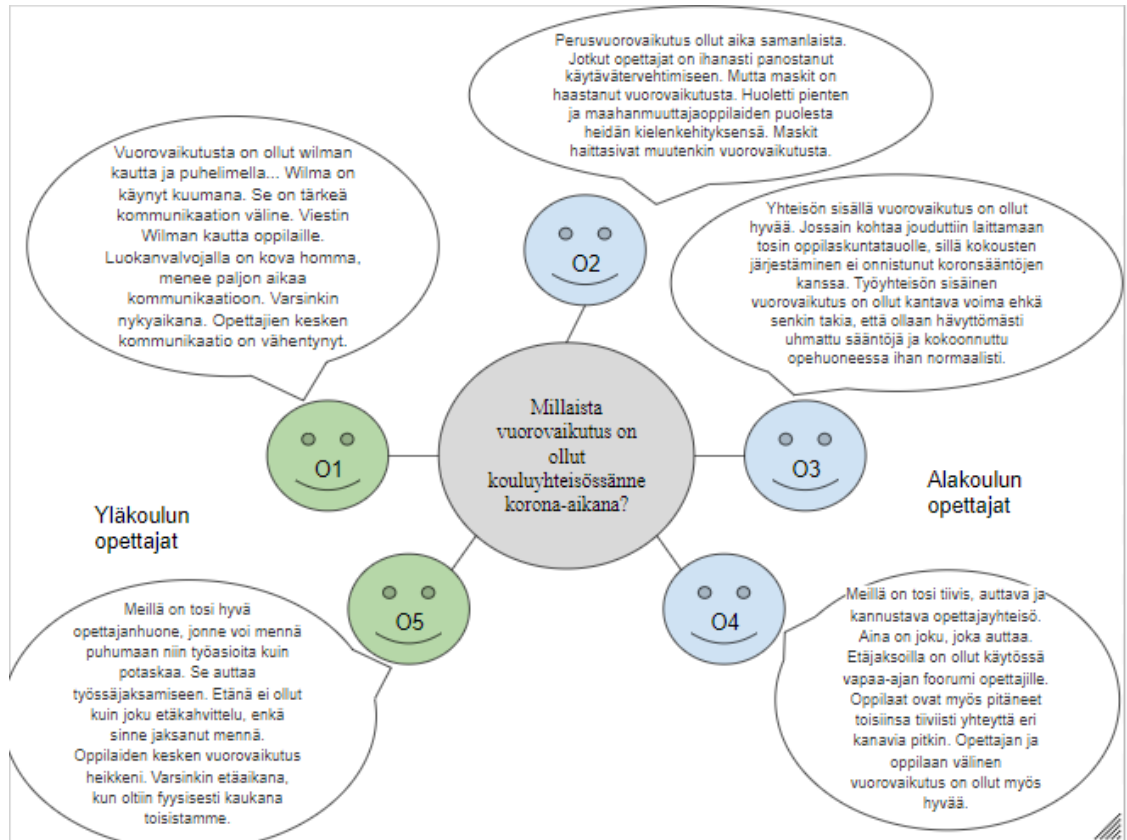
Palvelujen saatavuus – 2. kysymys

Sosiaalinen osallisuus – 1. kysymys

Sosiaalinen osallisuus – 2. kysymys

Sosiaalinen osallisuus – 3. kysymys

Liite 5 Klusterointitaulukot ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti

Luokkayksiköt

Vaikeudet kotona - Perhe

O1: Perheillä saattanut olla vaikeaa.	Perheen vaikeudet
O1: Yläkoulussa oppilaita paljon, yhteydenpito rajallista. Luokanvalvojalla parempi näkökulma perheisiin. Yläkoulussa paljon oppilaita, rajalliset mahdollisuudet pitää yhteyttä perheisiin. Luokanvalvojalla parempi näkökulma.	Aineenopettajien rajalliset yhteydenpito mahdollisuudet
O1: Perheet ovat erilaisia. Jotkut eivät välttämättä kommunikoi ihan hirveästi kouluun. Paljon on oppilaita, joista tulee vain viestiä, että ei ole ongelmaa.	Kommunikoimattomat perheet
O5: Kodin ja koulun yhteistyössä ei suurta eroa tavalliseen.	Yhteistyössä ei muutosta
O5: Riippuen luokasta, niin normaalistikin näemme harvoin vanhempia, ja yhteydenottoja tulee harvoin.	Kommunikoimattomat perheet
O5: Etäarjen jäsentäminen. Missä kukakin työskentelee?	Etäarjen haasteet perheessä
O5: Perheet ovat olleet paljon vain keskenään, joten he ovat saattaneet joko hitsautua yhteen tai sitten on voinut olla paljon ristiriitoja.	Lisääntynyt perheaika
O5: Vanhemmat ovat kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä, joten oppilaatkin ovat kiinnostuneita koulunkäynnistä.	Vanhempien koulumyönteisyys
O5: Etäopetus aikana ei välttämättä tavoitettu oppilasta eikä vanhempia ollenkaan.	Tavoittamattomat perheet
O2: Etäopetus vaiheissa yhteistyö opettajan ja perheiden välillä jopa lisääntyi.	Etätyön lisääntynyt yhteistyö
O2: Perheissä eroja. Jotkut pitivät tiiviimmin yhteyttä kuin toiset, ja jotkut yhteistyö halukkaampia kuin toiset.	Eriarvoisuus perheiden tuessa
O2: Lapsen koulusuoriutuminen etäaikana pitkälti riippuvaista vanhempien halusta tukea lastaan koulunkäynnissä. Vanhempien tuen puute etäopetuksessa aiheutti oppilaille eriarvoisuutta. Pienten lasten kanssa oli etäaikana edellytyksenä, että vanhemmat ovat koulutehtävissä apuna.	Eriarvoisuus perheiden tuessa
O2: Lähiopetuksessa yhteydenpito perheiden kanssa on ollut samanlaista.	Lähiopetuksessa yhteistyö samanlaista
O2: Ei varsinaisesti ongelmatilanteita perheiden kanssa.	
O2: Perheillä ongelmia järjestää arkea etäaikana. Lapsi saattoi joutua olemaan osan ajasta yksin kotona, ja joissain tapauksissa koulua käytiin illalla vanhemman ollessa kotona. Jotkut vanhemmat joutuivat varmasti jäämään töistä pois ollakseen lapsen kanssa kotona.	Etäarjen haasteet perheessä
O2: Etäaikana uusien asioiden ja oppimisstrategioiden opettaminen jäi osin vanhempien kontolle.	Perheiden lisääntynyt vastuu koulunkäynnissä
O2: Jotkut perheet ottivat lapsen pois koulusta herkemmin kuin toiset.	Perheiden koulukäymättömyys

O2: Perheillä hankalaa soutaa koronaohjeistusten kanssa. Oppilas ei saisi olla liikaa koulusta poissa, mutta ohjeistus on, että herkästi pitää olla poissa.	Koronaohjeistusten hämmennys
O2: Opettajalla herännyt huoli, että korona-ajan poissaoloilla perheet ovat pyrkineet peittämään koululta muita ongelmiaan. Opettaja saanut olla korvatarkkana, että mikä on poissaolon todellinen syy. Joistain perheistä opettaja on joutunut tekemään ihan lastensuojeluilmoituksia.	Perheiden koulukäymättömyys
O2: Vanhemmat ovat kenties korona-aikana oppineet siihen, että koulusta voi olla helposti nykyaikana pois. Poissaololle on helppo tekaista vain jokin syy.	Perheiden koulukäymättömyys
O2: Jotkut vanhemmat ilmoittivat etäaikana aktiivisesti opettajalle, mikäli opeteltava asia tuotti vaikeuksia. Mutta jotkut eivät juuri harastaneet yhteydenpitoa oppilaan oppimiseen liittyen.	Eriarvoisuus perheiden tuessa
O3: Meidän koulussa vanhemmat ovat aktiivisia ja kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä.	Vanhempien koulumyönteisyys
O3: Vanhemmat laittavat aktiivisesti viestiä, ja kommunikointi toimii.	Kommunikoiivat perheet
O3: Opettaja ei ole hirveästi pystynyt tapaamaan vanhempia kasvotusten.	
O3: Perheillä ollut vaikeaa. Ovat olleet paljon neljän seinän sisällä, ulkopuoliset kontaktit vähentyneet. Joillain voinut olla lomautuksia tai etätyöjaksoja.	Perheen vaikeudet
O3: Arjen järjestäminen haastavaa, kun etäaikana vanhempien piti olla töissä ja oppilaiden kotona opiskelemaan. Kuka on lapsen kanssa kotona?	Etäarjen haasteet perheessä
O3: Vanhemmat olivat tukemassa ja kannustamassa niitä oppilaita, joilla oli vaikeampaa.	Perheiden tuki
O3: Koronan iskiessä perheeseen perheet jättivät mieluiten koko perheen kotiin, vaikka ohjeistuksen mukaan kouluun olisi saanut tulla.	Perheiden koulukäymättömyys
O3: Joidenkin oppilaiden vanhemmat ovat vaatineet, että koulua striimataan kotiin koronapelon vuoksi.	Perheiden koulukäymättömyys
O4: Korona-aika lisännyt kodin ja koulun yhteistyötä.	Korona-ajan lisääntynyt yhteistyö
O4: Etäopetuksessa vanhemmilla on ollut enemmän kysymyksiä lastensa koulunkäynnistä.	Perheiden lisääntynyt vastuu koulunkäynnissä
O4: Korona-aikana aikuisten läsnäolo lasten arjessa on lisääntynyt.	Lisääntynyt perheaika
O4: Aikuisilla on saattanut olla enemmän stressiä, ja ovat saattaneet olla vaikka lomautettuina.	Perheen vaikeudet
O4: Arjen järjestämisen ongelmat. Etäaikana vaikka aikuiset ovat olleet kotona, niin ovat silti saattaneet tehdä töitä. Lasten vaikea tajuta tätä ja antaa tilaa.	Etäarjen haasteet perheessä
O4: Joillakin oppilailla on hyvä kodin tuki koulunkäyntiin, ja joiltakin se taas puuttuu.	Eriarvoisuus perheiden tuessa

Vaikeudet koulussa

O1: Etäopiskelu osalle takkuavaa. Minä en jaksaks yksinani.	Itseohjautuvuuden haasteet
O1: Yläkoululaiset vielä pieniä, ei samanlaisia opiskelutaitoja kuin lukiolaisella.	Oppimistaitojen riittämättömyys etäopetukseen

O1 Koulupolku jatkunut normaalisti. Ei pysyvää vahinkoa. Oppilaat siirtyneet lukioon.	Koulupolku jatkunut
O1: Joillain oppilailla hyvät tietotekniikkataidot ja jaksavat lukea. Ei ongelmia oppimistaidoissa. Joillekin oppilaille lukeminen on hankalaa. Ei jakseta lukea. Nykypäivän ilmiö. Joillekin oppilaille on hankalaa lukea pitkää tekstiä. Etäopetuksessa opiskelun pitkäjänteisyyden ongelmat korostuivat.	Oppilaat eivät jaksaa lukea pitkää tekstiä
O1: Etäopetuksessa oli hankalaa niillä, joilla oli ennestään hankalaa. Niillä oli sitten sitäkin hankalampaa.	Eriarvoisuus etäopetuksen oppimistaidoissa
O1: Ensimmäisen etäjakson jälkeinen opiskelu pätkä keväällä oli aika tervanjuontia.	Kouluun paluun haasteet
O5: Oppilaat ovat oppimistaidoiltaan erilaisia.	Oppilaiden erot oppimistaidoissa
O5: Oppilailla on ihan hyvät oppimistaidot.	Hyvät oppimistaidot
O5: Oppilaat ovat oppineet korona-aikana huikean määrän digitaatioita.	Digitaitojen kehittyminen
O5: Etäopetuksessa ollut paljon itsenäistä hommaa, mikä ei osalle sopinut.	Itseohjautuvuuden haasteet
O5: Oppilaat ovat oppineet tiedonhakua enemmän.	Tiedonhaun kehittyminen
O5: Alakoulusta seiskalle tulleilla oppimistaitojen taso on pudonnut.	Oppimistaitojen taso pudonnut
O5: Oppilaat eivät saa opiskeltua sanoja.	Koulutyön vältteleminen
O5: Lähiopetuksessa opettaja näkee, jos oppilailla on hankalaa ymmärtää opeteltava asia. Etäopetuksessa opettaja ei näe oppilaita, eivätkä oppilaat välttämättä kerro tarvitsevänsä apua.	Etäopetuksen etäisyys
O2: Etäaika haastava, sillä ykkösluokkalaisilla ei vielä opiskelutaitoja.	Etäopetuksen haasteet oppimistaidoille
O2: Jokainen oppilas on erilainen ja jokaisella oppilaalla on erilaiset oppimistaidot.	Oppilaiden erot oppimistaidoissa
O2: Oppilaat oppivat korona-ajan myötä digitaatioita.	Digitaitojen kehittyminen
O2: Voi olla, että kun opiskelu oli vain sitä kotona tekemistä etäaikana, niin luku- ja kirjoitustaito otti osunsa siitä.	Huoli luku- ja kirjoitustaidoista
O2: Oppimisstrategioiden välittäminen oppilaille on hankalampaa etänä.	Oppimaan oppimisen haasteet etäopetuksessa
O2: Etänä opettaja ei näe, tarvitseeko oppilas apua.	Etäopetuksen etäisyys
O2: Oppimaan oppiminen oli haastavampaa etäaikana.	Oppimaan oppimisen haasteet etäopetuksessa
O2: Lähiopetuksessa opettaja pystyy reagoimaan oppilaiden suoriutumiseen paremmin.	Lähiopetuksen vuorovaikutus
O2: Ykkösluokasta yksi ei saavuttanut koronakeväänä lukutaitoa.	Oppimistaitojen riittämättömyys etäopetukseen
O2: Etäopetuksessa tuli helpommin tarjottua visuaalista oppimisen tukea.	Etäopetuksen visuaalisen tuen mahdollisuudet
O2: Erityisjärjestelyjä erityisen tuen piirissä oleville oppilaille. Ensimmäisenä korona vuonna joko kokonaan tai osittain lähiopetuksessa. Viime vuosina lähtökohtaisesti erityisoppilaat lähiopetuksessa.	Erityisentuen erityisjärjestelyt
O2: Pitkän etäajan jälkeen koulun aloittaminen oli oppilaille haastavaa.	Kouluun paluun haasteet

O3: Syvälliset oppimisstrategiat ovat oppilaille vielä hankalat. Opettelevat mieluummin ulkoa. Oppilaat opettelevat mieluummin tekstin ulkoa ja etsivät sieltä koetta varten nippelitietoa. Ulkoa opettelu vs. syvällisten kokonaisuuksien ymmärtäminen	Syvällisen oppimisen haasteet
O3: Oppilaat pärjäävät ikätasoisesti ihan hyvin oppimistaidoiltaan.	Oppimistaidot ovat hyvät
O3: Oppilaiden mekaaninen lukutaito on lähtökohtaisesti kaikilla tosi hyvä. Oppilailla on kuitenkin hankalaa luetun ymmärtämisen ja pitkien tekstien jäsentämisen kanssa.	Lukemisen haasteet
O3: Mekaaniset laskutehtävät sujuvat hyvin, mutta matematiikan sanalliset tehtävät tuottavat oppilaille vaikeuksia.	Sanallisten tehtävien haasteet
O3: Etäopetus on tietyllä tavalla yksilöllisempää, joten siltä kannalta on helpompi kiinnittää huomiota oppilaiden oppimiseen.	Etäopetuksen kohdennetun opetuksen mahdollisuudet
O3: Koulullamme on paljon resursseja tukea oppilaiden oppimista.	Koululla resursseja tukea oppilaiden oppimista
O4: Oppimistaitoihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sillä ne ovat jääneet osalla oppilaista aika heikoiksi. Niihin ei välttämättä ole aikaisemmin niin panostettu.	Puutteita oppimistaidoissa
O4: Oppilaille on aikaisemmin sanottu vain, että kokeisiin pitää lukea. Ei sitä, miten niihin tulisi lukea. Syvälliset lukutaidot.	Syvällisen oppimisen haasteet
O4: Opettajallakin saattaa oppimaan oppimisen opetus unohtua, ja opetuksessa keskitytään vain sisältöön.	Sisältöä oppimistaitojen kustannuksella
O4: Etäopetuksessa oppimistaitoja on vaikeampi välittää. Oppilaita on myös vaikeampi havainnoida etäisyyden vuoksi ja koska oppilaita ei näe.	Etäopetuksen etäisyyden haasteet
O4: Oppilaat ovat oppimistaidoiltaan erilaisia. Joillakin ne ovat hyvät, joillakin vielä uupuvat.	Oppilaat erilaisia

Alisuoriutuminen ja kouluallergia

O1: Oppilaat eivät tehneet loppujen lopuksi hirveästi töitä koulun eteen etäaikana. Ennen etäaikaa tapahtunut opiskelu kannatteli koulusuoriutumista. Vanha kielitaito kannatteli oppilaita etäaikana.	Koulutyön vältteleminen etäaikana
O1: Etäajan opetusta ei jaksettu seurata. Ei jaksettu opiskella. Oppilaat vain odottivat etäaikana, että koulu loppuisi.	Koulutyön vältteleminen etäaikana
O1: Opettajat pyrkivät optimaalistamaan etäopetuksen, että oppilaat eivät pääse liian alta riman.	Koulutyön vältteleminen etäaikana
O1: Opettajat eivät aina tiedä, miksi oppilas on poissa. Kaikki eivät kirjoita viestiä opettajalle. Huoltajan kuuluu ilmoittaa wilmassa poissaolosta, mutta usein ei kirjoiteta poissaolon syytä. Varsinkin jos on joku muu syy kuin sairaus, niin sitä ei kirjoiteta. Jos opettaja ei ole luokanvalvoja, niin periaatteessa syy ei hänelle kuulukaan.	Syyttömät poissaolot
O1: Keskimääräistä enemmän poissaoloja verrattuna normaaliaikaan. Tosin ei pitkäaikaisia. Omaehtoisia karanteeneja.	Lyhytaikaiset poissaolot lisääntyneet
O1: Opettajalla huoli siitä, pysyvätkö paljon poissaolevat oppilaat opetuksessa mukana jatko-opintoja ajatellen. Olisivat edes syksyn mukana, niin menisi hyvin.	Huoli koulupolusta
O1: Oppilaat ovat kuitenkin tehneet poissaollessaan wilmaan laitetut tehtävät.	

O1: Huoli herännyt arvosanoista, sillä tietyn arvosanan edestä pitäisi olla tietyn verran mukana. Opiskelussa ylä ja alamäkiä, toisaalta on normaalia teinin elämässä. Suurin osa tekee kuitenkin hyvin.	Huoli arvosanoista
O1: Aina on joku, joka aiheuttaa enemmän murhetta koulusuoritusensa vuoksi.	Huoli koulupolusta
O1: Luultavasti äidinkielellä ollut hankalaa, sillä opiskelussa tulee olla sinnikäs.	Koulutyön vältteleminen
O1: Aika ei yksinkertaisesti riitä yhteistyöhön oman opetusaineen ulkopuolella. Aineopettajat eivät ehdi kovinkaan paljon jutella keskenään oppilaiden suoriutumisesta muissa aineissa.	Aineenopettajat
O5: Etäopetuksen aikana vanhemmat eivät enää varmaksi tiedä, mitä heidän lapsensa tekee päivällä elleivät ole itse myös kotona.	Aineenopettajat ja koulumenestyksen kokonaisuus
O5: Etäopetuksessa oppilas ei välttämättä ole oikeasti opetuksessa mukana, vaan tekee jotain muuta.	Koulutyön vältteleminen etäopetuksessa
O5: Osa oppilasta putosi ihan täysin pois.	Koulupudokkaat
O5: Oppilailla ollut varsinkin etäopetusjaksoissa paljon itsenäistä hommaa. Joillekin se sopi, ja joillekin ei.	Oppilaiden itseohjautuvuuden vaikeudet etäopetuksessa
O5: Etäopetuksessa nousi esiin salattuja kykyjä, kun luokassa hiljaiset olivatkin sitten etäopetuksessa äänessä ja mukana.	Salatut kyvyt etäopetuksessa
O5: Ne joille se liikaa itsenäisyys ei sopinut, putosivat kelkasta.	Koulupudokkaat
O5: Oppilaat eivät jaksa opiskella tai lukea sanoja.	Koulutyön vältteleminen
O5: Etäopetuksen aikaan oli oppilaita, jotka eivät tehneet yhtään mitään eikä heihin saatu yhteyttä. Etäopetuksessa oli oppilaita, keihin ei saatu yhteyttä.	Koulupudokkaat
O5: Oppilailla on ollut paljon poissaoloja.	Koulukäymättömyys
O5: Nykyään on enemmän oppilaita, jotka eivät ahdistuksensa vuoksi pysty tulemaan kouluun.	Koulukäymättömyys
O5: Opettaja on ollut huolissaan oppilaiden jatko-opintojen suhteen, että miten heillä käy jos ovat paljon poissa.	Huoli koulupolusta
O5: Osan oppilaan kohdalla on herännyt huolta arvosanoista.	Huoli arvosanoista
O5: Etäopetuksessa oppilaat yrittivät päästä alta riman esimerkiksi plagioimalla aineita.	Koulutyön vältteleminen
O5: Aineenopettajat eivät tiedä, miten oppilaat pärjäävät muissa aineissa. Luokanvalvojat tietävät vain, jos jossain aineessa menee oikein huonosti.	Aineenopettajat ja koulumenestyksen kokonaisuus
O2: Opettaja sai kuitenkin aina kaikki perheet ja oppilaat tavoitettua.	Perheet tavoitettavissa
O2: Erityisjärjestelyjä erityisen tuen piirissä oleville oppilaille. Ensimmäisenä korona vuonna joko kokonaan tai osittain lähiopetuksessa. Viime vuosina lähtökohtaisesti erityisoppilaat lähiopetuksessa.	Erityisen tuen erityisjärjestelyt korona-aikana
O2: Perheet saattoivat jättää oppilaan paljon helpommin pikkuflunssan takia kotiin.	Perheiden koulukäymättömyys
O2: Poissaolot kasaantuivat yksittäisille oppilaille joissain tapauksissa jopa siihen malliin, että piti olla niiden vuoksi kotiin yhteydessä.	Poissaolojen eriarvoisuus
O2: Huoli oppilaiden koulumenestyksestä, sillä vaikka jotkut perheet huolehtivat tehtävien tekemisestä poissaolojen aikana, niin jotkut perheet eivät huolehtineet lapsensa koulunkäynnistä. Tehtävät saattoivat olla tekemättä.	Perheiden koulukäymättömyys

O2: Ei huolta oppilaiden arvosanoihin liittyen, sillä alkuopetuksessa käytössä sanallinen arviointi.	Ei huolta arvosanoista
O3: Oppilaat ovat ahkeria ja reippaita, ja tekevät mielellään töitä.	Myönteisyys koulutyötä kohtaan
O3: Koulussamme ei ole ollut hirveästi etäopetusjaksoja. Oppilailla ollut yksittäisiä poissaoloja.	Yksittäiset poissaolot
O3: Poissaolot lisääntyneet korona-aikana.	Yksittäiset poissaolot
O3: Poissaoloissa eriarvoisuutta, sillä osalle oppilaista kasaantui jopa useiden viikkojen poissaoloja, kun taas toisilla ei ollut yhtään.	Poissaolojen eriarvoisuus
O3: Koronarajoitusten purkamisen jälkeen oppilaille anottiin paljon poissaololupia pitämättä jääneiden lomamatkojen vuoksi.	Loma poissaolot
O3: Poissaolot ovat kasaantuneet sellaisille oppilaille, joiden etenemisestä on muutenkin saanut olla huolissaan.	Poissaolojen eriarvoisuus
O3: Oppilaiden arvosanat eivät ole aiheuttaneet huolta korona-aikana.	Ei huolta arvosanoista
O4: Poissaolojen määrä ei ole korona-aikana lisääntynyt. Poissaolot eivät ole aiheuttaneet toimenpiteitä.	Ei ylimääräisiä poissaoloja
O4: Oppilailla ollut enemmän lyhytaikaisia poissaoloja viikkojen mittaisten sairauspoissaolojen sijaan.	Lyhytaikaiset poissaolot
O4: Arjen normalisoituessa myös pöpöt ovat lähteneet liikkeelle, ja niitä saattaa liikkua yhdessä perheessä samanaikaisesti useampia.	Sairauspoissaolot (muu kuin korona)
O4: Oppilaiden arvosanat eivät ole aiheuttaneet huolta.	Ei huolta arvosanoista

Alaluokat

Koulutyön vältteleminen etäaikana Itseohjautuvuuden haasteet Koulukäymättömyys Koulupudokkaat	Kouluallergia
Poissaolojen eriarvoisuus Eriarvoisuus perheiden tuessa Eriarvoisuus etäopetuksen oppimistaidoissa	Oppilaiden eriarvoisuus
Perheiden koulukäymättömyys Syyttömät poissaolot Kommunikoimattomat perheet Tavoittamattomat perheet	Perheiden kouluallergia
Perheen vaikeudet Etäarjen haasteet perheessä Perheiden lisääntynyt vastuu koulunkäynnissä Koronaohjeistusten hämmennys	Perheiden uudet haasteet
Kodin ja koulun sujuva yhteistyö Oppilaan valmiudet Etäopetuksen opetusmahdollisuudet	Koulunkäyntiä tukevat tekijät
Digitaitojen kehittyminen	Uudet taidot
Oppilaiden itseohjautuvuuden vaikeudet etäopetuksessa Oppimistaitojen riittämättömyys etäopetukseen Etäopetuksen etäisyys Kouluun paluun haasteet Etäopetuksen haasteet oppimistaidoille Oppimaan oppimisen haasteet etäopetuksessa	Koulunkäynnin uudet vaatimukset
Oppilaat eivät jaksa lukea pitkää tekstiä	Oppimisen haasteet

Huoli luku- ja kirjoitustaidoista Puutteita oppimistaidoissa Oppimistaitojen taso pudonnut Syvällisen oppimisen haasteet	
---	--

Yläluokat

Kouluallergia Oppimisen haasteet Koulunkäynnin uudet vaatimukset Oppilaiden eriarvoisuus	Riskit oppilaan tasolla
Perheiden uudet haasteet Perheiden kouluallergia	Riskit perheen tasolla
Koulunkäyntiä tukevat tekijät Uudet taidot	Kantavat tekijät

Liite 6 Klusterointitaulukot toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti

Luokkayksiköt

Opettajan rooli – Huomaaminen ja puuttuminen

O1: Laitan Wilmassa viestiä infoasioista. Huolehdin, että kaikki oppilaat ja kotiväki tietävät kokeista yms. Tarjoan myös tukiopetusta.	Wilma tiedonvälittäjänä
O1: Etäopetuksen aikaan olin vielä luokanvalvoja. Silloin oli käytäntö, että me luokanvalvojat soittelimme oppilaille ja kysytään, miten menee ja miten jakselevat.	Puhelinsoitot oppilaille
O1: Soittelin oppilaille eri asioista etäopetuksen aikana. Se oli todella vaativaa meille opettajille, mutta siitä tuli hyvä mieli itsellenkin.	Opettajien lisätyöt
O1: Seurasin etäaikaanakin oppilaiden oppimista kokeilla. Pidimme välillä Forms-kokeita, mutta ne eivät olleet kauhean hyviä.	Etäkokeet
O1: Jos huoltajat eivät kirjoita Wilmaan poissaolon syytä, en opettajana tiedä miksi oppilas on poissa. Poissaolojen selvittäminen kuuluu luokanvalvojalle.	Luokanvalvojan tehtävät
O1: Korona-aika vähensi opettajien keskinäistä yhteistyötä. Ei voinut jäsentää ja vaihtaa ajatuksia kollegan kanssa, niin huomattavat oppilaan ongelmat saattoivat yksinkertaisesti unohtua.	Opettajien eristäytyminen
O1: Kun on paljon kaikkea, niin voi olla, että kaiken keskellä opettaja ei hoksaa oppilaalla olevan joku ongelma.	Korona-arjen hektisyys
O1: Nykyään oppilaan asioita pohditaan ja viedään eteenpäin viesteillä. Kun opettaja huomaa jotain, kaikki riippuu sitten siitä, muistaako ja jaksaako hän kirjoittaa.	Opettajien eristäytyminen
O1: On pääasiassa luokanvalvojan tehtävä ajatella ja hoitaa oppilaiden asioita.	Luokanvalvojan tehtävät
O1: Erityisopettajien resurssit ovat rajalliset, mikä hankaloittaa oppimiseen liittyviin ongelmiin puuttumista.	Erityisopettajien tarve
O1: Kaikilla opettajilla on varmasti ollut havainnointikyky koetuksella. Usein perheiltäkin tulee vaan viestiä, että ei ole mitään ongelmaa.	Huomaamisen haasteet
O1: Varmasti opettajat olisi halunnut tehdä enemmän, mutta tässä on ollut isot asiat kyseessä meidän kaikkien elämässä.	Korona-arjen hektisyys
O5: Etäopetuksessa vaikka opettaja saisi yhteyden oppilaaseen, niin ei opettaja näe mitä oppilas puuhaa vai tekeekö mitään, koska ei ole kamerayhteyttä sinne kotiin.	Etäopetuksen näkymättömyys
O5: Opettaja ei etäopetuksessa näe oppilaita, joten oppimisvaikeuksien huomioon ottaminen on hankalampaa.	Etäopetuksen näkymättömyys
O5: Etäopetuksessa oli paljon oppilaasta kiinni, uskalsiko hän kysyä opettajalta, jos ei ymmärtänyt. Jotkut oppilaat saattoivat laittaa opettajalle myös viestiä.	Oppilaan etäoppimisen vastuu
O5: Lähiopetuksessa opettaja tavallaan aistii tai huomaa ilmeistä, jos jotain asiaa ei ymmärretty.	Opettajan intuitio
O5: Oppilaan koulunkäyntiin liittyvät ongelmat huomasi etäopetuksessakin helposti siitä, kun oppilas ei ilmestynyt paikalle eikä häneen saatu yhteyttä.	Huomaamisen ongelmat etäopetuksessa
O5: Puuttuminen tapahtui Wilman kautta. Ei siinä voi muuta.	Puuttuminen Wilman kautta
O5: Etäopetuksessa hyvinvointiin liittyviä ongelmia ei huomaa olleenkaan, sillä oppilaita ei näe ja he ovat vain hiljaa.	Etäopetuksen näkymättömyys

O5: Lähiopetuksessa opettaja huomaa heti, jos on jokin murhe mielellä. Tai oppilaan kaveri tulee sanomaan, että toisella ei ole nyt kaikki hyvin. Tällöin opettaja voi mennä saman tien kysymään, onko kaikki hyvin.	Opettajan intuitio lähiopetuksessa
O5: Kun lähiopetuksessa käytettiin maskeja, niin ne saattoivat osaltaan hankaloittaa oppilaan hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaamista.	Maskit ja opettajan intuitio
O2: Minulla oli pieniä oppilaita, joten etäopetuksessa soitin päivittäin koteihin video- tai äänipuhelua, ja viestittelin tiiviimmin.	Puhelinsoitot oppilaille
O2: Etäopetuksessa opettaja ei näe, tarvitseeko oppilas opetuksen tueksi lisäapua. Lähiopetuksessa opettaja pystyy reagoimaan paremmin, miten oppilaat suoriutuvat koulutehtävistä.	Etäopetuksen näkymättömyys
O2: Perheet ehkä oppineet siihen korona-aikana, että koulusta voi olla matalalla kynnyksellä pois. Opettaja saanut olla poissaolojen todellisten syiden kanssa korva tarkkana.	Huomaamisen haasteet
O2: Varsinkin etäopetuksen aikana on ollut vaikeampi huomata mahdollisia koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Huomaaminen perheiden viestimisestä riippuvaista.	Huomaaminen etäopetuksessa
O2: Etäopetuksessa hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaaminen on haastavampaa, sillä oppilaan ollessa vain kotona opettaja ei näe, onko tällä esim. puhtaat vaatteet.	Etäopetuksen näkymättömyys
O2: Huomasin soitellessani välillä oppilaille puhelua ja kysellessäni, että miten menee, niin joillakin oppilaille paistoi siellä se yksinäisyys, kun joutui olemaan yksin kotona.	Puhelinsoitot oppilaille Etäily ja oppilaiden yksinäisyys
O3: Viestin vanhemmille Wilmassa pienellä kynnyksellä, jos jotain on tapahtunut tai tulee tapahtumaan.	Wilma-viestintä
O3: Minulla on tänä vuonna uusi luokka. Luokan edellinen opettaja ei tehnyt kenellekään tukipapereita, koska ei vaan tehnyt niitä vaan piti kaikki yleisessä tuessa. Haistelen vielä tilannetta.	Opettajan intuitio
O3: Oppilaiden koulunkäyntiin liittyvien ongelmien huomaaminen on kyllä onnistunut, mutta puuttuminen on tuntunut hankalalta.	Huomaaminen
O3: Koulun sisäisesti oppilaan ongelmiin puuttuminen sujuu kyllä, mutta homma hankaloituu heti, jos pitää olla yhteydessä koulun ulkopuolisen tahon kanssa.	Koulun ulkopuoliset tahot ja yhteistyön ongelmat
O3: Tuntuu, että asiaa on kauhean vaikea ajaa perille.	Koulun ulkopuoliset tahot ja yhteistyön ongelmat
O3: Tuntuu siltä, että vaikka palveluita kyllä saadaan ja pystytään puuttumaan, niin siinä kestää tosi kauan aikaa.	Koulun ulkopuoliset tahot ja yhteistyön ongelmat
O4: Lähiopetuksessa oppilaat ovat lähellä ja vieressä, joten huomaan jos jollain on ongelmia oppimistaidoissa. Etäopetuksessa tämä on hankalampaa.	Etäopetuksen näkymättömyys
O4: Oppimisen ongelmien huomaaminen on vaikeampaa etäopetuksessa kuin lähiopetuksessa, sillä oppilaiden kanssa on silloin vähemmän vuorovaikutusta.	Huomaaminen etäopetuksessa
O4: Huomaaminen ja puuttuminen oppilaiden koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin on ollut samanlaista korona-aikana kuin normaalisti-kin.	Puuttuminen samanlaista
O4: Korona-aikana jotkut oppilaiden asioihin liittyvät palaverit on pitänyt olla etänä tai hybridinä.	Palaverit etänä
O4: Oppilaiden hyvinvointiin liittyviin ongelmiin puuttuminen on ollut samanlaista kuin ennenkin.	Puuttuminen samanlaista
O4: Hyvinvoinnin haasteita on ollut oppilaille enemmän varsinkin silloin, kun oli rajoitettu sitä liikkumista ja sosiaalisia kontakteja.	Lisääntyneet hyvinvoinnin haasteet

O4: Oppilaiden hyvinvointiin liittyvien ongelmien huomaaminen oli haasteellisempaa pidemmän etäopetusjakson aikana, sillä oppilaisiin ei ollut samanlaista lähikontaktia kuin lähiopetuksessa.	Etäopetuksen näkymättömyys
O4: Lähiopetuksessa opettaja huomaa oppilaan hyvinvointiin liittyvät haasteet esimerkiksi pienistä käyttäytymisen tai ilmeiden muutoksista.	Opettajan intuitio
O4: Osa oppilaista taas pystyi helposti kertomaan etänä asioistaan opettajalle.	Etäisyyden positiivisuus

Oppilashuollon rooli – Palvelujen saatavuus

O1: Meidän koulussamme tukitoimet toimivat.	Toimivat tukitoimet
O1: Koulussamme on laaja-alaisia erityisopettajia, mutta koulu on suuri ja lisää resursseja tarvittaisiin.	Erytisopettajien tarve
O1: Meillä on oppilastyöryhmä, joka pohtii yksittäisen oppilaiden tilanteita ja mikä apu kenellekin sopii. Ettei ole yksi ihminen päättämässä.	Yhteistyö oppilaiden tuessa
O1: Meidän koulussamme on kyllä oppilashuollon resursseja, mutta ne eivät ole kovin laajat. Lisää tarvittaisiin. Minusta tuntuu, että sieltä on säästetty.	Resurssien tarve
O1: Erytisopettajia tarvitaan lisää.	Erytisopettajien tarve
O1: Kuraattoripalvelut ovat olleet hyvät. Mutta lisää tarvittaisiin.	Kuraattorien tarve
O1: Uskoisin, että terveydenhoitajaa on saatu hyvin kiinni.	Terveydenhoitajan tavoitettavuus
O1: On kuraattoripalveluita ja psykologinpalveluita. Luulisin, että niitä on korona-aikana lisätty.	Palveluita lisätty korona-aikana
O5: Lähiopetuksessa palvelut ovat olleet samat. Etäopetuksessa asia on hieman hankalampi.	Palvelut saatavilla
O5: Erytisopettajat ovat metsästäneet etäopetuksessa tavoittamattomia oppilaita. Palveluita on hankala tarjota, jos oppilasta ei edes tavoiteta mistään.	Oppilaat tuen tavoittamattomissa
O5: Palvelut ovat olleet saatavilla koko ajan.	Palvelut saatavilla
O5: Kuraattori ja terveydenhoitaja ovat aina tiettyinä päivinä paikalla. Päivien määrä on tosin saattanut pienentyä.	Palvelut vähentyneet
O2: Etäaikana erityisopettaja otti enemmän koppia niistä oppilaista, joilla oli oppimisvaikeuksia. Tämä oli hyvä, sillä omat voimavarat eivät välttämättä olisi riittäneet, kun tuli muutenkin kaikkea lisähommaa.	Erytisopettajan tuki
O2: Kouluterveydenhuollon palvelut eivät ole olleet koko ajan samalla tavalla saatavilla, sillä välillä kouluterveydenhuollon työntekijöitä on siirretty koronan vuoksi muihin tehtäviin. Kouluterveydenhoitajia oli jossain vaiheessa esimerkiksi siirretty osaksi rokotuksia.	Kouluterveydenhuolto muissa tehtävissä
O2: Yhtenä vuotena koko kaupungissa ei ollut koulupsykologeja tarpeeksi. Psykologeja ei riittänyt suorittamaan edes noita normaaleja tehtäviä, ja oppilaiden psyykinen kuormittuneisuus kasvoi koronan takia. Tähän tarpeeseen ei pystytty vastaamaan.	Psykologien tarve
O2: Kuraattoripalvelut on toiminut hyvin.	Toimivat kuraattoripalvelut
O2: Psykologivajetta lukuun ottamatta perusjutut ovat olleet ihan hyvin saatavilla.	Palvelut saatavilla
O3: Meidän koulullamme on paljon resursseja, sillä niitä ollaan lisätty koronan vuoksi.	Resursseja lisätty korona-aikana

O3: Kuraattori käy koulussamme kahtena päivänä viikossa, mutta hän on ollut puolet ajasta joko itse kipeä tai hänen lapsensa on ollut kipeä. Kun kuraattori on paljon poissa, oppilaat eivät pääse tutustumaan häneen.	Kuraattorin poissaolot
O3: Kaikki kokoukset on pidetty etänä, ja keskustelu oppilaan asioista on kärsinyt siitä. Se on epäluonnollinen tilanne.	Palaverit etänä
O3: Tuntuu, ettei koulun ulkopuolisella tasolla oikein ymmärretä sitä tilannetta. Kommunikaatio ei kulje kouluun päin, vaikka koulu yrittää kommunikoida parhaansa mukaan.	Koulun ulkopuoliset tahot ja yhteistyön ongelmat
O3: Kaupungissa oli pitkään sellainen tilanne, ettei ollut yhtään ainutta psykologia.	Psykologien tarve
O3: Psykologinpalvelut tulivat ostopalveluna, mikä on kaupungille kallista. Niinpä oli aika isot kynnykset lähteä ostamaan niitä palveluja.	Psykologien tarve
O3: Kaikkialle on järkyttävän pitkät jonot. Vaikka oppilas saisi lähetteen jonnekin, niin hän ei välttämättä pääse vielä vuoteen edes arviointikäynnille.	Pitkät jonot palveluihin
O3: Kouluterveydenhuolto on ollut ihan normaalisti, mutta asiaa on haitannut se, että terkkari on vaihtunut useampaan otteeseen jopa kahden kuukauden välein.	Terveydenhoitajien vaihtuvuus
O3: Lastensuojelun ja perhekeskuksen puolelta on aina saanut apua. Pyrimme olemaan matalalla kynnyksellä sinne yhteydessä konsultointi mielessä.	Lastensuojelun tuki koululle
O3: Ainoa palvelu, joka toimii nopeasti, on lastensuojelu. Kaikkialle muualle saa jonottaa kauan.	Lastensuojelun toimivuus
O3: Yhteistyötä perhekeskuksen kanssa on helpottanut se, että nykyään siellä on aina tietty numero ja tietty ihminen, johon ollaan koulun puolesta yhteydessä.	Perhekeskuksen yhteistyön sujuvuus
O4: Psykologien saatavuus on vähentynyt korona-aikana. Se on todella vaikea tällä hetkellä.	Psykologien tarve
O4: Oppilashuollon palvelut ovat pysyneet melko samana korona-aikana. Jonkin verran on ollut sairauspoissaoloja.	Palvelujen sairaspoissaolot
O4: Palvelut ovat olleet myös etäopetusjaksolla saatavilla, mutta etänä.	Palvelut saatavilla etänä
O4: Pitkän etäopetusjakson aikaan terveydenhoitaja oli tavoitettavissa terveyskeskuksen kautta.	Palvelut saatavilla eri kautta

Oppimisympäristön rooli – Koulu yhteisö, osallistuminen ja vuorovaikutus

O1: Jotkut oppilaat saivat olla etäopetuksessa kahdestaan luokkaverin kanssa opiskelemassa. Toiset taas olivat yksin. Luulen, että opiskelu kärsi tästä.	Etäkoulutyön epäsosiaalisuus
O1: Etäopetuksen aikana oli monia oppilaita, jotka selkeästi pitivät toisiinsa entistä enemmän yhteyttä. Heillä saattoi kaverisuhteet jopa parantua.	Oppilaiden yhteydenpito etänä
O1: Onneksi olemme saaneet olla näinkin paljon lähiopetuksessa. Se on ilman muuta se parempi.	Lähiopetuksen merkitys
O1: Kouluyhteisömme on hyvä, mutta korona-aikana olemme olleet kuin rajuilmassa ja jokainen on rämpinyt työnsä kanssa eteenpäin.	Korona-arjen hektisyys
O1: Opettajan työ lähiopetuksessa ja etäopetuksessa ovat kuin päivä ja yö. Eihän tätä koulutyötä ole tarkoitettu tehtäväksi näin... Etäopetuksessa ei ollut kollegojen tukea.	Opettajien eristäytyminen

O1: Koulussamme on hyvä kouluysteisö. Toki jokaisessa yläkou- lussa on omat haasteensa, mutta meillä on opettajilla ja oppilailla loppujen lopuksi hyvä ilmapiiri.	Hyvä kouluysteisö
O1: Pyrimme aktivoimaan oppilaitakin osallistumaan kouluysteis- söön. Meillä on muun muassa oppilaskunta ja tukioppilastoimintaa. Olemme järjestäneet erilaisia tempauksia siinä määrin, kuin olemme pystyneet.	Oppilaskunta ja tukioppi- lastoiminta
O1: Etäaika oli raskasta. Oppilaat niistä kuitenkin selvinneet, mutta opettajat ovat todella uupuneita.	Opettajien uupumus
O1: Koulumme on pieni ja maaseutumaisemissa. Oppilaiden sosiaa- linen osallisuus on aika hyvä.	Pieni koulu ja hyvä sosiaa- linen osallisuus
O1: Oppilaat tsemppaavat toisiaan, ja yleisesti ryhmistä löytyy ryh- män tuki.	Luokassa ryhmän tuki
O1: Jollekin oppilaalle saattaa tuottaa jotkin aineet hankaluuksia, mutta häntä tsemppataan siinä ja hän saattaa olla sitten hyvä jossain toisessa aineessa.	Luokassa ryhmän tuki
O1: Vuorovaikutus kouluysteisössä on tapahtunut pitkälti Wilman ja puhelimien välityksellä.	Wilma vuorovaikutuksen muotona
O1: Wilma on tärkeä kommunikaation väline. Sen kautta pystyy viestimään koko ryhmälle. Opettajat kommunikoivat oppilaiden kanssa wilman kautta tarjoamalla tukea ja rohkaisua opinnoissa mu- kana pysymiseen.	Wilma osana yhteisöä
O1: Opettajien kesken kommunikaatio on vähentynyt.	Opettajien eristäytyminen
O5: Etäopetus oli aluksi ihan jännää, mutta pikkuhiljaa oppilaatkin hiljenivät ja vajosivat korona-ajan koomaan. Huutelivat vain sän- gynpohjalta vastauksia. Se oli ihan niin kuin päiväni murmelina.	Etäopetus ja korona-ajan kooma
O5: Opetuksessa kaikkein tärkeintä on, että ollaan samassa hetkessä ja samassa tilassa.	Vuorovaikutuksen tärkeys oppimiselle
O5: Kouluysteisö etänä ja kouluysteisö lähiopetuksessa ovat kaksi täysin eri asiaa. Etäopetuksessa kouluysteisö murenee.	Yhteisöttömyys etäopetuk- sessa
O5: Toisaalta etäopetuksen aikaan oppilaat ovat saattaneet pitää toi- siinsa tiiviisti yhteyttä sosiaalisen median kautta. Siellä on voinut netissä olla vaikka minkälainen yhteisö.	Oppilaiden sosiaalisen me- dian yhteisö
O5: Korona-aikana ei ollut mitään yhteisiä tapahtumia kuten koko koulun yhteisiä juhlia.	Yhteisten tapahtumien pe- ruminen
O5: Olemme olleet vain luokissa, ja jopa menneet kouluun sisälle eri- ovista.	Kouluysteisön eristäyty- minen
O5: Meillä oli juuri ensimmäinen koko koulun yhteinen tapahtuma pitkään aikaan. Huomasin, että niille on ollut tarvetta.	Yhteisten tapahtumien tär- keys
O5: Oppilaat pitivät toisiinsa yhteyttä koronarajoitusten aikaan pal- jon sosiaalisessa mediassa. Minua pohdituttaa, onko nettikiusaami- nen lisääntynyt tätä myötä.	Sosiaalinen media ja kiu- saaminen
O5: Normaalisti pystymme opettajanhuoneessa keskustelemaan kol- legoiden kanssa esimerkiksi vaihtaen tietoa, mikä ei välttämättä Wil- man kautta tapahtuisi. Se on tärkeää, että jaksaa tehdä töitä.	Opettajanhuoneen tärkeys informaationkululle
O5: Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus on heikentynyt korona- aikana, kun ollaan oltu fyysisesti toisistamme etäällä varsinkin etäai- kana. Kun ollaan oltu luokissa vaan, ja juhlat ovat olleet etänä tai pe- ruttuna, niin se on vaikuttanut heikentävästi.	Oppilaiden eristäytymi- nen
O5: Etäopetuksessa oppilaat ovat itseksensä kotona ja vastuussa omasta opiskelustaan. Koulussa ollaan yhdessä oppimisen äärellä, ja tällä pakotetaan oppilaat keskittymään ja tekemään. Osa yläkoulu- laisistakin on vielä niin pieniä, etteivät he pysty opiskelemaan itse- näisesti.	Instituution tärkeys oppi- miselle

O5: Etäopetus on hyvin intensiivistä, sillä koko ajan pitää tapahtua jotain. Luokassa taas tahti on rauhallisempi, ja voi olla välillä ihan hiljaisia hetkiä.	Etäopetuksen intensiivisyys
O2: Etäopetuksessa oppilaat tarvitsivat vanhemman tukea, että saivat pitäytyttyä tehtävissä.	Instituution tärkeys oppimiselle
O2: Kollegojen tuki on ollut tärkeää. Yhtenä vuotena tein yhteisopettajuutta, jolloin pystyimme jakamaan oppilaita oppimistaitojen mukaan. Erityisopettaja tuki oppilaita myös.	Kollegojen tuki
O2: Mutta onneksi etäopetusajat eivät kestäneet kauhean kauaa. En usko, että mitään kauhean traumaattista ehti tapahtua minun tunteilleni oppilaille.	Lähiopetuksen merkitys
O2: Etäopetuksessa oppilaille ei ehkä ollut niin paljon sosiaalisia kontakteja kuin koulussa.	Oppilaiden eristäytyminen
O2: Korona vaikutti siihen, miten paljon yhteistyötä oli mahdollista tehdä opetusryhmien välillä.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O2: Kaikki koulun yhteiset tapahtumat joko peruttiin tai järjestettiin etänä.	Tapahtumien peruminen
O2: Juhlia katsottiin videona oman luokan kesken.	Etäjuhlat
O2: Rinnakkaisluokkien kanssa tehtävä yhteistyö oli kiellettyä.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O2: Sosiaalisia kontakteja pyrittiin välttämään kaikin keinoin. Yhteisöllisyyden luominen jäi, kun ei saanut tavata muiden luokkien tyyppisiä. Välitunnit olivat porrastetut ja kouluruoka syötiin luokissa.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O2: Yhteiset tilaisuudet ja juhlat ovat iso osa koulun me-henkeä. On surullista, että niitä ei osalle oppilaista ole pystytty tarjoamaan.	Yhteisten tapahtumien tärkeys
O2: Oppilaiden sosiaalinen osallisuus näkyi korona-aikana enemmän luokkatasolla. Luokassa oli mahdollista pitää esim. luokkakouksia.	Sosiaalinen osallisuus luokkatasolla
O2: Oppilaskuntatoiminta toteutui kyllä, mutta siinä oli haasteellista keksiä koronarajoituksia noudattavia toteutusmuotoja.	Oppilaskuntatoiminnan haasteet
O2: Perinteiset oppilaskunnan järjestämät tapahtumat piti perua. Niinpä oppilaskunta kehitteli kontaktittomia yhteisiä tapahtumia ja tempauksia kuten etä-talent ja kaunein ovi kilpailu.	Oppilaskuntatoiminnan tärkeys
O2: Perusvuorovaikutus ollut samanlaista, ja jotkut opettajat ovat ihanasti panostaneet esimerkiksi käytävätervehtimiseen.	Hyvä vuorovaikutus
O2: Maskit haastoivat perusluokkahuoneen vuorovaikutusta. Niiden kanssa oli raskasta pelata.	Maskit ja vuorovaikutuksen ongelmat
O2: Itselläni oli pieniä oppilaita ja maahanmuuttajaoppilaita, joiden kielenkehitys ei ollut kauhean hyvää. Minua huolesti, kun he eivät nähneet opettajan ilmeitä maskin takaa, mikä olisi tukenut kommunikaatiota.	Maskit ja vuorovaikutuksen ongelmat
O2: Olen niin onnellinen, ettei enää tarvitse käyttää maskia. Varsinkin aika, jolloin oppilaiden piti käyttää maskeja, oli rankkaa. Ne heikentävät jaksamista luokassa.	Maskit ja jaksaminen
O3: Meillä on ollut yllättävän hyvä tilanne koronana kanssa, että ei ole ollut ihan kauheasti etäopetusjaksoja.	Lähiopetuksen merkitys
O3: Korona-ajan opetuksessa oli hankalaa se, että ryhmien sekoittaminen oli pitkään kielletty.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O3: Koulumme on pieni, ja kaikki tuntevat toisensa. Koulussamme on hyvä me-henki.	Pieni koulu ja hyvä yhteisö
O3: Oppilaat viettävät aikaa myös muiden luokkien jäsenten kanssa välitunneilla.	Oppilaiden vuorovaikutus

O3: Olemme useamman vuoden ajan joutuneet perumaan perinteisenmuotoisina kaikki juhlat.	Tapahtumien peruminen
O3: Nyt olemme pitkästä ajasta saaneet taas pitää koko koulun yhteisiä aamunavauksia. Vähän taas nähdään toisten naamoja.	Yhteisten tapahtumien merkitys
O3: Nykyiset kolmoset, korona-ajan ekaluokkalaiset, eivät ole nähneet yhtäkään koulun yhteistä tapahtumaa.	Yhteisten tapahtumien merkitys
O3: Viime vuonna meillä piti olla joulujuhla, mutta se jouduttiin perumaan, koska oli ollut niin paljon karanteeneja eikä kukaan ehtinyt harjoittelemaan. Esim. joku luokka oli koko marras-joulukuun aikana vaan kaksi viikkoa koulussa.	Tapahtumien peruminen
O3: Työyhteisömme on pieni ja kaikki tuntevat toisensa. Voimme puhua asioista, jotka mietityttävät sekä jopa omista henkilökohtaisista asioista.	Kollegoiden tuki
O3: Ohjeistusten mukaan opettajat eivät olisi saaneet kokoontua. Mutta me kokoontuimme ihan normaalisti opettajan huoneessa, ja pidimme yhteisöllisyyttä yllä.	Opettajien eristäytymisen uhmaaminen
O3: Korona-aika olisi ollut niin paljon hajottavampaa ja kuormittavampaa, jos ei olisi ollut työyhteisön tukea ja päässyt puhumaan kollegoiden kanssa.	Kollegoiden tuki
O3: Korona-aikana oli käytössä välitunti jako. Sitä on osin jatkettu nyt, sillä riidat vähenivät huomattavasti.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O3: Kun koronasäännöt olivat kaikkein tiukimmillaan, niin muiden luokkien oppilaiden kanssa ei saanut leikkiä välitunnilla. Oltiin vaan maskit naamalla ja oman luokan kesken.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O3: Arkipäiväinen oman luokan sisällä tapahtuva toiminta ei ole muuttunut korona-aikana.	Luokkayhteisö
O3: Etäopetusjaksot olivat epäsosiaalisia ja aika vähän oppilasta osallistavia.	Oppilaiden eristäytyminen
O3: Koko koulun yhteisöllisyys on ollut aika vähäistä.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O3: Juhlat ovat olleet etänä, ja niitä on katsottu oman luokan kesken.	Etäjuhlat
O3: Luokkien välinen sosiaalinen osallisuus on ollut huomattavasti vähäisempää.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O3: Integraatio-oppilaat eivät ole päässeet käymään integraatiotunneilla, vaan ovat vain olleet oman pienryhmän kesken.	Integraatio-oppilaiden eristäytyminen
O3: Yhteisön sisällä vuorovaikutus on hyvä.	Hyvä vuorovaikutus
O3: Oppilaskunnan hallituksen kokouksia ei ollut mahdollista yhdessä vaiheessa pitää, sillä välitunnit olivat porrastetut ja yleensä kokoukset olivat välituntisin. Toiminta oli tauolla.	Oppilaskuntatoiminnan haasteet
O4: Kouluyhteisömme oli tiivis jo ennen korona-aikaa, ja korona-aika on vain tiivistänyt sitä. Meillä on kaikilla ollut "tästä pitää selvitä" -mentaliteetti.	Yhteisön me-henki
O4: Sosiaalinen osallisuus on näkynyt siinä, että luokkayhteisö on tiivistynyt.	Luokkayhteisön tiivistyminen
O4: Aikaisemmin on ollut hyvin voimakas koko koulun yhteisöllisyys ja vuorovaikutus. Nyt luokkien väliset kontaktit ovat korona-aikana vähentyneet.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O4: Koronatoimien takia oppilaat ovat joillain luokilla olleet vain oman luokan kanssa tekemisissä. Tiivistänyt luokkaa.	Luokkayhteisön tiivistyminen
O4: Jos luokat ovat olleet lähinnä keskenään korona-aikana, niin se on saattanut hajottaa sitä kouluun kuulumisen tunnetta. On ollut hankala taas rakentaa sitä.	Kouluyhteisön eristäytyminen

O4: Välitunnit olivat korona-ajan alussa porrastetut. Nyt on ollut jo vuoden käytössä eri luokka-asteilla omat välitunti alueensa.	Kouluyhteisön eristäytyminen
O4: Korona-aikana juhlat on hoidettu etäjuhlla.	Etäjuhlat
O4: Opettajien välillä vuorovaikutus on ollut tosi hyvää. Meillä on auttava ja kannustava opettajayhteisö.	Hyvä vuorovaikutus
O4: Meille luotiin vapaa-ajan foorumi etäopetusjaksoille, jossa sai käydä läpi koronan aiheuttamia haasteita vapaamuotoisesti.	Etäopettajanhuone
O4: Oppilailla oli myös etäopetuksen aikaan hyvät keskinäiset kontaktit. He käyttivät kommunikointiin muun muassa opettajan luomia etäyhteyksiä jäämällä tunnin jälkeen linjoille.	Etäluokkayhteisö
O4: Oppilailla, joilla ei uskallus riittänyt pitää yhteyttä luokkakaverihin, saattoi yksinäisyys lisääntyä.	Etäily ja oppilaiden yksinäisyys
O4: Kontaktit oppilaiden ja opettajan välillä ovat olleet hyvät. Yhteydenpito on onnistunut eri kanavia pitkin.	Hyvä vuorovaikutus

Alaluokat ja yläluokat

Koulun rooli etäopetuksessa	Opettajan rooli etäopetuksessa	Huomaaminen etäopetuksessa Etäopetuksen näkymättömyys Oppilaat tuen tavoittamattomissa Puhelinsoitot oppilaille Oppilaiden viestit Etäkokeet
	Etäopetus ja sosiaalinen osallittomuus	Oppilaan etäoppimisen vastuu Etäily ja oppilaiden yksinäisyys Etäopetus ja korona-ajan kooma Oppilaiden eristäytyminen Etäkoulutyön epäsosiaalisuus Etäopetuksen intensiivisyys
	Oppilaiden etäyhteisöt	Oppilaiden yhteydenpito etänä Oppilaiden sosiaalisen median yhteisö Etäluokkayhteisö Sosiaalinen media ja kiusaaminen
Koulun rooli korona-arjessa	Opettajan rooli lähiope- tuksessa	Opettajan intuitio Maskit ja opettajan intuitio Huomaaminen Huomaamisen haasteet
	Wilma - kouluviestinnän kulmakivi	Wilma-viestintä Wilma tiedonvälittäjänä Puuttuminen Wilman kautta Wilma osana yhteisöä Wilma vuorovaikutuksen muotona
	Kouluyhteisön rooli	Hyvä kouluyhteisö Yhteisten tapahtumien tärkeys Hyvä vuorovaikutus Oppilaiden vuorovaikutus

	Oppilashuollon tarpeet	<p>Pieni koulu ja hyvä yhteisö Yhteisön me-henki Pieni koulu ja hyvä sosiaalinen osallisuus Oppilaskunta ja tukioppilastoiminta Oppilaskuntatoiminnan tärkeys Maskit ja vuorovaikutuksen ongelmat Maskit ja jaksaminen</p> <p>Lisääntyneet hyvinvoinnin haasteet Erityisopettajien tarve Resurssien tarve Kuraattorien tarve Psykologien tarve</p>
Koulun roolin haasteet	<p>Haasteita oppilashuollossa</p> <p>Oppilaan asioiden ajamisen haasteet</p> <p>Kouluyhteisön haasteet korona-aikana</p> <p>Opettajan roolin haasteet</p>	<p>Palvelut vähentyneet Kouluterveydenhuolto muissa tehtävissä Kuraattorin poissaolot Terveystenhoitajien vaihtuvuus Palvelujen sairaspöissaolot</p> <p>Koulun ulkopuoliset tahot ja yhteistyön ongelmat Palaverit etänä Pitkät jonot palveluihin Lastensuojelun tuki koululle Perhekeskuksen yhteistyön sujuvuus</p> <p>Kouluyhteisön eristäytyminen Yhteisten tapahtumien peruminen Etäjuhlat Oppilaskuntatoiminnan haasteet Integraatio-oppilaiden eristäytyminen Yhteisöttömyys etäopetuksessa</p> <p>Opettajien eristäytyminen Korona-arjen hektisyys Opettajan lisätyöt Opettajanhuoneen tärkeys informaationkululle Opettajien uupumus</p>
Koulun roolin tähtihetket	Oppilashuollon onnistumiset	<p>Toimivat tukitoimet Terveystenhoitajan tavoitettavuus Palveluita lisätty korona-aikana Palvelut saatavilla Erityisopettajan tuki Toimivat kuraattoripalvelut Resursseja lisätty korona-aikana Palvelut saatavilla etänä Palvelut saatavilla eri kautta Puuttuminen samanlaista</p> <p>Yhteistyö oppilaiden tuessa</p>

	<p>Yhteisön voima kouluarjessa</p> <p>Koulu yhteisön tuki korona-aikana</p>	<p>Opettajien eristäytymisen uhmaaminen</p> <p>Kollegoiden tuki</p> <p>Etäopettajanhuone</p> <p>Lähiopetuksen merkitys</p> <p>Luokassa ryhmän tuki</p> <p>Instituution tärkeys oppimiselle</p> <p>Vuorovaikutuksen tärkeys oppimiselle</p> <p>Sosiaalinen osallisuus luokkatasolla</p> <p>Luokkayhteisön tiivistyminen</p> <p>Luokkayhteisö</p>
--	---	---